

Studerande migrantarbetare

-

En studie i produktionen av en prekär och rasifierad arbetskraft i Finland

Olivia Penelope Maury

Helsingfors universitet

Statsvetenskapliga fakulteten

Sociologi

Pro gradu-avhandling

Mars 2015

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Statsvetenskapliga fakulteten		Laitos – Institution – Department Institutionen för socialvetenskap
Tekijä – Författare – Author Olivia Maury		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Studerande migrantarbetare - En studie i produktionen av en prekär och rasifierad arbetskraft i Finland		
Oppiaine – Läroämne – Subject Sociologi		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro-gradu	Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 108 (116)
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Denna pro gradu-avhandling granskar utomeuropeiska internationella studeranden som en betydande del av migrantarbetskraften i Finland. Studerandemigrationen är en av de snabbast växande typerna av migration idag. Studerandemigranter har främst diskuterats i förhållande till utbildningspolitik och mänskligt kapital samt understrukit den ovälkomna kompetensflykten. Aspekter utanför de studierelaterade har utforskats lite och till exempel lönearbete de utomeuropeiska studerande med ett tillfälligt studerandervisum utfört i Finland har åsidosatts i hög grad. Perspektivet överlappar glappet mellan de administrativa migrationskategorierna studerandemigrant och migrantarbetare och huvudpersonerna i avhandlingen benämns <i>studerande migrantarbetare</i>. Betoning läggs även på de rasistiska strukturer dessa migranter berörs av i arbetet och i vardagen samt migranternas sociala och rättsliga position i Finland. Materialet som analyseras består av sju halvstrukturerade temaintervjuer med migranter från fem olika länder i subsahariska Afrika som kommit till Finland för att studera.</p> <p>Analysen utgår ifrån ett kritiskt perspektiv på gränser som understryker hur gränserna samt förlängningar av dessa fungerar som kontrollmekanismer inom migrationsadministrationen. Gränserna utgör idag inte längre en klar skiljelinje mellan nationsstater utan är flexibla än så och befinner sig i centrum av migranternas liv. De förlängningar av gränserna analysen utgår ifrån är det tillfälliga uppehållstillståndet migranterna innehar och hur det inverkar på deras möjligheter att forma sitt liv så som de skulle vilja. Eftersom uppehållstillståndet ställer specifika krav på migranten samt begränsar deras sociala och politiska rättigheter i landet inskränks detta spelrum nämnvärt.</p> <p>Avhandlingen visar hur gränserna i form av uppehållstillstånd för studerande ger upphov till en prekär arbetskraft som är lätt att exploatera. Det framgår att de flesta med ett studerandervisum är tvungna att lönearbeta för att undvika utvisning. På grund av de stränga ramarna produceras dessa migranter som flexibla arbetare som fort kan svara på behoven på arbetsmarknaden. Analysen visar också att gränsdragningar görs på basis av "ras", etnicitet och språk samt spelar in på positionen på arbetsmarknaden och på erfarenheterna av vardagen. Hela analysen placeras i en kontext av migration i den samtida kapitalismen och visar att gränserna ger upphov till nya subjektiviteter som kan utnyttjas inom systemet. Tillfälligheten i studerande migrantarbetarnas liv försvårar även inkluderingen i samhället vilket ifrågasätter integrationen som analytiskt redskap inom dagens migrationsforskning.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords migration, studerande, arbete, gränser, prekaritet, rasism, subjektivitet, uppehållstillstånd		

Abstract in English

This master's thesis examines extra-European international students as an important part of the migrant labour force in Finland. Student migration is one of the fastest growing forms of migration today. Student migrants have principally been discussed in relation to education policy, human capital and the unwanted "brain drain" has been underlined. Aspects outside of the education-related have been studied less and for example wage work done by non-European students with a student visa in Finland has been ignored to a large extent. This thesis builds over the gap between the administrative migration-categories student-migrant and migrant-worker. Accordingly, the main subjects in this thesis are named *student-migrant-workers*. Emphasis is also put on the racist structures these migrants are confronted with at work and in everyday life as well as on their social and legal position in Finland. The analysed material consists of seven semi-structured theme interviews with migrants from five different countries in Sub-Saharan Africa who came to Finland in order to study.

The analysis departs from a critical perspective on borders that underline how borders, and extensions of these, function as control mechanisms within the migration administration. Today borders no longer constitute a clear dividing line between nation-states, but are instead flexible and located at the centre of the migrants' lives. The extensions of borders the analysis emanates from, is the temporary residence permit the migrants have obtained and how it influences their possibilities of forming their life in a way they would want to. Since the residence permit implies certain requirements for the migrants and restricts their social and political rights, this scope is remarkably limited.

The thesis illustrates how borders, in the form of the student's residence permits, produce a precarious labour force that is easy to exploit. As will be seen, most of those holding a student's residence permit have no other choice than wage working in order to avoid deportation. Because of the strict limitations, these migrants are produced as flexible workers that quickly can react to the demand on the labour market. The analysis also shows that boundaries are created on the basis of "race", ethnicity and language and also influence the position on the labour market as well as the experiences of everyday life. The analysis is situated in a context of migration in contemporary capitalism and shows that borders produce new subjectivities that are possible to utilize in the current economic system. The temporariness the characterises the lives of the student-migrant-workers renders inclusion in society more difficult and questions in this way integration as analytical tool in contemporary migration research.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

migration, students, labour, borders, precarity, racism, subjectivity, residence permits

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1. "VI MÅSTE TALA OM ARBETE"	1
1.2 PRECISERING AV FORSKNINGSSYFTET SAMT FORSKNINGSFRÅGORNA.....	3
1.3 AVHANDLINGENS DISPOSITION	6
2. TIDIGARE MIGRATIONSFORSKNING.....	8
2.1 MIGRATION I ETT GLOBALT RAMVERK.....	8
2.2 STUDERANDEMIGRATION.....	10
2.3 FRÅN INTEGRATION TILL DIFFERENTIELL INKLUDERING.....	13
2.4 RASISMFORSKNING	14
2.5 MIGRANTARBETSKRAFTEN OCH DISKRIMINERINGEN PÅ ARBETSMARKNADEN	17
3. TEORETISK REFERENSRAM	21
3.1 GRÄNSFORSKNINGENS UTMANINGAR	21
3.2 KRITISK MIGRATIONSFORSKNING MED FOKUS PÅ GRÄNSER	23
3.4 PRODUKTIONEN AV SUBJEKTIVITET	26
ARBETETS PREKARISERING.....	29
"RAS"	30
4. AVHANDLINGENS METODOLOGISKA ANSATSER	33
4.1 KRITISK FEMINISTISK FORSKNING SOM ONTOLOGISK INFALLSVINKEL	33
4.2 INFORMANTERNA.....	36
4.3 TEMAINTERVJUN.....	38
4.4 KVALITATIV INNEHÅLLSANALYS.....	43
4.5 REFLEKTIONER KRING FORSKNINGSETIKEN.....	44
5. STUDERANDEN I KNYTPUNKTEN AV ARBETE OCH STUDIER.....	46
5.1 ATT ÅKA UTOMLANDS OCH STUDERA.....	46
5.2 ARBETET SOM ÖVERTOG LIVET – PREKÄRA ERFARENHETER AV ARBETE	51
MÄNNISKOR SOM TIDSPROGRAMMERADE MASKINER	51
STÄNDIGT I RÖRELSE	53
ATT UNDVIKA UTVISNING	58
UPPEHÅLLSTILLSTÅNDETS KONTROLLERANDE FUNKTION	61
6. HIERARKIERNA OCH DISKRIMINERINGEN PÅ DET SOCIALA FÄLTET	64
6.1 DE OÖVERKOMLIGA BARRIÄRERNA.....	64
SPRÅKET SOM BARRLÄR	65
RASISM I ARBETSLIVET	67
VARDAGSRASISM.....	72
ATT UPPFATTAS SOM EN ENHETLIG GRUPP.....	75

6.2 ETT UTIFRÅN PERSPEKTIV PÅ INSIDAN.....	77
<i>TEMPORÄRA ANSPRÅK PÅ INTEGRATION .....</i>	<i>78</i>
<i>GLOBALA RÖRLIGA SUBJEKT .....</i>	<i>81</i>
<i>DIFFERENTIELL INKLUDERING.....</i>	<i>83</i>
<i>PRODUKTIONEN AV NYA SUBJEKTIVITETER.....</i>	<i>86</i>
<u>7. SLUTDISKUSSION .....</u>	<u>92</u>
7.1 SLUTSATSER	92
7.2 DISKUSSION OCH FRAMTIDSVISIONER	96
<u>LITTERATUR.....</u>	<u>99</u>
<u>BILAGOR.....</u>	<u>I</u>
BILAGA 1: INFORMATION FÖR INFORMANTEN.....	I
BILAGA 2: INTERVJUGUIDE	II

1. Inledning

1.1. ”Vi måste tala om arbete”¹

Denna pro gradu-avhandling granskar utomeuropeiska internationella studeranden som en betydande del av migrantarbetskraften i Finland. Genom att studera inom- och utomstatliga gränser samt hur de fungerar som kontrollmekanismer inom migrationsadministrationen visar jag hur en specifik typ av studerande migrantarbetskraft produceras. Samtidigt uppluckras åtskillnaden mellan de administrativa kategorierna studerande, arbetare och migrant. Jag forskar även i hurdan social och rättslig position dessa studerande migrantarbetare befinner sig samt hurdana former av diskriminering de berörs av i arbetet och i vardagen.

Utländska studerande har under den senaste tiden ständigt figurerat i debatten om andra stadiets utbildning och idén om att avgiftsbelägga högskoleutbildningen i Finland. Utomeuropeiska studeranden har ställts först på listan för att påföras avgifter. De utländska studerandena har ofta ansetts vara en sorts elitmigranter som lätt kan röra sig i världen. Det kapitalistiska systemets fragmenterade karaktär (Braidotti 2012) frammanar ändå en problematisk mobilitet där den eftertraktade ”fria rörligheten” främst angår varor medan människornas rörlighet är högst kontrollerad. Det är framför allt välbärgade och högutbildade personer som har möjlighet att röra sig fritt medan det görs svårt för människor med låg inkomst att röra sig över nations- och unionsgränserna. Rörligheten regleras genom visum och uppehållstillstånd som ofta innebär krav på långvarig sysselsättning i ankomstlandet. De som inte har tillgång till visum blottas gång på gång i dagstidningar med bilder från de dödliga gränszonerna runt om i världen. Dessa omständigheter visar tydligt de hierarkiska förhållandena i mobiliteten och lägger grunden för att analysera migrationen som ett klassspecifikt fenomen (Bauman 1998).

I avhandlingen utgår jag ifrån erfarenheter av migration och gränser hos personer från olika länder i subsahariska Afrika med ett uppehållstillstånd för studerande i Finland. Studeranden utgör idag en av de migrationsgrupper som växer i snabb takt (Raghuram 2013) och utgör därför ett intressant forskningsobjekt. Inrikesministeriets arbetsgrupp för *Migrationens framtid 2020* skriver att de utländska studerandenas andel bland studerande i

---

¹ ”We need to talk about work”, Fältanteckningar 2013 från ett seminarium med tema ”Afrika” dit jag gick för att träffa lämpliga informanter.

Finland har ökat kraftigt under 2000-talet och förväntas öka även i framtiden. De utländska examensstuderandena ses även som en viktig resurs för de finska arbetsmarknaderna (Intermin 2013). Även om studerandemigration är en central form av mobilitet och invandring i dag finns det lite forskning om de utländska studerandenas livsomständigheter i Finland som dessutom skulle betrakta uppehållstillståndet som en strukturerande faktor.

De internationella studerandena utgör en transnationell grupp som är tvungen att ansöka om uppehållstillstånd år efter år för att slutföra sina studier och möjligtvis stanna i landet efter att studierna slutförts. Således klassificeras utländska studerande som tillfälliga migranter och utgör tillsammans med arbetsmigranter en betydelsefull typ av migranter som utforskats synnerligen lite. Den fortsatta vistelsen försvåras på grund av de stränga lagenliga krav som ställs på studerandemigranterna. Det tvingar även in dem i en osäker situation där de rör sig i en gråzon mellan uppehållstillstånd och odokumenterad vistelse. För att fylla kraven som migrationsverket ställer är studerandemigranterna oftast tvungna att arbeta vid sidan om studierna och under sommarlovet för att undvika utvisning. Detta klargjordes för mig om och om igen under materialinsamlingen: ”Vi måste tala om arbete”, sade studerandena åt mig. De utländska studerandenas osäkra position på arbetsmarknaden har i någon mån diskuterats i den dagliga debatten (t.ex. Yle 28.11.2014) men i hög grad förbisetts inom migrationsforskningen. Att fastställa mängden arbetande migranter i Finland är svårt eftersom de som registreras som arbetande migranter endast är de som har ett uppehållstillstånd på basis av arbete. De som arbetar med andra typer av uppehållstillstånd förblir dock omöjliga att urskilja i statistiken (Könönen 2014, 30).

Denna avhandling utförs med fokus på gränser vilket är en relativt ny infallsvinkel inom migrationsforskningen. Att det finns gränser gör att vi överhuvudtaget kan tala om ett fenomen som migration. Utan gränser skulle det endast finnas mobilitet menar migrationsforskare (Tazzioli 2015; De Genova 2013; Green 2012) och då skulle inte heller rörelsepraktiker uppfattas som migration som bör styras (Tazzioli 2015). Gränserna skapar även migrationen som ett fenomen som kan och bör regleras och placeras således inom ramen för regeringsrationalitet. Samtidigt utgör människornas mobilitet en av de mest centrala förutsättningarna för en fungerande kapitalism (Tazzioli 2015; Mezzadra 2011).

Gränserna uppvisar inte längre någon entydig skiljelinje där en nations suveränitet slutar och en annan börjar (Balibar 1998) utan har mångfaldigats och flexibilerats (Mezzadra & Neilson 2013). Gränserna går att finna både innanför och utanför nationsstatens gränser vilka bidrar till att forma större transnationella politiska helheter. Transnationell politik skär

tvärs igenom uppdelningen mellan det nationella och det utländska samt rekonstruerar utrymmet på ett nytt sätt. Vad gäller den Europeiska unionen som en geopolitisk aktör har nationella utrymmen omgrupperats inom den europeiska territoriella ramen (Moisio & Paasi 2013, 264). Det europeiska utrymmet har aldrig egentligen utgjorts av olika regioner utan av överlappande lager menar Étienne Balibar (1998). Genom dess komplexa gränsregimer blir det svårt att urskilja vad som befinner sig utanför eller innanför EU (Green 2012). I avhandlingen betraktar jag uppehållstillståndet som en av de viktigaste förlängningarna av gränserna. Upphållstillståndet ställer specifika krav på migranterna samt begränsar deras sociala och politiska rättigheter i landet.

1.2 Precisering av forskningssyftet samt forskningsfrågorna

Migrationsinstitutets forskningschef Elli Heikkilä skriver i artikeln *Suomi tarvitsee kansainvälisiä opiskelijoita* i tidskriften *Migration* (2013) om vinnare och förlorare, som om det var ett taktiskt spel på global nivå där avgångslandet i allmänhet förlorar mot ett framgångsrikt mottagarland som genom strategisk politik lyckats locka till sig studeranden och erbjuda denne en plats på arbetsmarknaden. Det är inte endast arbetskraften de nationella strategierna är ute efter, utan redan under studietiden hämtar studerandena in ett märkbart ekonomiskt tillägg genom boende, kostnader för uppehälle, fritid och resande skriver Heikkilä (2013). Det ligger i de enskilda ländernas intresse att behålla studerandena i landet så att det inte sker någon kunskapsflykt eftersom de ”internationella begåvningarna” är morgondagens sakkunniga och beslutsfattare. Artikeln påvisar hur migranterna ofta ses som en grupp som enkelt går att styra. Det jag frågar mig är hur deras erfarenheter av livet i Finland ser ut tiden innan denna förväntade placering på de finska arbetsmarknaderna. Jag fokuserar på hurdant arbete de utför vid sidan om studierna och hur dessa migranternas liv struktureras av uppehållstillståndet de har. Jag vill således föra fram de erfarenheter som gömmer sig bakom de positiva framtidsvisionerna om migranterna som en betydande del i en välfungerande ekonomi.

Studerandemigranter har i färsk forskning ofta analyserats som en del av den högkvalificerade migrationen (Eskelä 2013), eller till och med som den högkvalificerade arbetsmigrationens nyckelgrupp (Favell m.fl. 2007). Studerandemigranterna har ofta placerats inom forskningen kring utbildningssektorn men avskilts från arbetsmigrationens område. Forskningen kring internationella studerande är ändå knapp. Om studerandemigranternas situation skriver Favell m.fl. (2007, 23) att ”Det har gjorts mycket

forskning kring immigranternas upplevelser i Europa efter krigstiden, men mycket mindre har gjorts om antaget mer privilegierade, kvalificerade, utbildade eller ”elit”-migranter vilka har utgjort en ökande del av dessa strömmar. [...] Hur klarar sig högkvalificerade asiater eller afrikaner på osannolika platser så som Sverige eller Finland?”²

Denna avhandling avser att omplacera de utländska studerandena utanför utbildningssektorn och samt ifrågasätta positioneringen av de utländska studerandena inom området för högkvalificerad migration. Avhandlingens avsikt är således att kombinera fälten av forskning kring studerandemigration och arbetsmigration. Genom en gränsöverskridande infallsvinkel analyserar jag dessa personers erfarenheter av migration samt arbete och studier i Finland. På så vis ämnar jag bredda mitt perspektiv utanför de administrativa migrationskategorierna studerandemigrant och migrantarbetare och benämner huvudpersonerna i avhandlingen *studerande migrantarbetare* (Neilson 2009). Informanterna definieras som personer som har erfarenheter av arbete och migrationsförvaltning. Migrant avser således inte endast någon med icke-finsk nationalitet eller främmande etno-kulturell bakgrund utan definieras via de erfarenheter de har av villkorlig och övervakad, nationerna gränsöverskridande rörelse och vistelse (Himanen & Könönen 2010, 47).

Eftersom en stor del av de utländska studerandena arbetar vid sidan om sina studier i Finland anser jag det viktigt att granska dessa personer som en betydande del av migrantarbetskraften i Finland. Detta blir ofta i skymundan då endast befintliga migrationskategorier tas i beaktande. Med tanke på att bland annat Elina Eskelä (2013) framställt studerandemigranter som en del av de högkvalificerade migranterna intresserar jag mig för hur migranterna upplevt sitt liv mellan arbete och studier i Finland och om dessa upplevelser sammanfaller med det som är karaktäristiskt för så kallade högkvalificerade migranter.

Jag placerar informanternas erfarenheter i en större helhet av migration i dagens globala kapitalism. På så vis tillför jag ett lokalt perspektiv på en transnationell fråga (Favell m.fl. 2007). I och med att informanterna studerar och arbetar samtidigt innebär det att de

---

² Skribentens fria översättning av ”Much work has been done on the immigrant experiences in post-war Europe, but much less has been done on the putatively more privileged, skilled, educated or ”elite” migrants that have been a growing part of these flows.[...] How are highly skilled Asians or Africans getting along in unlikely new destinations such as Sweden or Finland?” (Favell m.fl. 2007, 23)

ständigt förändrar arbetsmarknaderna på ett sätt som är svårt att fånga i traditionella termer av arbetsmigration. Istället för fastspikade kategorier och statiska uppdelningar vill jag belysa föränderligheten och kontinuiteten i migrationen, detta med specifikt fokus på migranter med studerandervisum och således gränser.

Att utgå från ett perspektiv på gränser tillåter mig att ta fasta på de gränser som strukturerar studerandemigranternas liv. Med gränser avser jag i första hand uppehållstillstånden som en förlängning av nationens gränser och får således en flexibel och rörlig karaktär. Gränserna producerar även nya exkluderingsmekanismer samt subjektiviteter som uppluckrar åtskillnaden mellan kategorierna studerande arbetare och migrant. Genom att utgå från informanternas erfarenheter samt lägga dessa i en bredare kontext av global kapitalism samt förändringarna i arbetsorganisationen förenar jag struktur med aktörskap (Favell m.fl. 2007).

Avhandlingen ämnar påvisa att administrativa kategorier inom vilka migrationen begreppsligas inte speglar verkligheten. Istället används de för att disciplinera kroppar i rummet samt för att forma dem som en del av en helhet där människor lätt kan klassificeras som ”illegala” (Tazzioli 2015). Grupperna är dynamiska och en migrants liv definieras sällan av bara en syssla, så som endast studier eller endast arbete. Liksom Rosi Braidotti (2000) skriver är det viktigt att vi lär oss att tänka på det historiska tillståndet på ett annat sätt samt finner nya begrepp för att förklara en annan sorts verklighet. Fastspikade identiteter är något som vi bör lämna bakom oss, skriver Braidotti (2000, 10). Avhandlingen avser därför även diskutera de nya subjektiviteter denna transformation för med sig.

Jag delar upp mitt forskningssyfte i tre frågor:

- 1) På vilket sätt manifesterar sig gränserna i informanternas erfarenheter av arbete i Finland?
- 2) Hurdana erfarenheter av diskriminering i arbete och i vardagen har informanterna?
- 3) På vilket sätt ger informanterna uttryck för nya subjektiviteter som flyr de administrativa kategorierna och som ger upphov till differentiell inkludering?

Materialet jag analyserar består av sju intervjuer som jag gjort med personer som kommit från fem olika länder i subsahariska Afrika till Finland. Immigration har ofta studerats med fokus på endast en grupp av migranter, ofta från ett land där migranten blir en representant

för nationaliteten i fråga. Migration har över huvud taget oftast betraktats som rörelse *mellan* två olika nationsstater som tagits förgivna och där gränserna mellan staterna setts som naturliga (Könönen 2014). I denna avhandling vill jag understryka uppehållstillståndets samt gränsernas och migrationsregimens inverkan, och mindre en nationell eller kulturell identitet vars problematik är förknippad med så kallad metodologisk nationalism. Det jag beaktar är dock frågor om diskriminering och rasism som uppkommer i materialet, något som ibland kan uttrycka sig specifikt i förhållande till en viss nationalitet eller ett visst ursprung. Vid sidan om erfarenheter av diskriminering skildrar materialet i denna avhandling främst prekära erfarenheter av arbete som berättar om ett liv där flera olika gränsdragningar ramar in och smalnar av livsmöjligheter samt möjligheter till arbete och framgång.

Avhandlingen avser visa hur gränserna i form av studerandes uppehållstillstånd ger upphov till en arbetskraft som är lätt att exploatera. Mitt material visar också att andra gränsdragningar som görs på basis av en hel rad differentieringsaxlar, så som klass och ”ras”, spelar in på positionen på arbetsmarknaden samt på erfarenheterna av vardagen. Gränserna ger även upphov till nya subjektiviteter som bryter upp begreppsparet arbetare-medborgare och således leder till förändringar i medborgarskapets struktur.

1.3 Avhandlingens disposition

Denna avhandling är uppdelad i sju kapitel. Kapitel två som följer efter inledningen ger en återblick på tidigare migrationsforskning på ett globalt plan och i Finland. Jag behandlar för min forskning intressanta tendenser inom migrationsforskningen och för specifikt fram tidigare forskning kring arbetsmigration, rasism och integration.

I kapitel tre målar jag upp min teoretiska referensram. Avhandlingen placeras inom ramen för de kritiska migrationsstudierna och använder sig av terminologi specifik för denna. Gränsen fungerar som det mest centrala teoretiska begreppet som jag beskriver och lägger mot en bakgrund av tidigare gränsforskning. Jag ger även belägg för mitt fokus på subjektivitet samt behandlar de teoretiska aspekterna kring ”ras” och arbetets prekarisering.

Kapitel fyra utgörs av de metodologiska ansatserna. Jag gör en utförlig beskrivning över de olika skedena i materialinsamlingen och de kritiska feministiska ståndpunkter jag anknytat mig till i denna process. Vidare klargör jag varför jag valt att använda mig av kvalitativ

innehållsanalys och på vilka sätt den fungerat som analytiskt redskap i min forskning. Till sist hänvänder jag mig till etiska reflektioner.

Kapitel fem och sex utgör de huvudsakliga analyskapitlen. I kapitel fem analyserar jag migrationsprocessen samt erfarenheterna av arbete och svarar således på min första forskningsfråga. Kapitel sex svarar på den andra och tredje forskningsfrågan. Här behandlas erfarenheter av diskriminering både i arbete och i vardagen. Jag analyserar också erfarenheter av inkluderingen i det nationella rummet och hurdana följder det har för medborgarskapsstrukturen. Till sist redogör jag för produktionen av nya subjektiviteter som utnyttjas i det kapitalistiska systemet.

I det sjunde kapitlet sammanfattar jag avhandlingens forskningsresultat. Jag reflekterar även kort över i vilken mån jag anser att forskningens metoder och analys varit lyckade val. Avslutningsvis diskuterar jag viktiga frågor som uppstått under forskningens gång samt erbjuder infallsvinklar för framtida forskning.

2. Tidigare migrationsforskning

I detta kapitel presenterar jag tidigare forskning mot vilken jag väger mina forskningsfrågor. Jag har delat upp forskningsområdena i fyra delar som utgörs av globalisering och migration, rasism, integration samt forskning kring migrantarbetskraften. Även om detta erbjuder en bred bas anser jag den vara nödvändig för att fånga de flyktiga subjektpositioner som framgår ur materialet samt de mångsidiga hierarkier som formar dem. Genom den tidigare forskning jag lyfter upp banar jag väg för den teoretiska placeringen samt avhandlingens analys.

2.1 Migration i ett globalt ramverk

Enlig Castels och Miller (2008) lever vi i migrationens tidevarv. Att migration blivit ett vanligt fenomen i dagens globaliserade värld betyder inte att alla samhällsklasser skulle kunna röra sig hur de vill. Tvärtom underlättas migrationen för en del av världens befolkning, medan andra inte har resurser eller möjlighet till migration. Såldes blir "migrationens tidevarv" istället "den ofrivilliga immobilitetens tidevarv" (King 2012a). Mängden socialvetenskaplig forskning kring migration och internationell mobilitet har skjutit i höjden på alla dess plan med en mängd forskare, forskningsenheter, studerande och akademiskt kursutbud. Ändå finns det inget gemensamt konceptuellt ramverk för migrationsstudierna för att förklara varför en liten del av världsbefolkningen, ca 3 % enligt UNDESA 2005, utgör internationella migranter medan den största delen inte migrerar (Castles 2010). Zygmunt Bauman (1998) menar att migration idag är mer klassspecifikt än någonsin.

I och med globaliseringen har migrations- och invandringsdiskussionen fått nya dimensioner och sambandet mellan det globala och det lokala blivit tydligare (Näre m.fl. 2012). Även om nationalstaternas roll i de komplexa maktsammansättningar har minskat är staterna inte på väg att försvinna någonstans menar Sassen (2006, 271). Genom globaliseringen ifrågasätts istället nationalstaternas bestämmanderätt på makten inom ett specifikt avgränsat område. Förändringen innebär att stater nuförtiden är tvungna att förhandla om makten med lokala, transnationella, internationella och globala aktörer samt med en hel mängd internationell lagstiftning (Mezzadra & Neilson 2013, 197). Förhållandet mellan en subnationell och en supranationell nivå blir på så vis svårtytt (Näre m.fl. 2012).

Näre m.fl. (2012) exemplifierar detta genom att visa att individens rättigheter och skyldigheter fortsättningsvis anknyts till en nationalstat och dess medborgarskap, samtidigt som arbetsmarknaden blir global.

De globala transformationerna har i forskning även knutits till förändringarna i den kapitalistiska produktionens geografi samt samspelet mellan suveränitet och kapital. Kapitalets rumsliga aspekter, som blir allt svårare att fånga, utmanar idén om en tydlig centrum-periferiuppdelning och om ett inhägnat nationellt territorium (Mezzadra och Neilson 2013). Suveräniteten måste istället sökas utanför den traditionella suveräna staten och dess effekter kartläggas bortom den metodologiska nationalismen (Mezzadra & Neilson 2013, 202-203; De Genova 2013; Castles 2010). Metodologisk nationalism innebär att samhället likställs med nationalstaten vilket får konsekvenser för migrationsforskningen, till exempel i avseendet av kategorier genom vilka vi tillåts tänka på migration och invandring (Könönen 2014, 19; Vuolajärvi 2014, 270). Det som är viktigt att ta i beaktande är mångfaldigandet av gränser. Det betyder att gränserna inte formas enbart i linje med nationalstatens, utan även på unionsnivå, så som Europeiska unionen, samt breder ut sig på inom och utom dessa territoriers linjära gränser. Gränsernas flerfaldiga utplaceringar representerar viktiga platser för de samtida formerna av suveränitet (Mezzadra & Neilson 2013, 7-8). Att placera migrationen inom ett ramverk som knyts till större transformationer i den globala världen är enligt Castles (2010) en av migrationsforskningens utmaningar idag.

Det finns allt större behov av att placera forskningen inom ett globalt ramverk och inte endast betrakta de migrationens utveckling i en nationell kontext. För att analysera mitt intervjumaterial med sju stycken migranter, som antingen har eller har haft ett studerandes uppehållstillstånd, anser jag det därför viktigt att lägga min forskning i en bredare socio-ekonomisk kontext samt att analysera gränsernas inverkan på deras liv i Finland. Eftersom migranterna arbetar vid sidan om studierna kräver det att det kapitalistiska produktionssättet tas i beaktande och arbetskraften samt de subjektiviteter, som systemet behöver, analyseras. Detta innebär att jag inte tar en global kapitalism för given, utan understryker transformationerna och dess karaktäristik idag som ett system vars syfte ligger i utökandet av mervärde (Harvey 2012, 5). Detta innebär även att flytta fokus från endast makt, något som varit viktigt inom postkolonial kulturstudier, till exploatering (Mezzadra 2011).

2.2 Studerandemigration

För att kunna flytta fokus utanför utbildningssektorn ser jag det vara nödvändigt att lyfta upp bakgrundsinformation om utländska studeranden i Finland samt synvinklar på tidigare forskning kring denna grupp. År 2012 ansöktes det om 6 023 uppehållstillstånd för studerande i Finland varav 5 502 beviljades och utgjorde detta år den näst största gruppen av ansökanden om uppehållstillstånd efter de som ansökt på basis av familjerelationer (Migrationsverket 2014d, 6). År 2013 beviljades 5 426 studerandes uppehållstillstånd och blev således den största gruppen att bli beviljad uppehåll i Finland, framom arbetande migranter (4 938 st.) och familjemigranter (4 619 st.) (Migrationsverket 2014c, 6).

Utländska studeranden i Finland vistas per definition ”tillfälligt” i landet och är således inte berättigade socialskydd eller studiebidrag. För att få rätten att studera bör migranten förutom en studieplats ha en personlig sjukförsäkring samt bevis på att personen i fråga kan försörja sig själv. Detta bevisas genom att ha 6720 euro på kontot per år (Migrationsverket 2014e). Eftersom utländska studeranden inte får något finskt statligt stöd och måste försörja sig på sätt eller annat är det mycket vanligt att utländska studeranden arbetar vid sidan om (Könönen 2012). I Finland faller de utländska examensstuderande inom ramen för begränsad arbetsrätt vilket tillåter dem att i snitt arbeta 25 timmar i veckan och heltid utanför terminerna (Könönen 2012). Förutom utländska studeranden kan även migranter med arbetsvisum vistas i landet på tillfällig basis. Skillnaden är att en person som studerande aldrig kan få ett kontinuerligt uppehållstillstånd, medan en som arbetar kan få ett efter två års vistelse. Efter fyra år med kontinuerligt uppehållstillstånd har migranten rätt att ansöka om ett permanent tillstånd (Infopankki 2015). I Finland uppskattas andelen tillfälligt arbetande vara 30- 40000 där arbete utförs i synnerhet inom metallindustrin, byggbranschen, lantbruket, transporten, städbranschen och med bärplockning (Von Herten-Oosi m. fl. 2009, 27-28, 31-32, 44). De tillfälligt arbetande arbetar främst i den lågavlönade sektorn (Von Herten-Oosi m. fl. 2009, 33).

Studerandemigration har i och med utbildningens globalisering blivit ett alldagligt fenomen. Mellan år 2000 och 2008 har andelen migrerande studerande ökat med 70 % och är så tillvida en av de fortast ökande migrantgrupperna i flera OECD-länder (Raghuram 2013). Andelen utländska högskolestuderande har också ökat i Finland. CIMO-rapporten från år 2014 visar att mängden utländska studerande i början av 2000-talet låg runt 6000 medan siffran år 2013 redan uppgått till nästan 20 000 utländska högskolestuderanden i Finland

(CIMO 2014). Att rekrytera internationella studeranden anses vara ett sätt att locka högkvalificerade och kunniga migranter till de europeiska arbetsmarknaderna samt att skapa nätverk och affärsmöjligheter för Finland (Cai 2013, 61).

De största nationella grupperna som blivit tilldelade uppehållstillstånd i Finland var under år 2014 migranter från Ryssland, Indien och Somalia. De tre största grupperna som fick asyl i Finland under samma år var medborgare från Irak, Ryssland och Ukraina (Migrationsverket 2014f). Av de som ansökt om arbetstillstånd utgörs de tre största grupperna av ryska, indiska och ukrainska medborgare under åren 2011-2013 (Migrationsverket 2014d). För tillfället kommer största delen av de utländska studerandena från Kina, Ryssland, Sverige och Estland. Mängden studerande från Asien och Afrika har även vuxit snabbt, däribland kommande från Nepal, Kamerun, Vietnam, Etiopien och Nigeria som under de senaste åren stigit till gruppen av mest förekommande nationaliteter. Årligen genomför knappa 2000 utländska studeranden finsk högskoleutbildning. De vanligaste är yrkeshögskoleutbildningar och magisterstudier i teknik och handel på universitetsnivå. Enligt statistiken stannar även en stor del av studerandena i Finland efter att de slutfört sin examen. Exempelvis år 2007 var det 67 % som stannade kvar i landet. Enligt statistikcentralens beräkningar har 73 % av de utländska studerandena som stannat kvar börjat arbeta i Finland (CIMO 2012).

Internationellt har migrationsforskare börjat intressera sig alltmer för studerandemigration i och att detta fenomen ständigt blir vanligare. Studerandemigranter har i färsk forskning analyserats som en del av den högkvalificerade migrationen (t.ex. Favell m.fl. 2007). Högkvalificerade migranter ses ofta ur det västerländska administrativa perspektivet som stimulerande för den ekonomiska tillväxten och som socialt mer integrerade migranter (Raghuram 2013). Tyngdpunkten i forskningen kring studerandemigranterna har främst legat på mänskligt samt kulturellt kapital. Balaz och Williams (2004) har framställt studerandemigrationen som en där motivet är att öka det mänskliga kapitalet. Waters (2006) visar att socialt och kulturellt kapital är till fördel för migranterna eftersom de ökar den sociala och den geografiska mobiliteten inom den globala ekonomin. Bakgrunden till begäret att förvärva kunskap och färdighet ligger i att redan ha kunskap om värdet av internationell mobilitet. Forskningen har även fokuserat på de utländska studerandenas fördelar för mottagarlandet. Institutioner som tar emot internationella studerande kan utöka både ekonomiskt kapital men också dra nytta av det hos studerandena förkroppsligade kulturella kapitalet som de medför från sina hemland (Raghuram 2013).

Lönearbete utfört av internationella studeranden har utforskats i mindre utsträckning. Liu-Farrer (2009) har dock identifierat lönearbetet som en viktig faktor i studerandemigranternas liv. En orsak till studerandenas lönearbete är ”kommodifieringen” av universiteten samt av hela migrationsprocessen menar Liu-Farrer (2009).

Kommodifiering syftar på en process där det som inte kan ägas behandlas som en vara som kan köpas och säljas. Utbildningen blir i allt större utsträckning en privat ägodel (Cai 2013). Detta betyder att studerandena vanligtvis är tvungna att arbeta för att bekosta migrationen, universitetsavgifterna samt boende och uppehälle i ankomstlandet. Raghuram (2013) menar att detta arbete oftast lokaliseras till de lågavlönade yrkena så som taxichaufför eller arbetare i restaurangbranschen, medan andra (t.ex. Eskelä 2013) som forskat på området inte sett denna tendens.

I Finland har studerandemigration utforskats lite. I forskningen som finns ligger fokus främst på utbildningspolitik samt internationalisering och utbildning som exportvara (t.ex. Cai & Kivistö 2013, Cai m.fl. 2012). I början av år 2015 publicerades utredningen *Employability of International Graduates Educated in Finnish Higher Education Institutions* (Shumilova m.fl. 2015). Undersökningen gäller de internationella studerandenas sysselsättning i landet efter att de blivit utexaminerade. I utredningen ligger fokus på individens möjligheter till anställning samt på individuellt mänskligt kapital. Utredningen gjordes från ett finländskt arbetsmarknadsperspektiv där det centrala låg i att behandla arbetsmarknadernas funktion samt framtid istället för de utexaminerades rättsliga och sociala position på arbetsmarknaden. Undersökningen visar att 70 % av de utländska utexaminerade på universitetsnivå fick anställning respektive 68 % av de som utexaminerats från yrkeshögskolenivå. Tidigare forskning kring ämnet har gjorts av Majakulma (2011) som har forskat i anställningen av utexaminerade från engelskspråkiga linjer på yrkeshögskolor i Finland som uppvisade en anställningsgrad på 58 % hos internationella yrkeshögskolestuderande.

Elina Eskeleä (2013) har diskuterat de internationella examensstuderandenas position inom forskningen kring den högkvalificerade migrationen i Finland. Eskelä har intervjuat utländska studeranden på universitetsnivå på två fakulteter i de mest internationaliserade universiteten i Finland (Helsingfors universitet och Aalto) men skiljer inte på om studerandena kommer från EU-området eller inte. Hon skriver att studerandemigranter i den akademiska litteraturen åtskiljs från ”de riktiga högkvalificerade migranterna”. Eskelä (2013) menar att deras roll som högkvalificerade arbetstagare åsidosatts framom en

diskussion om mänskligt kapital och utmanar således den konceptuella uppdelningen mellan arbets- och studerandemigration. Den knappa finländska forskningen visar ändå att det finns behov av mer forskning kring de utländska studerandenas upplevelser av arbete under studietiden samt deras sociala och rättsliga position i landet vilka i stor grad beror på EU-medborgarskap eller uppehållstillstånd.

2.3 Från integration till differentiell inkludering

Inom den finska etnicitetsforskningen har integration och mångkultur utgjort viktiga forskningsteman. Den största delen av forskningen har gjorts ur ett administrativt perspektiv där forskning produceras för att tillföra information om de olika invandrargrupperna och vars syfte är informationens användande inom den politiska beslutsfattningen (Vuolajärvi 2014, 270). Finland var länge ett emigrationsland snarare än ett så kallat immigrationsland. Efter det kalla krigets slut ökade invandringen till Finland (Martikainen m fl. 2013, 14). Valtonen (2004, 72-74) skriver att Finland först på 1980-talet kom att bli ett mottagarland vars invandarmängd steg drastiskt under 1990-talet. Mängden var ändå mycket i liten jämfört med andra EU-länder (Valtonen 2004). Inom den finska migrationsforskningen har fokus legat på minoriteter och invandring och således inbegripit ett antagande om stadigvarande uppehålle i en finländsk kontext (Könönen 2014, Martikainen 2009). Könönen (2015, 45) skriver att EU:s politiska inflytande sällan tagits i beaktande samt att gränserna och migrationsförvaltningen i hög grad betraktats som neutrala instanser. Den finländska migrationsforskningen har på grund av sin ensidighet misslyckats att skapa en helhetsbild av invandringen skriver Martikainen (2009, 4).

Följaktligen är integration, säkerhet och immigrationskontroll de vanligaste infallsvinklarna på migrationsforskningen i de västerländska staterna (Mezzadra & Nielson 2013, 163). Integration har både definierats som ökat deltagande i majoritetens sociala agerande så som i arbete eller utbildning och som en process där invandrarna blir en del av samhällets sociala grupper och institutioner (Forsander 2001, 39). Integration anses i de flesta fallen vara den bästa lösningen, både för majoritets- och minoritetsgrupperna i samhället samtidigt som marginalisering anses vara det sämsta alternativet för en lyckad samhällsordning (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 254).

I Finland har integrationspolitiken kritiserats, bland annat för att utgå ifrån majoritetsbefolkningens perspektiv (Wahlbeck 2003) samt för att understryka arbetet som primärt medium för integration (Forsander 2008). Salla Tuori (2013) har även identifierat

behovet av en integration som inte endast handlar om att ”hjälpa” enskilda individer och efterlyser inkluderingen av personer med migrantbakgrund i integrationsarbetet. Något som betraktats ett problem inom integrationsdiskussionen är uppdelningen i den integrerande majoriteten och minoriteten som integreras samt frågan om en sådan helhet egentligen finns (Forsander 2001, 39). Könönen (2015, 49) ifrågasätter tyngdpunkten på integration in i det nationella rummet som i ljuset av den metodologiska nationalismens kritik ter sig problematisk.

Saukkonen och Pyykkönen (2008) har analyserat finländsk kultur- och integrationspolitik samt diskuterat förhållandena till multikulturalismen. De har visat att inkorporeringen av nyanlända är utmanande att balansera med den existerande minoritetspolitiken i Finland. Även om lagen garanterar rätten till att utveckla den egna kulturen och religionen visar Saukkonen och Pyykkönen att de praktiska åtgärderna för att underlätta denna typ av integration är bristfälliga. De menar även att möjligheterna för kreativa interkulturella möten borde utvecklas för att motarbeta invandrades marginalisering. Kritik har också riktats i synnerhet mot asymmetrin i den liberala multikulturalismen där vita medborgare ansågs vara etniskt neutrala gentemot de etniska ”andra” som skulle bli erkända och tolererade i det multikulturella ramverket. Senare debatter har även poängterat skillnaden mellan att från ett regleringsperspektiv styra en kulturell diversitet och de kulturella skillnadernas alldagliga verklighet (Mezzadra & Neilson 2013, 163).

I artikeln *New Keywords: Migration and Borders* (De Genova, Mezzadra & Pickles m. fl. 2014) skriver 17 aktivister och forskare kollektivt om utmaningar inom migrationsforskningen. De tar bland annat upp integrationen som ett problem eftersom den bygger upp en tanke om en sömlös social inkludering av olikheter, däribland ras, kön och klass, i ett enhetligt politiskt utrymme. Dessa skribenters förhållningssätt är mer konfliktfyllt och poängterar olikheter som möts, korsar och separerar. Genom begreppet *differentiell inkludering* vill de understryka att inkludering i en sfär inte per automatik innebär problemfri integration utan kan inbegripa underkastelse, diskriminering, rasism, exploatering och segmentering.

2.4 Rasismforskning

Då migration står i fokus är det omöjligt att förbise forskning om rasism och nationalism. Till följd av globala maktförhållanden där nationerna får hierarkiska positioneringar intar aktörer i sin tur positioner i denna hierarki. Detta inbegriper inskrivna attribut hos aktörer på grund av deras ursprung samt diskriminering på basis av etnicitet eller kultur. Trots

globaliseringen har nationsstater fortfarande stort inflytande över det juridiska, sociala och kulturella medborgarskapet. Nationsstatens gränser kontrolleras ständigt för de ovälkomna ”andra” genom migrationskontroll, rasism samt genom integrationsprocesser av minoriteter inom gränserna. (Anthias 2012.)

Den rasism dagens Europa konfronteras med tar sig i uttryck av både öppet rasistiskt våld och mer subtil institutionell rasism. Formerna av rasism fluktuerar mellan biologistiska och kulturella markörer som fungerar i avseende att skapa hierarkier (Peiper m.fl. 2008). Rasism innebär sätt att tänka och agera som producerar ojämlika eller förtryckande maktstrukturer (Rastas 2002, 4). Rasism handlar alltid även om produktionen av rasenliga kategorier, om att skapa skillnader och att ge skillnaderna betydelse. En central aspekt är att naturalisera skillnaderna och på så sätt skapa oföränderliga hierarkier. (Hall 1992, 255).

Anna Rastas har gjort mångsidig forskning om rasismen i Finland och i synnerhet om rasism riktad mot barn och ungdomar. Rastas (2005) erbjuder perspektiv på hur rasenlig skillnad konstrueras hos unga personer där någon av föräldern har invandrarbakgrund. Hon visar att instiftade ord för att tala om rasism inte finns i det finska samhället och att fenomenet således inte diskuterats tillräckligt öppet samt att rasismen ofta förnekats i den finska invandringsdiskussionen (Rastas 2005, 2009). Rastas skriver att de mångfaldiga förståelserna av ordet rasism har försvårat diskussionen om fenomenet samt överlag diskussionen om invandring. De som fått möjlighet att definiera rasismen har främst varit politiker, tjänstemän och journalister. Rasismen kan inte heller begränsas till rasistiska brott definierade i lagen utan inbegriper även mer svåridentifierade aspekter. Forskning visar att rasistiska handlingar ofta definieras som sådana ifall handlingen varit avsiktligt rasistisk. I och med en sådan definition blir institutionell rasism och rasism som ligger i de samhälleliga strukturerna totalt åsidosatta. Rasism kan även innebära samt producera handlingar som inte var avsedda att vara rasistiska menar Rastas (2009, 49-53).

Philomena Essed (2002) kombinerar i sin forskning rasismens strukturella och ideologiska aspekter på en makronivå med en vardaglig mikronivå och för således fram hur samhälleliga maktförhållanden tar sig i uttryck i vardagen. I relation till mitt forskningsområde framstår även Timothy P. Daniels (2014) studie som viktig. Han har forskat i utländska studerande från afrikanska länder och deras upplevelser av rasism i studielandet Malaysia. Daniels för fram hur dessa studerande rasifieras och till följd av det koloniala arvet av vit överlägsenhet exkluderas från det kosmopolitiska medborgarskapet.

Rasism är bara en bland olika former av diskriminering som poängterats inom migrationsforskningen. Det intersektionella perspektivet har tillfört nya synvinklar på migrationen eftersom det understryker komplexa sociala strukturer och processer som knyts ihop och samverkar. Intersektionalitet innebär intersektionen eller samspelet mellan kön, ras samt andra differentieringskategorier vilka skapar strukturer av förtryck på olika samhällsnivåer (de los Reyes & Mulinari 2005, 8-9). I en global kontext blir kön och klass grundstenar i klassformationen menar de los Reyes och Mulinari (2005) och skriver: ”Det finns inga sociala positioner (eller identiteter) som inte bygger på klass, kön och ras/etniska osymmetrier” (de los Reyes, Molina & Mulinari 2002; i de los Reyes & Mulinari 2005, 18). Dessa skärningspunkter producerar specifika sociala positioner och identiteter som inte går att förstå om endast en aspekt eller gruppering, så som ”kvinna” eller ”afrikansk” tas i beaktande (Anthinas 2012). Intersektionalitetens rötter finns i den svarta feminismen (black feminism) (Mulinari & de los Reyes 2005). Under 1980-talet ansåg framför allt svarta kvinnor att (den vita) feminismen och den antirasistiska rörelsen inte lyckades ta deras specifika erfarenheter i beaktande, det vill säga dubbel- eller trippelförtrycket eller diskrimineringen på flera grunder, vilket gav upphov till intersektionalitetsbegreppet (Crenshaw 1991).

Ett insiktsfullt exempel på intersektionell forskning erbjuder forskaren Nina Vuolajärvi (2012) som behandlar finska kvinnor som ingått äktenskap med utländska män eller med män med invandrarbakgrund. Hon visar att uppfattningen om vad utländsk innebär i Finland främst baserar sig på hudfärg och religion. Vuolajärvis artikel visar att vita personer från västerländska kristna länder i många finländares ögon ses som mindre utländska och tas emot med värme och med färre stereotypa antaganden. De direkt rasistiska förhållningssätten riktar sig istället mot personer vars hudfärg eller religion skiljer sig från majoritetsbefolkningen och klargör således hurdana utlänningar man i Finland vill ta avstånd från (Vuolajärvi 2012, 18). Genom det intersektionella perspektivet tar Vuolajärvi fasta på hur ”ras”, etnicitet och kön samspelar och visar att förhållningssättet till äktenskap mellan finska vita kvinnor och utlänningar även inbegriper en normativ bild av den finska vita kvinnan som en symbol för upprätthållandet av nationens gränser. Den normativa heterosexualiteten knyts starkt till nationalitet, etnicitet och ras vilket får kvinnorna i Vuolajärvis material att framstå som misslyckade och dåliga kvinnor eftersom deras begär inte riktar sig mot den finska vita mannen (Vuolajärvi 2012, 25).

2.5 Migrantarbetskraften och diskrimineringen på arbetsmarknaden

Arbetets sociala arena är den plats där klassificering och uppdelning skapas och upprätthålls (Näre m.fl. 2012) eftersom den befinner sig i korsningen mellan ekonomiska, politiska, sociala och kulturella processer samt regleras politiskt, social och kulturellt (Bauder 2008, 316). Eftersom de industrialiserade ekonomierna idag strukturellt är beroende av migrantarbetskraft (Bauder 2008) blir den sociologiska arbetsforskningens centrala uppgift i en global kontext att granska dynamiker som producerar ojämlikhet och orättvisa samt sättet på vilket detta sker. Färsk forskning om arbetslivets globalisering har fokuserat mycket på translokala förhållanden och speciellt på specifika invandrarcentrerade arbetsmarknader som uppstått samt den medföljande arbetsdelningen i de globala städerna (Wrede 2012). Könönen (2015) skriver att sysselsättningen inom den finska forskningen kring invandrades arbetsmarknadsposition legat i centrum framom erfarenheter av arbetet samt arbetets villkor. Wrede menar ändå (2012) att forskningen allt mer kommit att fokusera på den rörliga arbetskraftens föga jämställda position i jämförelse med ankomstlandets arbetstagare.

Förekomsten av invandrarcentrerade arbetsmarknader har förklarats på olika sätt. Bland annat är det anställning via informella strukturer och migrantnätverk som styr anställning mot specifika nischer. På det här viset bidrar migrantnätverken själva till arbetssegmenteringen genom att fungera som informell arbetskraftsförmedling (Mora & Undurraga 2013). Andra perspektiv har understrukt rasbetingade eller etniska kategoriseringar som berör både arbetsgivarnas preferenser visavi ”lämpliga” arbetstagare samt arbetstagarnas möjligheter till mobilitet på arbetsmarknaden (ibid.). Migranternas uppehållstillstånd och deras rättsliga position har poängterats i mindre utsträckning vad gäller utformningen av invandrarcentrerade arbetsmarknader samt en migrantbaserad arbetskraft i Finland.

I arbetspolitiska frågor ses invandrarna ofta vara räddningen till Finlands åldrande arbetande befolkning (Ekholm & Forsander 2001). Vad gäller forskning i Finland har arbetsinvandring av olika slag studerats med tyngdpunkt främst på integration samt marginalisering och exkludering. Ett stort område för forskning har varit personer som invandrat, slagit sig ner och börjat arbeta i Finland, som till exempel personer från den forna Sovjetunionen (Nieminen 2010). I fråga om marginalisering har även erkända

minoriteter så som romer (t.ex. Nordberg 2010), samer (t.ex. Puuronen 2012) och rysk befolkning (t.ex. Pöllänen 2013, Rynkänen & Pöyhönen 2010) studerats.

Forskning gällande arbetsdiskriminering i Finland visar att det etniska eller nationella ursprunget är den näst viktigaste grunden för diskriminering efter hälsotillståndet (Aaltonen m.fl. 2008). Inga Jasinkaja-Lahtis, Karmela Liebkind och Tiina Vesalas (2002) forskning, där över 3500 personer med invandrabakgrund intervjuades, påvisade att över hälften hade upplevt diskriminering i anställningsprocessen. Även otillräckliga språkkunskaper har ofta upplevts vara en grund för att utfryska personer med invandrabakgrund ur arbets sfär. Samtidigt är arbetet ofta den plats där invandrare lär sig och får chansen att använda det finska språket. I flera fall där språket inte varit ett problem, i synnerhet hos ungdomar med invandrabakgrund, har istället namnet eller någonting annat som antytt på invandrarskap avbrutit arbetsansökningsprocessen (Aaltonen m.fl. 2008, 90).

Arbetslöshetsnivån hos invandrare är även dubbelt högre än hos ursprungsbefolkningen i Finland, även om situationen förbättrats något under 2000-talets lopp. År 2008 var arbetslöshetsnivån hos invandrare 20 %, vilket är 10 % mindre än fem år tidigare (Aaltonen m.fl. 2008, 87).

De mångdimensionella arbetsmarknaderna inbegriper även hierarkier mellan de olika arbetande invandrar- och migrantgrupperna. Ursprungslandet har ofta ansetts vara den främsta orsaken till invandrarernas arbetsmarknadsposition i Finland (Ahmad 2010, 73). Annika Forsander (2002) visar att de som befinner sig i den sämsta positionen är migranter och invandrare från den så kallade tredje världen. Akhmad Ahmad (2010) har argumenterat emot de som i neoklassisk anda ansett att invandrarernas låga sysselsättningsgrad beror på begränsade kunskaper och det mänskliga kapitalet, det vill säga utbildning samt språk- och yrkeskunskaper. Ett ensidigt fokus på det mänskliga kapitalet, som de finska myndigheterna i hög grad haft, riskerar att förbise andra faktorer som inverkar på sysselsättningsgraden. Sådana är enligt Ahmad (2010, 73) arbetsgivarnas personliga inställning och preferenser som inverkar på möjligheterna till anställning.

Ahmad (2010) visar även med empiriska belägg att utbudets och efterfrågans rena marknadslagar inte uppfylls i verkligheten. Marknaderna är inte ett neutralt tävlingsplan där arbetstagare och arbetsgivare köper och säljer arbetskraft enligt rationella marknadsekonomiska lagar och där arbetstagarna fritt kan välja och vraka i utbudet av arbetsplatser enligt sina egna kunskaper och meriter. Istället bör arbetsmarknaden och dess arbetsplatser ses som sociala fenomen där den rådande och högst i hierarkin varande

sociokulturella verkligheten formar utbudet och efterfrågan på arbetsmarknaden (Ahmad 2010, 74). I liknande termer konstaterar Stephen Castles (2010) att möjligheterna att hitta en arbetsplats inte beror endast på mänskligt kapital, utan på kön, etnicitet, bakgrund och rättslig position.

Inom migrationsforskningen har fokus länge legat på arbete gjort av invandrare som flyttat permanent till Finland. Under 2000-talet har en del forskning kring migrantarbetare som kommit till Finland med arbetstillstånd på tillfällig basis studerats. Mika Helander och Sanna Saksela-Bergholm (2012) har forskat i den tillfälliga utländska arbetskraftens och säsongarbetarnas arbetsvillkor samt tillgång till finskt socialskydd. Specifikt fokus på säsongarbetande bärplockare har lagts av Andersson (2014). Rekryteringen av de filippinska sjuksköterna i avsikt att säkra den frammanande vårdbristen har lyfts fram i den akademiska diskussionen av bland annat Tiina Vaittinen och Lena Näre (2014).

Det är också vanligt att migranter kommer till landet med någon annat slags uppehållstillstånd för att arbeta. Till exempel Jukka Könönen och Markus Himanen (2011) har forskat i asylsökande som flexibla migrantarbetare. Utöver det har Jukka Könönen (2011, 2012, 2015) forskat i arbete gjort av migranter med uppehållstillstånd på tillfällig basis så som asylsökande och utländska studerande. Könönen (2012) skriver att de med tillfälliga uppehållstillstånd framstår som arbetskraft som snabbt kan svara på de fort förändrande behoven på arbetsmarknaden eftersom deras tillstånd inte knyts till en specifik yrkesbransch, vilket är fallet hos migranter med arbetsvisum.

Även Vaittinen och Näre (2014) för fram relevansen i att utforska det arbete som utförs av migranter utan att de kategoriskt ses som migrantarbetare. De filippinska sjuksköterskorna, som Vaittinen och Näre forskat i, uppger studier till närvårdare i Finland i många fall vara grunden för vistelsen även om målet främst varit att komma till Finland för att arbeta. Utan dessa studier skulle de inte ha en chans att arbeta inom vårdbranschen på EU-området. Vid sidan om studierna har de flesta arbetat, inte bara som närvårdare utan även med renhållnings- och snöarbete. Detta påvisar att migranterna underlättar arbetskraftsbristen i Finland i synnerhet i den lågavlönade sektorn. Vaittinen och Näre menar även att de filippinska vårdarna förstår sig själva som arbetsbetingade migranter även om de inte administrativt skulle placeras inom denna kategori. (Vaittinen & Näre 2014, 121-124.)

Ojämlighet i den globala ekonomin bäddar för utnyttjande av den rörliga arbetskraften. Bridget Anderson och Martin Ruhs (2010, 29-31) visar att den rättsliga positionen som

migranterna får genom uppehållstillståndet ger upphov till en flexibel och ur arbetsgivarnas synvinkel, eftertraktad arbetskraft. Vaittinen och Näre (2014) skriver att arbetsmigration inte endast bör ses som en strukturell faktor i den globala ekonomin eftersom detta bortser ifrån de subjektiva aspekterna och aktörskapet i migrationen. Istället är det viktigt att granska de nationella strukturer som möjliggör en behandling av migranterna som speljäser för att främja de nationella marknaderna. Skribenterna tillägger att den nationalistiska välfärdsprotektionismen, enligt vilken välfärdstjänster endast erbjuds finska medborgare, strider mot de universella människorättigheterna. Ur ett människorättsperspektiv leder det faktum att uppehållstillståndet knyts till vissa rättigheter och skyldigheter till att människorättigheterna i flera fall inte uppfylls och att de lagenliga administrativa gränserna på det här viset skapar orättvisa (Vaittinen & Näre 2014, 125-126). Dessutom är migranterna ofta omedvetna om sina rättigheter vilket ökar nivån av institutionell exkludering som bottnar sig i lagstiftningen (Vaittinen & Näre 2014, 134). Vaittinen och Näre (2014, 137) drar slutsatsen att man borde överge den nationalistiska välfärdsprotektionismen och istället se utvecklingen i det långa loppet. De menar att en utveckling bortom den nationalistiska välfärdsprotektionismen inte endast skulle vara ett etiskt val, men även nationalekonomiskt lönsamt.

3. Teoretisk referensram

Grundläggande för perspektivet jag antar ligger i att betrakta gränser som en plats där världen formas, inte som någonting som delar upp en redan färdigt skapad värld (Mezzadra & Neilson 2013). I forskning har nationsgränser ofta granskats ur ett statiskt perspektiv och således fokuserat på vad som händer på de olika sidorna om gränserna. Jag analyserar dock migrationen ur ett kritiskt perspektiv med fokus på gränser. Ur denna synvinkel är utökandet av gränser och gränsdragningar en central egenskap i dagens globalisering och grundläggande för förståelsen av det heterogena globala utrymmet (Mezzadra & Neilson 2012). Den kritiska migrationsforskningen jag inspireras av understryker migrationens subjektiva dimensioner och sättet på vilket migranter utmanar de traditionella nationsgränserna. I detta kapitel ger jag en överblick av den kritiska migrationsforskningen utgående främst ifrån forskarna Sandro Mezzadras och Brett Neilsons teorier. Jag behandlar även teori kring produktionen av subjektivitet samt tar upp teoretiska perspektiv på ”ras” och arbetsprekarisering vilka är begrepp som formar en viktig bas för min analys.

3.1 Gränsforskningens utmaningar

Migrationsforskningen refererar ofta till ett globalt tillstånd och till den globala ekonomin. Något som poängterats mindre är gränserna som bygger upp och delar upp världen. Gränser i alla dess former, befordrar jag, är grunden till att vi kan tala om någonting som migration. Migrationsforskningen har länge tagit gränserna för givna och inte fokuserat på vad det är som skapar gränserna och ger gränserna en viss sorts kvalitet. En del forskare har till och med menat att världen i dess globaliserade tillstånd utvecklats mot en gränslös och post-nationell värld (Paasi 2009, 214). Forskningsområdet *gränsstudier* eller *gränsteori* (eng. *Border Theory*) har under de senaste decennierna blivit allmänt igenkänt och också kommit att tillföra en hel del olika riktningar inom forskningsområdet. Gränsforskaren Anssi Paasi (2009) ifrågasätter instiftandet av en generell gränsteori eftersom gränserna är komplexa, kontextbundna och kan studeras ur en mångfald olika synvinklar. En viktig utmaning inom området för gränsforskning är idag att omdefiniera idén om ”gränsen” eftersom den verkar ha fixerats vid en idé om en plats där gränsen är lokaliserad vilket mynnar i en debatt om det är så att vi lever i en gränslös värld eller inte. Det är med andra ord viktigt att överkomma tanken om gränsen som en linje som markerar vidden på nationalstatens territoriella makt (Paasi 2009, 218).

En del forskare menar att gränserna idag inte ”finns” endast vid fysiska nationalstatsgränser, utan går att finna i bredare sociala praktiker och diskurser i diverse samhällen och i det globala utrymmet (Paasi 2009, Mezzadra & Nielson 2013). Att endast fokusera på ett fysiskt ”gränsområde” undgår i själva verket flera viktiga aspekter som hör ihop med gränserna. Gränserna är ”spridda” över hela samhället vilket skapar sociala distinktioner på basis av social, kulturell och ekonomisk nationalism även om dessa förhållanden ofta blir extremt synliga på gränsområdena (Paasi 2009, 224).

Anssi Paasi (2009) skriver att gränserna ofta bottenar i historiskt skapade konstruktioner av mening. Genom nationell socialisering lär vi oss om vem ”vi” är och var ”vårt” samhälle ligger. Den sociala makten visar sig både i nationella ideologier och materiella landskap (ex. nationella flaggdagar eller ”nationell ikonografi”). Och andra sidan finns det även tekniska aspekter som immigrationskontroller, kvoter och avgifter vilka formar aktivitet på statlig nivå och medför till att ge nationalismen en territoriell form (ibid., 215). Dessa former av makt och kontroll utmanas i och med migration och gränsöverskridning, men har hittills inte studerats i hög utsträckning skriver Paasi (2009, 230). Genom att forska i gränserna som process och deras effekter hos sociala grupper kan former av symboliskt våld, som ofta är en osynlig del av nationalistisk diskurs, föras fram.

En stor del av gränsforskningen förklarar att skapandet och definierandet av gränser inte endast sker då politiska gränser skapas i samband med auktoriteternas kontroll. Studier om människor som lever vid gränsen och de som tar sig över dem utan rätt sorts officiella dokument (ex. de Genova 2002) undersöker samverkan mellan människornas vardagsliv och skapandet, markerandet samt omdefinierandet av gränserna. Både forskning kring visum, uppehållstillstånd, pass samt andra byråkratiska och juridiska bestämmelser, samt forskning kring nya övervakningstekniker och former av gränsbevakning har visat hur teknikerna fungerar för att kontrollera och definiera rumsliga relationer. Till exempel Liisa Malkki (1992) och Hanna Arendt (1958, 1963) före henne har påvisat hur byråkratiska tekniker använts av stater för att kontrollera, definiera, exkludera och tvångsförflytta människor (Malkki 1992 och Arendt 1958, 1963 i Green 2013, 355).

Mobilitet är en central faktor i skapandet av territorier vilket påminner oss om att gränser inte endast delar utan även knyter ihop och organiserar platser samt människor (Green 2013). Detta sker i förhållande till samhälleliga maktförhållanden som sätter regler för gränsöverskridandet. Forskning om gränsernas roll i medborgarskapets selektiva karaktär har till exempel gjorts gällande affärsmanseliter som kan ta sig över gränsen och kan leva i

enlighet med den utopiska idén om kosmopolitanism (Paasi 2009, 219). Det finns med andra ord en hel del sociala, kulturella och politiska aspekter och processer som bör tas i beaktande och teoretiseras i en kontext av gränser. Många av dem är teoretiskt utmanande och inbegriper olika former av statsmakt, geoekonomi, geopolitik, nationalism, former av social och politisk kontroll, säkerhet samt hotbilder. Färsk forskning visar att den centrala kontexten för att forska i fenomenen inte är gränsområdena utan kategorierna som binds till gränserna och de konkreta fenomen som breder ut sig på ett större utrymme (Paasi 2009, 224-225).

3.2 Kritisk migrationsforskning med fokus på gränser

Den kritiska migrationsforskningen baserar sig till en stor del på feministisk och transnationell migrationsforskning och har rötter i den kritiska säkerhetsforskningen som tagit avstamp i Michel Foucaults teorier (Junka 2012, Paasi 2009). Migrationen formar det transnationella utrymmet samt har inflytande på kulturen, ekonomin och arbetet. Ett fokus på rörelser över gränser är därför fruktsamt för nya perspektiv på debatterna om arbetskraftens sociala sammansättning samt produktionen och reproduktionen av medborgarskapets struktur (Mezzadra & Neilson 2012).

Det kritiska perspektiv på migration jag anknyter mig till har framförts i synnerhet av teoretikerna Sandro Mezzadra och Brett Neilson. Dessa har fokuserat på arbetets mångfacetterade karaktär i den globala världen och på hur gränserna har ett starkt inflytande på hur de sociala praktikerna och hierarkierna ser ut. De har även myntat begreppet *arbetets mångfaldigande* (egen övers, eng. multiplication of labour) som pekar på den ökade fragmentering i det som den klassiska politiska ekonomin kallat för ”arbetets internationella uppdelning”. Begreppet beskriver å ena sidan arbetets nya tendenser där fritid och arbetstid flyter ihop med varandra, där prekariteten blir allt vanligare samt där informationsteknologi och transnationalitet blivit normer. Å andra sidan beskriver begreppet en ny geopolitisk bild där internationella nationsgränser inte nödvändigtvis utgör de mest relevanta barriärerna för att begränsa mobiliteten. Forskarna vill även ifrågasätta den statiska uppdelningen mellan det globala nord och syd samt trevärldsmodellen (Mezzadra & Neilson 2012). I Finland har detta specifika kritiska migrationsperspektiv med fokus på gränser framförts främst av Jukka Könönen (2011, 2012, 2015) och Markus Himanen (2012).

Gränserna idag fungerar som instrument för att hantera, avväga och styra människors, pengars och varors globala flöde. Mezzadra och Neilson (2013) greppar gränserna som centralt verktyg för att förklara dagens globala kapitalism samt det globala rummet. Forskarna behandlar inte gränsen som ett ”ting”, utan som en social relation förmedlad genom sociala relationer (Mezzadra 2015). De utvecklar konceptet *gränsen som metod* (eng. *border as method*) som avser förklara att gränser inte blockerar globala flöden, utan att de istället fungerar som essentiella medium för att beskriva de globala flödena. Konceptet innebär inte en konkret metod i sig, utan kunde greppas som kapitalets mekanism för cirkulation och expansion. Gränsen som metod är således kapitalets metod och fungerar enligt Mezzadra och Neilson som en utgångspunkt för att iakttä och ifrågasätta kapitalets metoder för expansion (ibid, 280). Gränserna är ur denna synvinkel centrala för produktionen av utrymme, arbete, makt, marknader och juridisk makt. Gränsen som metod strävar efter att ta itu med en politisk fråga om subjektiviteter och sociala världar som produceras på gränserna (ibid, 18).

Gränserna är inte beständiga utan formas enligt oförutsägbara mönster av mobilitet som omorganiserar politiska utrymmen. Vi tänker oss ofta gränsen i form av en vägg, taggtråd eller galler vilka alla har en exkluderande funktion. Gränsen är ändå mer än en geografisk skiljelinje. Gränserna formar en komplex social institution som markeras av spänningar mellan gränsernas förstärkning och gränsöverskridande (Mezzadra och Neilson 2013, 3). Att begränsa tanken om gränserna till dess exkluderande funktion är missledande enligt Mezzadra och Neilson (2013, 7) eftersom det förbiser gränsinstitutionernas flexibilitet. Istället menar forskarna att gränserna även har en inkluderande funktion som inte är mindre våldsam än den exkluderande. Det kritiska närmandet innebär att gränsernas hierarkiserande och stratifierande kapacitet tas i beaktande. Gränserna jämförs med kapitalet och den politiska makten för att forma en bild av huruvida dessa motsvarar de territoriella nationsgränserna eller om de finns andra gränsdragningar innanför eller utanför dessa.

I avhandlingen använder jag begreppet *gräns* både i avseende av kartografiska stats- och unionsgränser samt ”förlängningar” av dessa gränser som inom migrationsförvaltningen blir centrala redskap för att kontrollera och styra migrationen. Dessa förlängningar eller administrativa gränser (Könönen 2014) ser jag huvudsakligen i uppehållstillstånden genom vilka migranternas vistelse, sociala rättigheter, arbete samt familjeliv regleras. Således är det uppehållstillståndet som ett ”ting” som i min avhandling representerar gränsen som en

social relation (Mezzadra 2015). Jag kommer även att tala om *gränsdragningar* i de fall där de inte kan ses som direkt anknutna till migrationsförvaltningen.

I avhandlingen betraktar jag studerandena jag intervjuat som migranter som berörs av gränser i sitt vardagsliv. Jag väljer i avhandlingen att tala om migration eftersom begreppet understryker individens och flyttströmmarnas rörlighet över gränserna, istället för att använda mig av begreppet immigration som endast pekar på inflyttning till ett land med avsikt att bosätta sig där. Russel King (2012b, 126) definierar migranten som en som söker efter ett ställe att stanna och bosätta sig på, i varje fall för en tid och är således ett begrepp starkt anknutet till plats och rum. Bridget Anderson (2009, 408) poängterar att migranten främst konstrueras av staten och att kontrollen av mobiliteten, där kategorisering utgör en viktig del, delvis ger form åt statens relationer till både kapital och arbete. Lena Näre (2013b) förklarar att migranten kunde uppfattas som en socialt konstruerad subjektivitet. Subjektiviteten inskrivs på vissa kroppar i samhället men är mer sällan något som personerna i fråga själva tar till sig. Den sociala kategorin "migrantskap" har inflytelse på personers dagliga liv och kunde således uppfattas som en social kategori vid sidan om kön, social klass, "ras" och nationalitet (Näre 2013b, 604-5). Frågan är hur länge en person uppfattas som migrant, eller med andra ord hur länge migranten uttrycker avvikelse och följaktligen blir ett objekt för integration (Mezzadra & Nielson 2013, 155). Detta pekar på att gränserna inte upphör att vara i kraft fastän den territoriella nationsgränsen redan överskridits. Markus Himanen (2012) understryker relevansen i att forska i hurdana följder gränserna får samt hur långt och hur länge dessa gränser följer migranten.

Europas yttre gränser samt gränserna som verkar inom området för Schengenområdets så kallade "fria rörlighet" inverkar på migranternas möjlighet att röra sig. De europeiska gränserna kan ses som en typ av "avgränsningsmaskineri" som redan innan en person anländer skiljer åt migranter i hierarkiska grupper (Himanen 2012). Detta visar sig genom att vissa länders medborgare inte behöver visum medan andra personers visum kontrolleras med stor misstanke i västerländska ambassader (Latham 2010). På basis av dessa praktiker innebär avgränsningsmaskineriet i stora drag, att ju fattigare en person är, desto svårare blir det att överskrida gränserna (Himanen 2012). Balibar (2004) menar att gränsen inte handlar om endast överskridande eller om entré, utan om att problematisera tillståndet före, under och efter entrén. Till och med Ilkka Laitinen, förvaltningschef för den Europeiska Unionens säkerhetsmyndighet för de yttre gränserna (FRONTEX), medger att gränserna inte endast är lokaliserade på nationalstatens gränsområde, utan att gränskontrollen vuxit

sig bredare än så. ”Aktivitet före gränsen, vid gränsen, över gränsen och bakom gränsen är alla centrala element i en effektiv gränskontroll”, säger Laitinen³ (2011).

Min forskning avser att i linje med denna kritiska idéströmning betrakta studerandenas uppehållstillstånd som en förlängning av nationsgränsen som formar livet hos studerandena som ställt upp på intervju för min forskning.

3.4 Produktionen av subjektivitet

”[P]ersonen som inleder sin resa är inte den samma i slutändan; platsen du bebor är inte den planerade; dina dokument hänvisar inte till den du är eller den du var, utan till vem du blir under resan.” –Papadopoulos & Tsianos (2007, 225)⁴

För att understryka rörelsen bort från de ideala och administrativa kategorierna lägger jag fokus på de dynamiska och tidsbundna sociala processerna som står på spel i mitt material. Då migranternas erfarenheter ligger i fokus bör man undvika att skapa ”weberianska” idealtyper och i stället understryka den sociala processens dynamik och dess tidsbundenhet. Det betyder även att förknippa migrationen med fenomen som arbete och urbana förändringar. Detta innefattar en förskjutning bortom simplifierade strukturer där arbetsmarknaden uppfattas som en dualism mellan migrantarbetare på höga lönelöner och på den låga lönelöna ändan. (Samers 2010.)

Jag ämnar i denna avhandling att undvika förenklade dikotomier och a priori kategoriseringar. Då frågor om migration står i centrum anser jag det speciellt viktigt att inte anta förutbestämda uppfattningar om etniska, nationella eller migrationspolitiska kategoriseringar. Jukka Könönen skriver (2015) att migrationskategorier, så som studerandemigranter eller humanitära flyktingar, speglar migrationspolitiska termer och kan i James C. Scotts (1998; i Könönen 2014, 20) termer förstås som ”statliga förenklningar”. Studerandemigration är således inte heller ett naturligt fenomen utan en reflektion av hur den inpräntande tanken om nationen manifesterar sig i sättet vi ser på migrationen (ibid.). I linje med Michael Samers (2010) menar jag att det är viktigare att forska i hur grupper och subjektspositioner formas på arbetsmarknaden och i vardagen.

---

³ Skribentens översättning av ”activities before the border, at the border, across the border and behind the border are all crucial elements in effective border control” (Laitinen 2011).

⁴ Skribentens fria översättning av ”(T)he person who starts the journey is not the same at the end; the space which one inhabits is not the one intended; your documents do not refer to who you are or who you were, but to who you become in the journey.” –Papadopoulos & Tsianos (2007; 225)⁴

Brett Neilson skriver artikeln *The world seen from a taxi: students-migrants-workers in the global multiplication of labour* (2009) om hur kategorierna studerande, migrant och arbetare blir svåra att urskilja. Artikeln fokuserar på indiska studerande och hur de formar det politiska utrymmet genom att förhandla med och överskrida gränserna som markerar deras liv i en australiensisk kontext. Han benämner dessa subjekt *studerande migrantarbetare*, ett begrepp som jag använder mig av i avhandlingen. Deras utmärkande karaktär ligger i att röra sig tvärs över gränserna och mellan de rättsenliga positioner den globala arbetsmarknaden gett upphov till. Bandet mellan internationell utbildning och invandringspolitik samt den utökade växelverkan mellan studerandena och arbetsmarknaden leder även till att frågorna gällande internationella studerande inte längre avgränsas till utbildningssektorn. Jag använder begreppet studerande migrantarbetare för att understryka denna komplexa situation. Då åtskillnaden mellan studerande, migrant och arbetare blir vag öppnar det för även nya politiska möjligheter och innovativa organisationsformer.

Som en följd av omstruktureringen och globaliseringen av arbetsmarknaderna inkluderas migranter i arbetets och medborgarskapets utrymme och tar del av produktionen och reproduktionen av utrymmet även om de inte tilldelas medborgerliga rättigheter. Mezzadra och Neilson (2012) menar att migranterna inte ska ses som marginella utan som en central kraft i omformandet av medborgarskap och arbete samt kultur och utrymme. I fråga om globala arbetsmarknader har arbetskraften ofta, i enlighet med den nyklassiska ekonomin, betraktats som en vara som ger upphov till en konstellation av efterfrågan och utbud. Diskussionen om marknaderna samt fastställandet av arbetskraftens pris på marknaden förbiser inte bara arbetstagarna som sociala aktörer, utan även de motstridiga processer genom vilka arbetare formas (Wrede 2012). De personers erfarenheter jag analyserar är samtidigt studerande, arbetare och migranter. De diffusa kategorierna som svärmar ihop sig ger upphov till nya band och uppdelningar i kategorierna samt nya subjektiviteter.

Den teoretiska diskussionen kring subjektivitetsbegreppet går tillbaka till 1960-talet och Louis Althusser's strukturalistiska filosofi. Den rätt så deterministiska synen på produktionen av subjektiviteter genom ideologiska statsapparater konfronterades på 1970-talet av kulturstudierna som istället lyfte fram subjektets möjlighet till aktivt motstånd. Även Foucault bidrog till diskussionen genom det poststrukturalistiska perspektivet på makt och kunskap samt gav ekonomin en mer komplex position i produktionen av subjektivitet än vad Althusser hade gjort. (Blackman m. fl. 2008).

I samband med instiftandet av kulturstudierna sedan 1960-talet, där bland annat Stuart Hall haft en stor roll (Blackman m.fl. 2008), har begreppet ”kultur” fått mycket utrymme inom migrationsforskningen men har sällan anknutits till de materiella transformationerna inom kapitalismen. Således har även ”identitet” behandlats i den teoretiska diskussionen framom ”subjektivitet” inom kulturstudierna och har på så vis uteslutit en kritisk diskussion om kapitalismen (Mezzadra 2011, 155). Begreppet subjektivitet tillåter mig att ta i beaktande de komplexa förhållandena i dagens kapitalism och migranternas rörelse i ett globalt ramverk eftersom begreppet understryker den specifika historiska, kulturella och politiska kontexten subjektet finner sig i (Härting 2005). Genom att poängtera den ekonomiska och historiska kontext migrationen sker i vill jag undvika en förenklad ”kulturalistisk” analys. Avsikten är inte att reducera processerna till endast en del av kapitalismen, men att se kapitalismen som grunden på vilken ”multipla och heterogena linjer av brytningar och konflikter, kollisioner, hierarkier och förhandlingar framställer modernitetens textur”⁵ (Mezzadra 2011, 158).

Migration, förklarar Dimitris Papadopoulos och Vassilis Tsianos (2007) innebär inte att lämna en plats för att gynna en annan. Migration innebär görandet och omgörandet av det egna livet samt den omgivande världen. Även om migrationen får sin början genom att fly en plats på grund av exempelvis fattigdom, patriarkal exploatering, krig eller hungersnöd är målet inte en omlokalisering utan det sociala utrymmets förändring genom en aktiv process (ibid.). Det finns dock alltid stratifierande krafter som försöker inhägna migrationsprocessen i organiserade system. I globaliseringens kontext riskerar nya sociala relationer ständigt att inordnas i kapitalets termer samt i nya hierarkiska formationer av arbete och produktion (Woodward & Jones 2005). Produktionen av subjektiviteter kan således inte särskiljas från de kapitalistiska förhållandena. Därför måste forskning kring subjektivitet samtidigt innebära forskning i kapitalismen (Purokuru 2014, 102).

Jason Read (2010, 115) understryker att subjektivitet inte bara är en effekt av en ekonomisk struktur, utan att den även innefattar en produktiv aspekt, inte bara i form av värde men att subjektiviteten även kan producera effekter. Subjektivitet tar således itu med problematiken i motsättningen mellan individ och samhälle. Read menar att Karl Marx stundvis i sina verk försöker bryta med denna tudelning och att kapitalet inte exploaterar bara individer, utan subjektivitetens kollektiva tillstånd. Att fokusera på produktionen av subjektivitet innebär

---

⁵ Skribentens översättning av ”[...] multiple and heterogeneous lines of fracture and conflict, clashes, hierarchies and negotiations fabricate the texture of modernity, [...]” (Mezzadra 2011, 158).

instiftandet av en ny ontologi och en ny logik för att tänka på subjektet och samtidigt förgörandet av den ”individualistiska ontologin”. (Read 2010, 115; 119.)

Subjektivitet innebär samtidigt underkastelse för makten, upplevelser av aktörskap samt igenkännande (Krause & Schramm 2011). Begreppet skär tvärs över binära uppdelningar, vilket kombinerar orsak med verkan, materiella tillstånd med inre psykiska tillstånd, samt objekt med subjekt (Read 2010, 114). Subjektivitet handlar alltså varken om individualitet eller om kollektiv, utan om subjektet som en ”social individ” som endast kan artikuleras och produceras i det sociala sammanhanget (ibid., 119). Med inflytande från Michel Foucault förklarar Sandro Mezzadra och Brett Neilson (2013, 252) sin definition av subjektivitet som ett slagfält där varierande redskap för underkastelse möter praktikerna för skapandet av subjektet eller i Foucaults termer, subjektifieringen.

Subjektiviteterna jag analyserar i avhandlingen produceras specifikt genom erfarenheter av gränser i form av uppehållstillstånd samt gränsdragningar som anknyts till rasifiering av subjekten i fråga. Jag ser inte subjektiviteten som likställd med individens personlighet, som utan ett resultat av ett större socialt sammanhang. Produktionen av subjektivitet innebär samtidigt byggandet av ett gemensamt rum eller territorium för aktivitet i vilket erfarenheter kollektivt kan tolkas (Kulometsä 2014, 12).

Arbetets prekarisering

För att behandla de nya subjektiviteter som mitt material ger uttryck för lägger jag hela forskningen i en kontext av den kapitalistiska utveckling som inbegriper utökandet av gränser. Den kapitalistiska utvecklingens fas beskriver jag som postfordistisk vilken karaktäriseras av instabila och kortvariga arbetsförhållanden samt påtvingad flexibilitet. Brytningsskedet mellan en industriell eller fordistisk till en postfordistisk eller postindustriell produktion brukar lokaliseras till 1970-talet. Sedan dess har arbetet i västvärlden riktats mot serviceyrken, kognitivt arbete och immateriell produktion (General Intellect 2008). Som Saskia Sassen (2001) har poängterat, kräver det kunskapsbaserade och immateriella arbete i metropolen även att städ- och restaurangtjänster fungerar. Detta arbete utförs främst lågavlönade av migrantarbetare.

Begreppet prekaritet uttrycker instabilitet och osäkerhet och har använts för att beskriva de förändringar och den ökade osäkerhet i arbetet och hos de arbetande. Arbetets osäkra karaktär så som praktiker och snuttjobb, arbetstidens och arbetsplatsen allt diffusare

bestämning, ökad produktionshastighet, personlighetens allt mer centrala betydelse i arbetet och försvårad facklig organisering är alla delar i prekaritetens utveckling (Himanen & Könönen 2010, 46-47). De prekära arbetarna måste anpassa sig till rumsligt och tidsmässigt diffusa arbetsplatser och tvingas leva i en atmosfär av personifierad osäkerhet (Standing 2011, 126). Den prekära arbetaren rör sig främst på ett horisontellt plan från en arbetsplats till en annan. Någon vertikal fluktuation i statusen finns sällan, endast variation i graden av autonomi (Conti et al. 2007). Genom de prekära förhållandena görs individen till en utbytbar välsnord del i metropolen. Arbetaren och dennes ”yrkeskunnighet” skiljs åt så att arbetaren kan ersättas av vilken annan individ som helst (Virén & Vähämäki 2011). Forskarkollektivet *Precarias a la deriva* (2009) har även poängterat ständig rörelse som något typiskt för det prekära arbetet i det postfordistiska samhället.

Ökad flexibilitet och rörlighet är inte per definition dåligt eller bra, utan kan i vissa förhållanden vara till den arbetandes fördel (t.ex. ökad självständighet och självbestämmanderätt) medan det i vissa fall kan vara en nackdel (t.ex. ökad sårbarhet och osäkerhet) (Himanen & Könönen 2010). De prekära arbetsförhållandena rör både lokala arbetare och migrantarbetare. Mekanismer så som sexism, rasism, sårbarhet och en svag juridisk ställning placerar ändå vissa personer i sämre ställning än andra (Castles 2012). Eftersom de tillfälliga migranternas uppehåll i Finland baserar sig på visum är vistelsen ofta villkorlig och osäker, vilket skapar nya dimensioner inom prekaritetsdiskussionen (Himanen & Könönen 2010, 46-47). Förändringarna i arbetsorganisationen framkallar även frågan om i vilken mån ökade snuttjobb och instabila arbetsförhållanden har integrerande effekter. Arbete har länge ansetts vara en central del av integrationen för alla personer i samhället och har under den senaste tiden blivit en ännu viktigare faktor i integrationsdiskussionen vad gäller forskning och ställningstaganden hos tjänstemän (Ahmad 2010).

”Ras”

I fråga om migranternas närvaro på arbetsmarknaden framstår ”ras” som en viktig aspekt att i beaktande vad gäller diskriminering och tillgång till arbete. I översiktsartikeln *Ethnicity, Race and Nationalism* (2009) skriver Rogers Brubaker att det heterogena fältet kring etnicitetsfrågor kräver att man använder en bred teoretisk bas och att man bör vara skeptisk gentemot alla projekt som försöker skapa en enhetlig teori om etnicitet, ”ras” och nationalism. Det är även svårt att tydligt skilja på definitionerna mellan etnicitet och ras eftersom distinktioner kan göras på flera olika grunder som överbygger varandra och inte

lyckas bilda ett enhetligt mönster. Det som ändå gäller för en större del av forskningen idag är idén om en föränderlig etnicitet. Etniska grupper och ”raser” är inte givna eller fastställda, utan utvecklas och förändras. Kritiska förhållningssätt till essentialismen från feministiskt, poststrukturalistiskt och postmodernt håll, med andra ord att det finns en given och ursprunglig etnicitet eller ras, har varit inflytelserika. Onekligen fungerar etniskt, rasenligt och nationellt definierade populationer ändå som entiteter och fungerar som aktörer i flera teoretiska vinklingar. (Brubaker 2009.)

Det är ofta svårt att skilja på termerna etnicitet och ras eftersom båda hänför till kulturskillnader (Rastas 2005, 78). Stuart Hall (2003) menar att den kulturella och den biologiska skillnaden inte innebär två skilda system utan är blottlägger rasismens dubbelsidiga logik. Termen etnicitet och den mycket omdiskuterade mångkulturaliteten har ofta kritiserats för att gömma makthierarkierna. Därför har begreppen ”ras” och antirasism använts, i synnerhet inom den postkoloniala teoribildningen, för att placera problematiken i ett sammanhang av rasenliga och kulturella hierarkier (Tuori 2007, 171). Paul Gilroy (1994, 218) skriver att begreppet ”ras” bör hållas kvar som en analytisk kategori, inte för att den motsvarar något biologiskt eller epistemologiskt absolut, men för att det återoppar studerandet av makten som kollektiva identiteter erhåller på basis av deras rötter i traditionen. ”Ras” är således inget som finns per se, men idén om ”ras” är någonting som bygger upp det vardagliga förnuftet. I samma anda skriver bel hooks redan under 1980-talet att det är viktigt att kritisera essentialismen, men att understryka ”erfarenhetens auktoritet” (bel hooks 1987, 426).

Ett problem då ”ras” behandlas i den teoretiska diskussionen är att de rasenliga markörerna som lätt inskrivs på kroppen riskerar att transformeras till fastställda identiteter skriver Lena Näre (2012, 43). För att markera ”rasens” svårgreppade natur har det blivit kutym att använda citationstecken då begreppet används (Näre 2012, 43). I avhandlingen använder jag mig ändå främst av begreppet rasifiering eftersom begreppet för fram hur skillnad produceras och ges betydelse. Rasifiering innebär diskurser och beteenden som essentialiserar olikhet och producerar rasism (Rastas 2002, 4). Begreppet understryker att det är frågan om en process i tid och rum och att hierarkierna ständigt omskapas (Tuori 2007, 157).

En svår fråga inom forskningen är ”rasens” materiella aspekter eller hur ”ras” blir verkligt. De socialkonstruktivistiska perspektiven med fokus på diskurs har varit vägledande för analysen av ”ras” och rasism (Papadopolus & Sharma 2008). Vuolajärvi skriver (2014, 284)

att vi som forskare ständigt poängterar ”att raser inte finns” men att vi ändå forskar i hur ”ras” formar personers verkliga liv. Att diskutera ”ras” i verkligheten är ytterst svårt eftersom det ofta tolkas som essentialisering. Vuolajärvi skriver träffande att ”även om vi vill ifrågasätta rasens ontologi i den moderna rasismens eller naturlighetens mening så är det inte samma sak som att förneka rasens eller de rasifierade subjektens tillvaro och verklighet” (Vuolajärvi 2014, 285)⁶. Dimitris Papadopolus och Sanjay Sharma (2008) menar att det är viktigt att inte endast identifiera ”rasen” och rasismens symboliska funktion utan även se rasismen som materiell och närvarande. Forskarna frågar sig om symboliska och diskursiva praktiker är tillräckliga för att tackla olika former av rasism i den neoliberal transformationen av den kapitalistiska produktionen där nya gränser mångfaldigas på geografisk, symbolisk och psykisk nivå samt i nya mediavirtualiteter och i reproduktionen av livet genom bio-teknik. Även om ”ras” är en kulturellt producerad kategori och inte biologiskt given menar Papadopoulos och Sharma (2008) att till exempel genetiska tester och databaser som klassificerar människogrupper upprätthåller en materiellt närvarande och rasbetingad exkludering. Dessa baserar sig inte på något biologiskt givet utan skapar föreställningar om sådana uppdelningar. Syftet med det materiella perspektivet är att förklara på vilket sätt sociala och materiella aspekter av ”ras” fungerar i skapandet av vardagen och de reella världar som människor lever i. Rasbetingade kategorier är en följd av specifika maktrelationer och en historia av förtyck vilka ges en viss materialitet och gör dessa maktrelationer grundläggande för utvecklandet av subjektiviteter (Papadopoulos & Sharma 2008).

---

⁶ Skribentens översättning av ”vaikka halutaan kyseenalaistaa rodun ontologia modernin rasismin ja luonnollisuuden merkityksessä, se ei ole sama kuin kieltää rodun tai rodullistettujen subjektien olemassaolo ja todellisuus” (Vuolajärvi 2014, 285).

4. Avhandlingens metodologiska ansatser

Metodologi står inte skilt från de använda teorierna eller forskningsmaterialet utan är i själv teori om forskning och är starkt förknippad till forskningsprocessen. Eftersom forskning alltid sker ur ett visst perspektiv vill jag här kort diskutera de teorier och diskurser som format min forskningsprocess samt val av forskningsmetod. På så vis *placerar* jag min forskning i ett större sammanhang. Inom migrationsforskningen blir forskningens kontext och placering viktigt eftersom den bestämmer hurdan förståelse av migrationen som produceras (Könönen 2014). I enlighet med feministisk forskningsetik, behandlar jag även min reflexivitet som forskare samt sättet på vilket mina egna erfarenheter och privilegier formar forskningsprocessen. Jag inleder med att placera min forskning inom området för kritisk forskning som hämtar inspiration från feminismen och går sedan över till att behandla innehållsanalysen som metod inom detta ramverk. Till slut presenterar jag mitt intervjumaterial och informanterna samt metoden för att organisera och analysera materialet.

4.1 Kritisk feministisk forskning som ontologisk infallsvinkel

Metodologi hänvisar i allmänhet till sätt att producera gångbar och inflytelserik information. Det är viktigt att vara medveten om att metoderna formar den producerade informationen. Forskningsmetoderna är således inte neutrala medel för att förstå verkligheten utan producerar istället verkligheten (Könönen 2014, 52). Inte heller forskningen sker i ett tomrum. Därför är det viktigt att poängtera att forskningen är en del av en större kontext. Alla diskurser är placerade, positionerade och belägna någonstans vilket betyder att även all kunskap är kontextuell (Hall 1992, 257). Kunskapen är även knuten till historiska, ekonomiska, socialpolitiska och diskursiva platser (Liljeström 2004, 15).

Migrationsforskningen är idag ett av de mest tvärdisciplinära forskningsområdena och tillåter metodologisk pluralism (Liempt & Bilger 2009). Min forskning placeras inom området för sociologi men hänför även till filosofi och antropologi och formar på så vis en tvärdisciplinär bas. Jag närmar mig mitt studieobjekt ur ett perspektiv på kritisk feministisk forskning där utgångspunkten är de marginaliserade gruppernas kunskap. Den feministiska forskningen ifrågasätter makt som finns i de dominanta antagandena om produktion av

information, mottagande och värdering. Kunskapsprocesserna förstås här som oskiljbara från historiska, kulturella och sociala betingelser samt förändringar (Liljeström 2004).

Viktigt är att den feministiska teorin inte behandlar endast könat förtryck, utan strävar efter att forma emancipatorisk politik och skapa visioner för nya subjektiviteter genom att avveckla rasifierad, etnisk, sexuell och klassbetingad underordning och makt samt hierarkier och normer (Liljeström 2004). De sociala ojämlikheterna angrips genom att ge igenkännande och utrymme för strukturellt marginaliserade gruppers synvinklar (Liempt & Bilger 2009). Feministisk forskning styrs av viljan att förändra och att ta upp ämnen till diskussion i mån om att sätta dem i rörelse och förändring (Liljeström 2004).

Donna Haraway poängterar i artikeln *Situated Knowledges* (1988) den förtryckta kunskapens betydelse och att den kan tillföra belysande utgångspunkter för forskningen. Då all kunskap produceras i en specifik kulturell och social kontext utgående från specifika infallsvinklar betyder det inte att den så kallade objektiva kunskapen skulle ersättas med subjektiv kunskap. Istället handlar det om att den feministiska objektiviteten uttryckligen är kontextualiserad och placerad kunskap (Haraway 1988, 581-84). Även den postkoloniala forskningen tillför nämnvärda inlägg i forskningens politiska aspekter. Postkolonialismen har kritiserat vetenskapens universalism och eurocentrism där maskulina antaganden haft en stor roll (Mohanty 2003, 503) samt vetenskapens "vithet" och det "vita privilegiet" som en osynlig och inbäddad hierarki (Mohanty 2003). Att placera forskningen hänvisar även till den använda teorin samt begreppen. Dessa styr forskningen samt perspektiven på forskningen (Vuolajärvi 2014, 275).

Vad gäller placerad kunskap är "platsen" inte en själv bestämd subjektsposition utan ett kollektivt delat och konstruerat rumsligt och tidsenligt territorium (Braidotti 2004, 133). För att analysera de nya subjektiviteter som uppstår i den post-industriella eran bör forskaren vara ytterst placerad för att kunna kartlägga varierande typer av mobilitet med precision och sensitivitet (Braidotti 2004, 135). Det som behövs är med andra ord en materialistisk analys som anknyter till vardagen samt lokala könade (och jag skulle tillägga uttryckligen i denna kontext, rasifierade) kontexter till det bredare sammanhanget av transnationella politiska och ekonomiska strukturer samt till den kapitalistiska ideologin (Mohanty 2003, 504, 509). Mohanty (2003, 510) skriver vidare att det framför allt är viktigt att idka kapitalismkritik eftersom kapitalismen som system bygger på samt fördjupar

rasistiska, patriarkala och heterosexistiska relationer. Könönen (2013, 54) menar att man genom Mohantys tanke om det vita privilegiet kan säga att en invandrare genast blir en ”annan” i de västerländskas ögon eftersom språket och begreppen som vi använder för att tala om migration inte är dessa personers egna begrepp. Det är därför det är viktigt att placera forskningen i syfte att understryka hur och hurdan kunskap som skapas om migrationen. I avhandlingen utgår jag ifrån forskningssubjektens erfarenheter för att upptäcka vad vi kan lära oss av deras erfarenheter. Genom att utgå från individens erfarenheter analyserar jag som sociolog hur erfarenheterna lägger sig i en större kontext, med andra ord på makronivå.

Vid sidan om den kritiska feministiska forskningen låter jag mig även inspireras av så kallad militant undersökning. Militant undersökning kunde beskrivas som ett försök att skapa närhet och sammankoppla politisk kamp med kunskapsproduktion på en gemensam grund (Garelli & Tazzioli 2013, 300). Den militanta forskningen ser inte migrationen som ett stabilt fenomen utan poängterar den underbyggande turbulensen i migrationspraktikerna och den omstridda politiken migranter möter samt producerar. Samtidigt tar den i beaktande de varierande sociala geografierna vad gäller migranternas upplevelser samt den ojämna processen av att *bli* migrant och/eller bli stämplad som migrant. Instabiliteten i migrationsprocessen tas inte endast i beaktande utan formar grunden för att analytiskt och politiskt utföra militant undersökning. Den militanta undersökningen utmanar de maktstrukturer som gör migranter till objekt för forskning, administration och omvårdnad samt sätter forskaren i en position av kunskapsproducent som har tillträde till kunskapsmarknaden, som vetenskapsmän som behåller en objektiv distans eller som aktivister som talar för någon annan. Den militanta undersökningen sker genom att kartlägga distansen som dessa asymmetrier producerar. Samtidigt försöker den bryta upp begreppsparet forskare och utforskad och istället skapa gemensamma grunder för engagemang (De Genova m.fl. 2014, 9-10)

Jag är medveten om att åta sig militant undersökning kräver ett mycket starkt engagemang. Det jag avser i denna pro gradu är inte att utföra militant undersökning utan att använda metoden som byggsten och teori i min forskning vilket hjälper mig att ifrågasätta migrationskategorierna och mina informanternas ställning i förhållande till dem. Istället vill jag föra fram informanternas upplevelser i specifika situationer samt ordna data i enlighet med deras erfarenheter och således utgå ifrån marginaliserade grupperns kunskap. Könönen

(2015, 52) skriver att kunskap och erfarenheter om visumsystemet kan ses som en typ av ”förtryckt kunskap” som inte får utrymme i den samhälleliga debatten, i forskningen eller i de administrativa handlingarna. Denna kunskap har oftast ansetts vara ”subjektiv” i förhållande till kunskapen om migrationssystemet och dess kategorier som presenterats som objektiva. Könönen fortsätter med att poängtera att samhällelig forskning ofta ställt krav på objektiv forskning där sätten att uppnå objektivitet legat i att understryka forskningsmetoden. Metoderna gör dock inte forskningen automatiskt tillförlitlig. Forskningsmetoderna är inte neutrala verktyg för att greppa verkligheten utan formar och producerar verkligheten. Den kritiska forskningen har således som utgångspunkt att kritiskt granska villkoren för kunskap och dess produktion (Könönen 2014, 52-54).

Med ett kritiskt förhållningssätt i bakgrunden anser jag det är viktigt att närma sig forskningssubjekten samt det omgivande fältet med en viss öppenhet. Les Back och Nirval Puwar (2012) ger uttryck för behovet av att öppna sociologin för det sociala livet och att betrakta världen ur ett större perspektiv, både tidsmässigt och geopolitiskt. Det är med denna öppenhet i baktankarna jag ger mig in på fältet där jag intervjuar studerande från några olika afrikanska länder för tillfället bosatta i Finland. Målet är att komma bort från en statisk intervjusituation och istället låta subjektet tala för sig. En viktig infallsvinkel i forskningen blir *det sociologiska lyssnandet* (Back 2007; i Holgersson 2011). Det innebär att lyssna aktivt men att samtidigt analysera. Detta skapar en väg mellan en sträng teoretisk utgångspunkt, som har risken att styra forskningen för mycket, och induktiv etnografi. Han skriver att ”Sociologiskt lyssnande behövs för att släppa fram de exkluderade” (...) en form av aktivt lyssnande som utmanar lyssnarens förutfattade meningar och position och samtidigt engagerar sig kritiskt till det som blir sagt och hört” (Back 2007; i Holgersson 2011). Genom att ge utrymme för forskningssubjektet försöker jag undvika en situation där forskaren exploaterar forskningssubjektet (Liempt & Bilger 2009). Samtidigt anser jag det viktigt att inte utgå ifrån att informanterna erfar exkludering eller utsatthet, utan att genom att lyssna och analysera ifall de erfar det samt på vilka möjliga sätt det sker.

4.2 Informanterna

Jag intresserar mig för migrationspolitiska frågor efter att jag under flera års tid har arbetat med migranter i alla olika positioner och med olika status i finska nätverk. Gruppen jag valt att forska i är studerande från olika afrikanska länder som fått uppehållstillstånd för att

studera i Finland. Valet av afrikanska länder grundar sig i att jag upplevt många av de afrikanska arbetarna varit i mycket underlägsen position på grund av olika exkluderingsmekanismer rörande hudfärg och ekonomisk status. Dessutom hör inte afrikanska länder till ”de önskade länder” varifrån EU-länderna vill hämta utländska studerande. EU önskar att hämta in de ”bästa och mest begåvade” studerandena från utomeuropeiska länder, vilket uttryckligen framgår i flera EU-länders nationella strategier (Euroopan muuttoliikeverkoston tutkimus 2012, 22). Till de så kallade önskade länderna utanför Europa hör oftast BRIC-länderna (Brasilien, Ryssland, Indien och Kina) samt en del andra länder i Sydostasien och Latinamerika. Således finns inga afrikanska länder med på denna lista (ibid.). Enligt Magdalena Jaakkola (2005, 69) förhåller sig även finländare positivare till personer som kommit från kulturer som anses stå Finland nära eller från länder med hög levnadsstandard. Eftersom andelen utländska studerande från bland annat Afrika ökar ständigt anser jag det viktigt att forska kring dessa studeranden.

Jag har utfört sju stycken intervjuer med personer från Nigeria, Etiopien, Cameroun, Kenya och Ghana. Tre av informanterna är kvinnor och fyra är män och alla är mellan 20 och 35 år gamla. Tiden de varit i Finland varierar från allt mellan 10 månader till 8 år. De flesta hade både studerat och arbetat innan de kom till Finland men bara en av personerna hade genomfört en kandidatexamen. Alla informanter studerar eller har studerat på yrkeshögskolenivå i Finland utom en som studerar på universitetsnivå. Studieinriktningarna är internationella affärsrelationer, studier inom elektronik och teknik samt filosofi. I metodologikapitlet använder jag mig både av termen informant och forskningssubjekt för att benämna dessa personer. Då jag vill understryka subjektets roll i forskningen använder jag mig av termen forskningssubjekt men kommer fortsättningsvis i avhandlingen att använda mig av termen informant eftersom det är ett kortare och smidigare ord.

För att bana väg på fältet utgick jag ifrån den administrativa migrationskategorin *studerandemigrant* vilket visade sig vara lättare sagt än gjort. Utgångspunkten var att personerna jag ville studera skulle ha kommit till Finland med ett studerandes uppehållstillstånd i syfte att studera. Studerande tilldelas i allmänhet uppehållstillstånd för ett år i taget och kräver att personen i fråga har en viss summa pengar på kontot. Detta tvingar de studerande in i en osäker situation som kan skifta i status inom det juridiska systemet. Det är således vanligt att migranterna rör sig mellan olika invandringskategorier för att trygga sin vistelserätt och för att undvika utvisning. Exempelvis kan en asylsökande bli arbetsbetingad invandrare och en studerande kan få uppehållstillstånd på basis av

familjeband. Samtidigt föder det stränga systemet för uppehållstillstånd ett utrymme för så kallad illegal vistelse.

Migrationssystemets strikta karaktär visade sig även ha konkreta implikationer för de personer jag skulle intervjua. De personer jag fick kontakt med menade att de, så som jag velat, kommit till Finland på basis av sina studier. Ändå visade det sig vara så att alla inte vid tiden för intervjun ännu hade fått ett studerandes uppehållstillstånd, att de under studiernas gång fått uppehållstillstånd på basis av arbete i stället, eller att de inte längre hade ett tillstånd. Liksom Könönen (2015, 40) skriver visade det sig även i hans forskning vara svårt att hitta personer att intervjua på basis av en specifik kategori eftersom migranterna ofta har mångsidiga erfarenheter som sällan ryms inom ett färdigt definierat ramverk. Av de sju personer jag sist och slutligen intervjuade hade fyra ett studerandes uppehållstillstånd, en hade inte ännu lyckats få ett, en annan hade redan studerat färdigt medan en tredje hade studerat med både ett studerandes uppehållstillstånd samt ett på basis av arbete och kämpade för tillfället om att få någondera förnyat. Att det redan i så tidigt skede av min forskning framgick att kategorierna är så pass ostadiga insåg jag att detta skulle bli en viktig del av min forskning. Jag ville visa på vilket sätt migrationsadministrationen utövar makt genom uppehållstillstånden samtidigt som migrationskategorierna är föränderliga och gränserna mellan dessa blir suddiga. Även om personernas bas för uppehållstillstånd skiftade liknade deras erfarenhet av arbete och studier varandra. Samtliga informanter har erfarenhet av lågavlönat arbete i servicebranschen under udda arbetstider samt av etnisk diskriminering.

4.3 Temaintervjun

Infallsvinkeln jag antar för forskningen är knuten till feministiska forskningsmetoder i och med att de ger utrymme och förståelse för subjektivitet samt uppmärksammar maktrelationer mellan forskaren och forskningssubjektet. Kvalitativa metoder som använts inom feministisk forskning är livshistorier, djupintervjuer (in-depth), deltagande forskning och metoder som tillåter deltagarna att på ett subjektivt sätt delta på egna villkor, istället för på ett objektivt sätt på forskarens villkor (Liempt & Bilger 2009). Intervjun som forskningsmetod var i början av 1980-talet inom de feministiska kretsarna ett sätt att ifrågasätta och utmana antaganden om kunskap och information som tagits för givna på universiteten, något som lever kvar än idag (Oinas 2004).

För att samla in mitt material bestämde jag mig för att göra halvstrukturerade temaintervjuer, som är en typ av kvalitativ forskningsmetod. Jag ansåg denna metod vara lämplig eftersom jag vill nå ett rätt så utforskat fält inom den finska migrationsforskningen. Eftersom mina forskningsfrågor avser att undersöka hur fältet av studerandemigration och arbete smälter ihop samt producerar nya subjektiviteter skulle det inte ha varit lönsamt att samla in material från en administrativ synvinkel genom till exempel intervjuer med tjänstemän eller att använda en kvantitativ metod eftersom statistiken är insamlad på basis av administrativa kategorier. Målet blev tvärtom att forska i det som sker mellan de administrativa kategorierna studerandemigrant och migrantarbetare och på så sätt för fram synvinklar på detta migrationsfält som blir i skymundan av så kallade ”objektiva” migrationskategorier. Liempt och Bilder (2009) påpekar att en stor del av migrationsforskningen har sitt ursprung i socialpolitiska frågor. Detta har lett till att många forskare använder sig av kategorier och begrepp hämtade från politiken och de maktavande i utformandet av forskningen. Detta är en fördel för de maktavande och stramar åt forskningsfrågorna, forskningssubjekten samt de använda metoderna och analysätten. Genom att kritisera de underliggande antagandena är det möjligt att skapa forskning som gynnar migranterna skriver Liempt och Bilger (2009).

Jag utförde sju stycken halvstrukturerade temaintervjuer som jag kompletterade med anteckningar från fältet, det vill säga då jag besökte skolor och möten för att hitta lämpliga informanter. Jag blev i början av avhandlingsskedet ombedd att istället fokusera på en institution eller att intervjua tjänstemän som har information om de informanterna i fråga (liktade erfarenheter går att finna andra pro gradu-avhandlingar, t.ex. Junka 2012, 30). Min uppfattning var ändå att den information om de komplexa förhållanden jag var ute efter inte skulle vara möjlig att få genom intervjuer med tjänstemän.

Utmärkande för temaintervjuerna är att de skapas enligt mina forskningsintressen, men på intervjupersonens villkor. Det innebär att jag lyfter fram teman som ska styra diskussionen men att subjektet får ta plats. I och med att intervjuerna är halvstrukturerade kan teman och frågor framföras i olika ordning i de olika intervjuerna beroende på vad som verkar rimligt i situationen (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47-48, 135). Intervjuerna skulle ske på en, för forskningssubjektet, trygg plats. Viktigt för mig var även att ge utrymme åt forskningssubjektet för att komma åt och skapa bättre frågor i stället för att samla in fastställda svar.

Jag använde mig av en och samma modell av teman och frågeställningar som jag fastställt enligt mina forskningsintressen. De teman jag ville diskutera med var och en var bakgrunderna till migrationen, de praktiska omständigheterna i att få uppehållstillstånd samt migrationsrutten, erfarenheterna av arbete vid sidan om studierna, stereotyper och hierarkier som informanterna stött på och slutligen deras uppfattningar om dem själva och deras position i det finska samhället (Bilaga 2).

Den första intervjun gjorde jag våren 2013 på en yrkeshögskola i Helsingfors. Jag hade en god stund färdat mitt fält eftersom var osäker på hur jag skulle gå till väga för att hitta rätt sorts personer för forskningen. För att hitta lämpliga personer att intervjua bestämde jag mig för att besöka olika yrkeshögskolor på det helsingforsiska metropolområdet. Jag klargjorde för mig vilka skolor som hade internationella studieprogram och gick dit. Jag skulle lika gärna ha kunnat hitta personer på någon arbetsplats, men eftersom det är fritt fram att besöka skolorna valde jag denna metod som utgångspunkt. Jag bestämde mig för att jag ville komma i direkt kontakt med de afrikanska studerandena utan organisationers mellanhänder eller förfrågningar via e-postlistor. På det viset skulle det vara enklare att skapa ett förtroendeförhållande mellan mig och forskningssubjektet. Samtidigt skulle jag även få en etnografisk inblick i miljön som omgav personerna. Metoden jag använde mig av var att fråga studerande på skolorna jag besökte om de kunde hjälpa mig i min forskning genom att hitta lämpliga informanter. För att undvika stereotyp identifiering frågade jag olika studeranden om de *kände till någon* som migrerat från de subsahariska länderna och kunde ge mig kontakter. Jag var ofta tvungen att samla mod innan jag gick fram till studerandena för att fråga. Innan varje gång blev jag lika lamslagen – skulle de tycka illa om mig eller skulle de ställa sig skeptiskt till min förfrågan? Till all lycka fick jag alltid positiva svar. Ingen verkade tycka det var konstigt att jag satte mig ner vid matsalsbordet och ville diskutera. Ofta fick jag genast komma i kontakt med lämpliga personer som verkade positivt överraskade över det plötsliga intresset för dem. Jag försökte även försäkra mig om att informanterna inte kom ur samma vänskapskrets för att få ett mer representativt material.

Att hitta informanter och samla in material blev till etnografisk process. Jag märkte att det fanns mycket material att hitta även utanför intervjuerna och bestämde mig för att även göra etnografiska observationer och anteckna dem. Processen av att söka fungerade för mig även som en kartläggning över vanliga arbetsplatser, studieområden och vardag överlag hos en del av befolkningen med afrikanskt ursprung. En man från Ghana ledde en

diskussion på en "Afrikadag" som jag besökte i hopp om att träffa lämpliga studerande. Han sade: "Det vi måste tala om är arbete, arbete och arbete!". En annan kvinna jag intervjuade sade till mig efter intervjun att: "Ingen har tid för att umgås på kvällarna, eftersom var och en tänker i timmar, hur mycket skulle jag kunna arbeta under de här tre timmarna? Arbete är det enda som rör sig afrikanernas huvud". Dessa uttalanden förstärkte forskningsfrågornas betydelse och behovet av denna typ av forskning.

De egentliga temaintervjuerna gjordes på ställen som informanterna valde själva. Oftast gjorde vi dem i ett tomt rum på deras skola eller på universitetsbiblioteket Kajsa, men ibland även i andra lokaler i Helsingfors storcentrum som till exempel någon bekants arbetsrum. Intervjuerna genomfördes på engelska, vilket var naturligt eftersom även studiespråket för dem är engelska. Intervjuerna var mellan 30-60 minuter långa. Flera av informanterna uttryckte brist på tid vilket gav färre möjligheter för val av intervjuplats samt satte vissa gränser för min metod. Det blev inte alltid lika avslappnat som jag hade velat, eftersom jag kände att jag tog informanternas tid. Så gott jag kunde försökte jag skapa en trevlig stämning för att låta forskningssubjektet tala och undvika en situation där forskaren gräver fram det nödvändiga eller åtråvärda materialet. På det här viset skulle det finnas utrymme för studerandena att på egna villkor uttrycka det som de ansåg vara viktigt i deras liv. Intervjuerna gjordes på frivillig basis och alla verkade vara glada över få möjligheten att berätta om sina upplevelser av migrationsprocessen samt det tunga arbetet vid sidan om. Flera av informanterna tog upp orättvisor och förtryckande strukturer som de ville dela med sig. En ville till och med uttryckligen nämna namnet på ett städföretag så att alla skulle få veta om deras rasistiska rekryteringsprocesser. Jag valde ändå att inte skriva ut namnet på detta företag eftersom det inte är min mening att peka ut specifika arbetsplatser, utan istället visa på strukturella förtrycksmekanismer.

I intervjusituationen försäkrade jag mig om jag förstått rätt vad informanterna sade, men ibland visade det sig vara mycket svårt eftersom informanterna själva inte riktigt visste hur det finska immigrationssystemet eller utbildningssystemet fungerade samt hurdant uppehållstillstånd de hade. Till exempel Ama hade hela tiden trott att hon fått ett slags stipendium för att studera i Finland vilket gav henne tillgång till avgiftsfri utbildning.

Ama: [...] vi accepterade det här ansvaret för ett stipendium.

Olivia: Stipendiet, vad betyder det?

Ama: Avgiftsfri utbildning. Men sedan, när jag tänker på saken, är inte alla berättigade avgiftsfri utbildning i Finland?

Jag frågade vad Ama menade med stipendium och det hon menade var avgiftsfri utbildning. I samma stund kom hon att tänka på att den finska utbildningen i regel är avgiftsfri även för utländska studerande. Bland annat Ama fick mig att förstå hur invecklad hela migrationsprocessen är och hur svårt det är att få korrekt information om studier, arbete samt rättigheter i Finland.

Under hela materialinsamlingsprocessens gång påminde jag mig om att fundera över forskarens roll i intervjusituationen. På vilket sätt skall jag närma mig informanterna och hur från det förtroende för mig? Könönen (2015, 62) skriver att forskning alltid inbegriper ett ojämlikt maktförhållande även om forskaren strävar efter att vara solidarisk. Min position i förhållande till forskningssubjekten är onekligen ojämlik på grund av medborgarskap, klass, bakgrund och "ras". Det som förenade oss var och andra sidan att vi alla var studerande. På det viset kunde en viss gemenskap instiftas där var och en förstärkte vad det innebär att vara studera och göra ett slutarbete. Jag tror att denna gemensamma nämnare ökade förtroendet mellan mig och forskningssubjektet. Alla de som jag bestämt träff med för intervjun dök upp som vi bestämt och ville dela med sig av sina erfarenheter. En av informanterna frågade under intervjuens gång varför jag bandar in intervjun och jag förklarade att jag på så vis kan transkribera intervjun samt anonymisera den. Jag betonade även att ingen annan skulle få höra intervjun eller läsa den innan jag anonymiserat den. I intervjusituationen gav jag alltid även rum för forskningssubjektet att ställa frågor och avbryta mig vilket hände ett par gånger. Tillsammans försökte vi till exempel utreda hur de olika uppehållstillstånden förhåller sig till varandra samt skapa kunskap genom samtalet.

Samtidigt som intervjuerna verkat betydelsefulla för forskningssubjekten är det viktigt att minnas att det även är möjligt att informanterna vill föra fram aspekter som de antingen tror att jag som forskare vill höra eller saker som får dem att framstå i gott ljus (Hirsijärvi m.fl. 2008). Elina Oinas (2004, 224) poängterar att informanten också har egna intressen i kunskapsproduktionen och att de inte alltid berättar om saker "som de är". I intervjun berättar forskningssubjektet en historia om sig själv både för den som intervjuar samt för sig själv (ibid.). Detta kan ha varit fallet i vissa intervjuer där informanterna talade ganska positivt om arbetsgivarna även om arbetsförhållandena på många sätt verkade innefatta grova hierarkier eller etnisk diskriminering. Andra informanter gick mer rakt på sak och verkade inte bry sig så mycket om hur de berättade om sina liv. Som ett sammanhängande

material anser jag att intervjuerna ger en god överblick över studerande migrantarbetarnas liv i Finland samt det utmärkande för erfarenheterna. Och andra sidan är det viktigt att minnas att forskningssubjekten alla har olika sorters erfarenheter och att materialet är heterogent trots de gemensamma nämnare som går att hitta.

4.4 Kvalitativ innehållsanalys

För att analysera mitt material använder jag mig av kvalitativ innehållsanalys. Genom den kvalitativa innehållsanalysen analyseras innebörden av det kvalitativa materialet systematiskt. Det görs genom att klassificera material i form av kategorier (Schreier 2012) eller i bredare teman som jag gjort. Den kvalitativa innehållsanalysen har sina rötter i litteraturvetenskap, i sociala vetenskaper så som social interaktionism och etnometodologi samt i de kritiska studierna däribland marxistiska tillvägagångssätt och feministisk teori (Krippendorff 2004). Den kvalitativa innehållsanalysen har blivit allt mer populär under de senaste åren. I innehållsanalysen ser man på innehållet eller det som uttrycks i materialet. Materialet, som här består av intervjuer läses och lyssnas igenom flera gånger för att få en helhetsuppfattning om vad materialet för fram eller vill säga (Riessman 2008, 62).

Den kvalitativa innehållsanalysen ämnar förstå vardagliga händelser och dess mening (Krippendorff 2004). Jag ordnade mitt material genom att gruppera citat ur intervjuerna temavis. Teman bestod av bakgrundsinformation där både tidigare upplevelser av arbete och studier ingick samt annan information om informanten, migrationsprocessen för att komma till Finland, erfarenheter av studier och arbete, erfarenheter som knöts direkt till uppehållstillståndet eller migrationsadministrationen, samt slutligen upplevelser av stereotyper och rasism samt tankarna kring jaget och subjektiviteten.

Jag använder mig av teoridrivna innehållsanalys vilket betyder att jag hela tiden hade den bakomliggande teorin i tankarna då jag gjorde upp intervjuramen samt grupperat citaten. Genom att ständigt väga intervjuцитaten mot teorin samt låta dem diskutera med varandra undviker jag en individuell tolkning av materialet. För att forskningen skall ha validitet bör tematiseringen motsvara det som forskningsfråga ämnar svara på. Tematiseringen av materialet motsvarar därför koncepten som används i forskningsfrågan (Schreier 2012, 6).

Eftersom tematiseringen bygger på teori är det svårt att ha en så kallad objektiv syn på materialet utan förutsätter istället att en behärskar teorin samt har tillräckligt med kunskap om hur det finska immigrationssystemet fungerar. Jag kommer därför inte att understryka

någon universell objektivitet, utan snarare objektivitet utifrån teoriernas perspektiv. Detta betyder inte att de subjektiva åsikterna får determinera tematiseringen utan att teman skapas utgående från den teoretiska bakgrunden och på ett sätt så att det som är relevant för forskningsfrågan klart och tydlig förs fram. Då jag analyserade mitt material samt då jag började skriva ansåg jag det viktigt att utöver analyskategorierna ständigt ha hela materialet vid sidan om. Trots att kategorierna jag gjort var uttömmande är det omöjligt att begränsa delar av diskussion till endast ett tema. I ett senare skede förstod jag hur viktigt det var att analysera på vilket sätt det informanten sade samtidigt kunde vara ett uttryck för t.ex. prekära erfarenheter av arbete och subjektivitet. Även i analyskedet var det väsentligt att vara reflexiv samt identifiera hur väl jag lyckats med intervjuerna. Jag anser att mina intervjufrågor var passande och kunde fånga upp en hel del intressant material där erfarenheterna av att vara migrant, studerande och arbetare kommer fram och att dessa var teman som informanterna gärna diskuterade med mig.

4.5 Reflektioner kring forskningsetiken

Min forskning rör sig på ett känsligt område och kräver att etiska frågor övervägs. Forskningsetik avser de tankar och val som forskaren gör kring de etiska frågorna i forskningsprocessen. Hit hör bland annat sätten på vilka forskningen genomförs och hurdana följder som kan uppstå hos forskningssubjekten (Martikainen 2009). Att fundera över etiska frågor är inte något som ska göras endast i början av forskningen då forskningsplanen ska godkännas utan bör diskuteras kontinuerlig projektet igenom (Holgersson 2011).

Personerna som deltar i min forskning kan vara i en mycket prekär och sårbar situation vilket kräver att jag noggrant reflekterar över de etiska frågorna. Sårbarhet är något socialt konstruerat och likväl svårt att definiera. En definition är att sårbara är personer som saknar möjlighet att göra personliga livsval, att fatta personliga beslut, att behålla sin självständighet och rätten att bestämma över sig själv. Till gruppen av sårbara individer hör utarmade, personer utan medborgerliga rättigheter, personer utsatta för diskriminering, intolerans och stigma (Liempt & Bilger 2009). Min uppfattning av sårbarhet är inte så sträng som denna definition menar eftersom den ger en rätt passiv bild av migranterna och får dem att framstå som hjälplösa. Jag ser ändå definitionen av sårbarhet som en övergripande riktlinje att ta i beaktande.

Eftersom forskningssubjekten inte har medborgerliga rättigheter och lever på

myndigheternas villkor samt för att vårt gemensamma språk kanske inte är flytande från någondera sida klargjorde jag forskningens motiv och villkor på ett klart och enkelt sätt via ett informationsblad (Bilaga 1). Jag klargjorde även för informanterna att intervjuerna är förtroendefulla och anonyma samt att jag inte är kontakt med myndigheter och att ingen information kommer att föras vidare till polisen eller migrationsverket. Holgersson (2011) skriver att forskare bör definiera sig själva som ”vänliga främlingar”, inte som vänner eller som neutrala vetenskapsmän. Viktigt är även att tydliggöra att man är forskare och inte välgörare, vilket gör det enklare för forskningssubjektet att avgöra gränser och inte berätta sådant som hen möjligen kunde ångra sig ha berättat (Holgersson 2011, Martikainen 2009).

I analysen fokuserar jag även på konfidentialitet. Jag bandade in intervjuerna och transkriberade dem. I transkriberingarna ersatte jag förnamnen med påhittade namn samt eliminerade platser, adresser samt namnen på utbildningsverken och arbetsplatserna. De citat jag använder mig av i analysen har jag även översatt från engelska till svenska vilket både säkrar informanternas anonymitet samt gör texten till en smidigare helhet. Det är viktigt att inte tillhandahålla myndigheter med information som kan vara till hjälp i effektiviseringen av den inre gränskontrollen (Holgersson 2011). Därför bör jag endast fokusera på information som är analytiskt relevant men samtidigt att ge en uppriktig beskrivning som speglar materialet (t.ex. Martikainen 2009). Å andra sidan är detta även viktigt för att undvika att bli ”migrationspartisk” (Liempt & Bilger 2009). Det jag stävar efter i min avhandling är inte att producera så kallad ”antropologisk pornografi” (De Genova 2002, 422) där jag berättar saker bara för att de är slagkraftiga eller upprörande. Jag vill sträva efter att ständigt föra fram migranternas subjektiva positioner för att undvika att behandla dem som stumma objekt utan subjektivt aktörskap (Könönen 2014, 49) och för att sträva efter att skapa relevant kunskap om erfarenheterna som rymmer de administrativa migrationskategorierna. I slutändan anser jag att intervjuerna var lyckade ur forskningsetisk synvinkel. Informanterna verkade vara glada över att ha blivit tagna i beaktande och att de fick sin röst hörd, något bland annat Salla Tuori (2013) har poängterat som viktigt i migrationsforskningen. I analysen som följer återstår det att på etiskt vis behandla materialet med respekt för forskningssubjektens förtroende (Oinas 2004).

5. Studeranden i knypunkten av arbete och studier

Detta kapitel inleder jag med att behandla hur studerande migrantarbetarna påbörjat sin migrationsprocess för att komma till Finland. Jag visar att gränser och migrationspolitik spelar en stor roll i utformandet av mobiliteten och upplevelserna av migrationen. Gränserna aktiveras redan i avgångslandet och följer migranten ända innanför nationsstatens gränser. I kapitlets andra del för jag fram informanternas prekära erfarenheter av arbete samt hurdan typ av arbetskraft som produceras i och med gränserna.

5.1 Att åka utomlands och studera

”Att komma till Finland var inte bara att ta väskan och vara där. Nej, du är på väg till ett annat land och du måste möta kraven för immigrationen.” – Daniel

Daniels citat visar att migration inte innebär en problemfri förflyttning från en plats till en annan. Migrationsregimen ställer krav på personen som vill migrera för att studera i ett annat land. Således ställs förlängningar av nations- och unionsgränser i centrum av migrationen redan från början. Studerandemigrationen har ofta ifrågasatts på grund av dess syfte och flera har frågat sig om målet verkligen är att studera eller att arbeta. Det faktum att studerande spelar en betydande roll i ekonomin förbises ofta i den offentliga diskursen i och med att de fyller underskottet på arbetsmarknaden. Utbildningsinstitutioner söker efter nya marknader för internationella studeranden samtidigt som dessa utsätts för allt striktare kontroll och högre visumavgifter (Back m.fl. 2012).

Att åka utomlands och studera är ett val som alla de personer jag intervjuat gjort. Då jag använder ordet val menar jag inte att det skulle vara ett fritt val bortom socioekonomiska strukturer så som klasstillhörighet. Istället menar jag att det handlar om en aktiv process inom en specifik historisk, social och ekonomisk kontext. Samtliga intervjuade nämnde viljan att studera som den största drivande kraften. Flera sade att det handlade om att anskaffa sig ”internationella erfarenheter” och motiverade sitt val med att studierna utomlands skulle vara högklassigare än i hemlandet. Forskning visar att de ofta rör sig om just motiveringar gällande språk, anställbarhet, möjligheter till högre lön eller framtida möjligheter till medborgarskap i ankomstlandet (Raghuram 2013, 142). Det handlade således om ett subjektivt val i syfte att forma sin framtid enlighet med sin vilja och sina uppfattningar eller med andra ord om att förändra det sociala utrymmet genom en aktiv

process (Tsianos & Papadopoulos 2008).

Intervjumaterialet speglar en hel del nyanser av kunskap och livserfarenheter som ligger i bakgrunden till valet av utomlandsstudier. För att åka och studera i ett annat land krävs en bakgrundsinformation samt kunskap om värdet av internationella studier. Både Eric och Patrick beskriver båda att det skulle vara lönsamt att studera utomlands för att få en bättre utbildning.

“Mitt centrala mål för att lämna mitt land var att bygga på min utbildning för att ha en bättre framtid.” –Eric

“[...] här är utbildningen väldigt hög, där [jag kommer ifrån] är utbildningsnivån väldigt låg, så det är bättre här.” –Patrick

Ofta härstammar tanken om studier utomlands från de andra familjemedlemmarna eller från någon bekant. Som Sandra uttrycker det ville hennes föräldrar att hon skulle få ”en fot in mellan livets dörrar”. Informanterna berättar om rykten de hört om de nordiska länderna, främst om Sverige men även om Finland och historierna de hört om att ”alla talar engelska där”. Mer precis information om studierna har de flesta hittat på nätet, även om den också i viss mån varit bristfällig eller svår att förstå. På ett liknande sätt visar Daniels (2014, 858) att de afrikanska studerandena i Malaysia han forskat i har fått dålig eller felaktig information om hurdana studierna skulle vara och hur mycket pengar det skulle gå åt till terminsavgifter och uppehälle. Beslutet migranterna tar är inte ett individuellt val utan ett beslut till följd av påverkan från omgivningen, däribland familjen och bekanta. Familjen är ofta en drivande faktor för studiemigrationen samt en källa till ekonomiskt stöd (Raghuram 2013).

För de flesta var det Finlands avgiftsfria utbildning som avgjorde valet, även om drömmarna ofta riktades mot studier i USA eller i Storbritannien. En av informanterna, Eric, hade till och med inlett studierna i Storbritannien, men tvingades efter tre år att hitta en ny studieplats eftersom utbildningen var för dyr. En annan, Tani, hade gjort sin kandidatexamen i Polen men sedan kommit på utbyte till Finland i hopp om att göra sin magisterexamen.

Susan Robertson (2010) poängterar att globala politiska krafterns inverkan på studerandenas mobilitet inte skall underskattas. Det är således viktigt att se den internationella studerandemobiliteten i förhållande till nätverk av kunskapsproduktion samt dess roll i den globala politiska ekonomin. Det förkroppsligade sociala och kulturella kapitalet som

studerandena hämtar med sig från sina ursprungsländer blir också en fördel som institutioner kan dra nytta av eller till och med fungera som vinstdrivande (Findlay 2011). Elina Eskelä (2013) menar också att behovet av internationella studerande och arbetare är en stor fråga vad gäller tävlings- och innovationsstrategier i Finland och i synnerhet på det helsingforsiska metropolområdet.

Castles (2010, 1579) skriver att teorier om kulturellt och socialt kapital inom migrationsforskningen har använts för att kombinera den globala nivån med kollektivt aktörskap. De sändande länderna har analyserats som överföringsmekanismer av kulturellt kapital, medan tyngdpunkten i det mottagande landet legat på socialt kapital. Det är dock inte endast socialt och kulturellt kapital som behövs utan även rent ekonomiskt kapital för migrationen. De flesta jag intervjuat kommer från familjer som kunnat stöda den studerande ekonomiskt och på det viset möjliggöra migrationen. Till exempel Eric berättar att han kommer från en familj i Kamerun där fadern har flera fruar, vilket innebär att familjen är rik. Flera av informanterna har även arbetat själva för att spara pengar inför avfärden. Ama poängterar att då någon åker utomlands för att studera är den första associationen ”dina föräldrar är rika”. På grund av det här är det befogat att betrakta migranter med studerandes uppehållstillstånd som privilegierade migranter (Favell m.fl. 2007).

Ansökningsprocessen beskriver informanterna som en tids- och resurskrävande utmaning. Först är det själva ansökan till utbildningen som bör göras. Många av studerandena ansöker flera gånger innan de blir antagna till någon skola. Om den sökande får en plats måste hen efter det ansöka om ett uppehållstillstånd för studerande som görs på den närmaste finska ambassaden. Det är framför allt processen att ansöka om uppehållstillstånd på ambassaden som av informanterna beskrivs som tung och krävande process.

“Om du antas skickar de dig gratulationer för att du har blivit accepterad. Sedan börjar den svåra processen. Du måste ansöka om visum, ett visum för studerande, visa att du har 6000 euro på kontot (haha) och åka till Abuja eftersom det inte finns en finsk ambassad i Accra. [...] Då jag åkte dit första gången fick jag ett negativt svar, de sade att vi måste hämta några papper, så vi åkte tillbaka, fixade det och samma dag som jag egentligen fick mitt visum reste jag iväg. Tänk.” – Ama

Som Ama säger är den svåra processen att få ett studerandes uppehållstillstånd, med andra ord att möta gränsen redan i avfärdslandet. För att ansöka om uppehållstillstånd gäller det för det först att ta sig till en ambassad som inte alltid finns ens i samma land. De som jag

intervjuat har antingen besökt ambassaden i Nigeria i Abuja eller i Etiopien i Addis Ababa. De långa resorna kräver mycket tid och pengar, en resa som i många fall också slutar med negativt beslut från de finska myndigheternas sida. Ofta räcker inte ett besök, utan fler krävs för att först fylla i blanketterna och sedan ett nytt besök för att ta emot beslutet och passet som lämnats på ambassaden. Annat som krävs av studerandena är bankkontoutdrag och en garant som lovar att betala ifall pengarna inte räcker till. Kraven som det finska migrationssystemet ställer upplevs ofta vara svåra att fylla och till och med vara orealistiska.

“Om du frågar mig personligen så förstår jag varför det [syftar på kraven] görs men jag tycker också att de där kraven är ganska orealistiska ibland, eftersom de förväntar dig att du har en sponsor, nån, du vet, de kräver bankutdrag [...]” – Ama

Även Patrick menar att det rent praktiskt är svårt att handskas med så stora pengasummor. För det första, berättar han, finns det lagar i Etiopien som reglerar hur mycket pengar som får föras ut över landsgränserna. Han berättar själv att han varit tvungen att låna pengar av en kusin i Tyskland för att överhuvudtaget kunna få ett uppehållstillstånd. Detta innebär att personen som vill migrera redan bör ha kontakter utomlands för att underlätta migrationen i laglig mening. Pengarna eller det ekonomiska kapitalet framstår med andra ord som en stor barriär för de som vill åka utomlands för att studera. Fastän kunskaperna för skolan är tillräckliga är det i sista hand pengarna på kontot som räknas menar Patrick.

“Det är inte möjligt att komma, till exempel för mig är det inte möjligt att komma på egen hand [...] de är många som stannar på grund av det här problemet, de kommer igenom inträdesprovet men de kan inte få pengarna.” – Patrick

Mitt material uppvisar även skillnader under ett bredare tidsspänn. Några av de jag intervjuat har varit i Finland i redan närmare tio år. Sandra som kommit till Europa för tio år sedan och till Finland för sju år sedan berättar att det skett förändringar i kraven för att få uppehållstillstånd. Då hon kom var det till exempel inte obligatoriskt att uppvisa en privat sjukförsäkring, vilket är fallet idag. För en utbildning som är längre än två år krävs en sjukförsäkring som täcker kostnader upp till 30 000 euro, om utbildningen är kortare bör försäkringen täcka kostnader upp till 100 000 euro (Migrationsverket 2014b).

Migrationsprocessen som jag beskrivit ovan går inte att avgränsa till en fråga om socialt, kulturellt och ekonomiskt kapital. En synnerligen närvarande och mjukt våldsam aspekt är även den geografiska mobiliteten och gränserna som styr, följer samt hindrar migranternas

mobilitet. Russell King (2012b) har poängterat nödvändigheten i att engagera migrationsforskning på ett bredare tvärdisciplinärt fält. De geografiska aspekterna i migrationen är ett uttryck för de rumsliga länkarna mellan olika platser i en sammanvävd värld. King fortsätter med att poängtera den ojämna utvecklingen mellan de som kan röra sig lättare än andra, samt migrationskontrollens politiska geografi inom migrationsstudierna. Det tycks inte vara något problem för Nordamerikanska, eller medborgare från andra rika länder att röra sig över gränserna samtidigt som hög utbildning eller specialkunskaper också underlättar migrationen (King 2012b, 136; Migrationsverket 2014a). De bestämmande faktorerna för migrationen på basis av studier utgörs således av socio-ekonomisk klass samt nationalitet i bred bemärkelse i och med att endast personer som kommer från länder utanför Eu bör ha ett uppehållstillstånd.

Jag anser det viktigt att ta fasta på gränserna som utplaceras eller externaliserats till ambassaderna på den Afrikanska kontinenten. Redan där möts migranterna av en sorts barriär vilka inte går att förklara ur en synvinkel på nationsgränser som statiska kontrollmekanismer. Den finska nationalstatens gränser, vilka även är starkt förknippade med den Europeiska unionens gränser, sträcker ut sig på bredare geografiska områden än de inritade på kartan. Gränserna är med andra ord flexibla. Istället för att helt enkelt exkludera migranter vid nationsgränsen verkar gränserna och migrationssystemen idag ha som avsikt att filtrera, välja och styra migrationsförflyttningen (Mezzadra & Nilesen 2013, 165) genom att krav ställs på migranten redan innan den ska ta sig in i landet.

Att få ett studerandes uppehållstillstånd är ett privilegium som möjliggör mobilitet över de mångfacetterade nations- och unionsgränserna. Då kraven på 6720 euro på kontot, privat sjukförsäkring och studieplats har uppfyllts har den nyss blivna studerandemigranten ur migrationssystemets perspektiv förtjänat tillträdet in i den Europeiska unionen. Dessutom tillkommer även kostnaden för att ansöka om själva uppehållstillståndet som är 300-330 euro (Finlex 2013). Om uppehållstillståndet avslås återbetalas pengarna inte. Som jag visar i senare kapitel är detta tillträde inte bestående. Studerandemigranten bör ständigt se till att inte bryta mot uppehållstillståndens regler och årligen påvisa att ordentliga belägg för vistelsen finns. Då studierna kommer till sitt slut behövs nya belägg för vistelsen. I detta sammanhang blir arbete en viktig aspekt i studerandemigranternas liv, något jag visar i följande kapitel.

5.2 Arbetet som övertog livet – prekära erfarenheter av arbete

För att uppfylla de ekonomiska krav som studerandervisumet ställer är det vanligt att studerandemigranterna arbetar vid sidan om studierna (Könönen 2012, Liu 2009). Att studerande blir erbjudna deltids arbetstillstånd eller får arbeta deltid med sitt studerandes uppehållstillstånd (bl.a. i Finland, Storbritannien, Nederländerna, Tyskland, Australien, Nya Zeeland, Singapore och Japan) har ofta förbisetts inom forskningen av de internationella studerandena (Liu-Farrer 2009, 186). Det är således obefogat att åtskilja denna grupp från arbetsmarknaden även om just denna aspekt ofta blivit i skymundan.

Prekära arbetsförhållanden går hand i hand med en större global förändring. Könönen och Himanen (2011) menar att migranternas position på arbetsmarknaden överhuvudtaget inte går att förstå ifall förändringarna i den kapitalistiska ekonomin och i produktionen samt kontrollen av rörlighet och invandringspolitikens inverkan på migranternas rättsliga status inte tas i beaktande. Även Favell m.fl. (2007, 17) skriver att det är viktigt att urskilja den makro-ekonomiska logiken som förmedlas genom statlig politik vad gäller inträde och utträde, däribland visum och uppehållstillstånd.

Frågan om vem som arbetar och under vilka förhållanden innebär att granska hurdan arbetskraft som produceras. Hurdan arbetskraftsmobilitet producerar gränserna och uppehållstillstånden som är förknippade med dem? Jag placerar analysen inom ett ramverk av det globala utrymmet och hur det på flera olika nivåer och sätt är i ständigt relation till produktionen och reproduktionen av arbetskraften som en vara i Karl Marx bemärkelse (Mezzadra & Nielson 2013, 95). Eftersom arbetskraften inte kan skiljas från den arbetande och levande kroppen hänger produktionen av arbetskraften ihop med de kontrollsystem kroppen utsätts för (Mezzadra & Nielson 2013, 102). Samtidigt blir de kroppsliga aspekterna av denna specifika vara, så som ålder, kön, etnicitet och bakgrund, med ens sätt att dela upp och hierarkiskt ordna arbetskraften, någonting jag fördjupar i kapitel sex.

Människor som tidsprogrammerade maskiner

De studerande migrantarbetare jag intervjuat har alla kommit till Finland huvudsakligen för att studera och öka sitt mänskliga samt kulturella kapital. Samtliga har även insett svårigheterna i att som utomeuropeisk medborgare fylla uppehållstillståndets kriterier samt klara av med den höga levnadsstandarden i Finland. Alla informanter har sökt jobb men mötts av olika sorters svårigheter. Svårigheterna har handlat om att över huvud taget få

någon arbetsplats, att stå ut med arbete som inte motsvarar kunskaperna, låga löner och samt att justera arbetsmängden.

Materialet beskriver olika sorters historier där arbete i lågavlönade yrken fungerar som förenande punkt för erfarenheterna. Av de sju personer jag intervjuat arbetade två av männen på posten och de andra två männen samt de tre kvinnorna som städare eller hembiträden. Informanterna beskriver att de ofta upplevt ha den sämsta ställningen på arbetsplatsen och utföra de tyngsta jobben. Att arbeta inom städbranschen är tungt, förklarar Tani ogillande. Hon menar att städarna behandlas som maskiner där alla tids- och rumsaspekter är inmatade. Att bli efter i tidtabellen eller att diskutera med arbetskamraterna drar genast ner på effektiviteten ur arbetsgivarens synvinkel.

“Jag tycker verkligen inte om de här hushållningsomständigheterna, för att människor behandlas som maskiner, det är så uträknat.” – Tani

Sandra som också arbetar på ett städföretag berättar att hon aldrig får kvällsturer eftersom de ges till förmännen som kan dra nytta av kvällsstilläggen. Hon berättar även om att arbetstakten är mycket hård och att hon inte hinner slutföra sina uppgifter, det vill säga städa alla hotellrum, på de givna sju timmarna. Hon förklarar att det är omöjligt att hinna städa allting och att hennes förmän knappast heller skulle klara av det.

“De är faktiskt många rum som ska städas och jag tycker att det helt enkelt är orättvist för att de inte tar i beaktande att då du öppnar dörren vet du inte vad du kommer att hitta. Det gav upphov till konflikter och du tänkte att om du skulle få den här listan skulle du som förman inte klara av att göra det, så enligt min uppfattning är det inte rätt att ge någon arbete som du själv inte kan göra och sedan förvänta sig att det slutförs på en tid som är skrottretande.” – Sandra

Sandra fortsätter med att klargöra att även om arbetet som var avsett att ta sju timmar i själva verket tar tio timmar är lönen ändå den samma. ”De betalar inte hela summan, för då skulle jag ju vara rik” säger Sandra. Materialet påvisar att migranterna i många fall upplevt orättvisa och ojämlik behandling på arbetsplatserna. Dessutom är arbetstakten hård och arbetsuppgifternas karaktär oförutsägbara.

Även Daniel beskriver hur svårt det är att kombinera studierna med de utmanande arbetstiderna. Han menar att det skulle vara skapligt att studera på dagen och arbeta på kvällen men istället är han tvungen att stiga upp klockan ett på natten för att ta itu med

arbetet som tidningsutdelare. Också Eric som arbetar på posten har liknande erfarenheter: ”Det var det enda jobbet som inte skulle störa skolgången, eftersom alla andra jobb är på skoltid”. Daniel beskriver att det svåraste är att motivera sig själv att gå till jobbet. Arbetsuppgifterna i sig är inte svåra att klara av. Daniel berättar om sin dagliga rutin där mycket går ut på tidsplanering. Han kämpar för att hinna hem efter jobbet för att duscha och få i sig lite mat innan han går till skolan. Ofta kommer han hem vid sju-halvåttatiden på morgonen och skall sedan hinna till skolan till klockan åtta.

“[...] Du kämpar, du har en massa saker i huvudet. Kan jag ge upp mina studier eller det här jobbet? [...] Hur länge skall jag leva ett sånt här liv? Kanske jag borde sluta studera? Men saken är att då du tänker på arbetet på fältet och varför du studerar ser man att det är tungt men att det nog ska bli nånting, en dag blir det nog... Jag tänker komma till skolan, nog försent, jag försäkrar mig om att jag kommer till skolan, jag kommer in 30 minuter för sent, men jag tror det är bättre än att stanna hemma.” – Daniel

Daniel funderar på hur länge han skall orka med den här sortens liv och överväger till och med att sluta studera för att det känns för jobbigt att få arbete och studier att gå ihop. Det är en daglig kamp han för både med sig själv samt de begränsande faktorerna i hans liv men han ger inte upp och har hopp om att det en dag ska bli bättre. Daniels citat ger även uttryck för upplevelser av en fragmenterad tid och ett livsprojekt som stampar på ställe.

Mitt material visar att de arbetande studerandemigranterna har flera olika tidsramar att respektera. Tidsbegränsningarna skär tvärsigenom livet vilket formar erfarenheterna samt möjligheterna att agera. Både studierna samt det faktum att de flesta av informanterna är beroende av arbetet för att kunna vistas i Finland ställer dem i en prekär situation. Studerandena kan sällan arbeta på dagen vilket gör att de är tvungna att arbeta på kvällen, natten eller morgonnatten. Eftersom kvällsturer, som t.ex. Sandra förklarar, ofta är åtråvärda bland de flesta arbetarna blir de som är i den sämsta förhandlingspositionen tvungna att ta emot de sämsta turerna. Den sämre förhandlingspositionen kan betraktas som en följd av ett studerandes uppehållstillstånd vars krav måste uppfyllas, men även av hierarkisering av arbetarna samt arbetsdiskriminering.

Ständigt i rörelse

I forskarkollektivet *Precarias a la derivas* (2009, 30) analys av prekaritet ingår *rörelse* som en viktig aspekt. Prekära arbetare bör ständigt vara i rörelse och förhandla med tidsramar. Till rörelse räknas bland annat att anamma specifika rytmer och tidtabeller, samt rörlighet på

arbetsplatsen och i det geografiska rummet. Att röra sig inom ett begränsat ramverk av tid och rum är beskrivande för de studerande migrantarbetarna. De som arbetar som tidningsutdelare måste ställa in sig i en rytm där arbetet görs på natten som en rörelse i det urbana utrymmet, utom synhåll för en större del av invånarna i staden som ännu sover. Arbetet måste även vara gjort innan en viss tid på dygnet. Då arbetsskiftet tar slut skall ännu en snabb förflyttning ske, via hemmet, till skolan.

Daniel som jobbar som tidningsutdelare på nätterna måste se till att inte missa bussen från Esbo till Helsingfors centrum där han byter buss för att komma till arbetsplatsen. Om han missar den sista bussen runt ett på natten blir han tvungen att ta taxi, vilket han beskriver som mycket i dyrt i förhållande till lönen.

“[D]et tar mig runt 45 minuter från Esbo att komma dit men jag måste göra två byten vilket jag tycker är tungt, för ibland då jag kommer till stan missar jag bussen. Jag måste vänta på nästa men om det var den sista bussen jag missade har jag inga andra val än att ta en taxi från centrum till [arbetsområdet].” – Daniel

Att arbeta som tidningsutdelare kräver ständig rörelse och att vara igång under udda arbetstider. Också städarbetet karaktäriseras av rörelse och tidsbegränsningar eftersom olika platser, exempelvis hotellrum, ska städas på utsatt tid. Pressen på arbetsplatsen är hård, både vad gäller tidspress och att fylla kraven av en tillräckligt bra arbetare.

Uppgifterna är beräknade på minuten - 17 minuter för ett hotellrum - varje nödvändigt steg är inberäknat. Arbetet kräver en opersonlig insats vilket tyder på att vem som helst i princip skulle kunna utföra samma jobb.

“Allting är uträknat och strikt så du har ingen tid, det finns inget tillstånd för att ta in din personlighet alls, till och med stegen du tar är kalkylerade.” – Tani

Den krävda opersonligheten visar uttryckligen att informanternas bakgrund och kunskaper inte tas särskilt mycket, eller över huvud taget i beaktande. Migranter som nyligen anlänt till landet är ofta villiga att ta emot arbete som inte motsvarar deras utbildning och kunskap vilket skapar högkvalificerade arbetare för lågkvalificerade arbetsplatser (Anderson & Ruhs 2010, 31). Bridget Anderson och Martin Ruhs (2010) skriver att en nyckelpunkt i höginkomstländer blir arbetsgivarnas efterfrågan på migrantarbetskraft som ofta uttrycks som ”behov av arbete och kvalifikationer” som inte går att finna bland den inhemska arbetskraften. Anderson och Ruhs (2010, 19) menar att begreppet kvalificering (eng. *skill*)

är vagt både på empiriskt och konceptuellt plan. Kvalifikationen kan innebära att en viss person är lämplig för arbetet på grund av hens tekniska kompetens, på grund av hens arbetserfarenheter eller kunskaper i t.ex. team-arbete, men även att personen i fråga har rätt sorts utseende, rätt sorts accent och attityd, det vill säga rätt sorts personlighet. Dessutom är begreppet socialt konstruerat och i hög grad även en könad term. Arbetsplatser kan även skifta i om de klassificeras som en högkvalificerad eller lågkvalificerad utan att arbeteskaraktär nödvändigtvis förändras (Anderson 2010). I mitt material framstår den åtråvärda personligheten som en där förvärvade kunskaper får trängas undan och gömmas samt där personifieringen av den utbildade personen sammanfaller med migrantfiguren.

Som delvis redan framgått ur citaten är arbetets karaktär ofta mycket strikt. Det finns stränga regler för hur saker och ting ska göras och när de ska göras. Kontrollen är således ständigt närvarande t.ex. genom uppföljningar av det utförda arbetet men även under arbetstid. Daniel berättar om en gång då han suttit i trapphuset där han delade ut tidningar då en av residenterna såg det och förmedlade denna information till hans chef. ”Det var pinsamt eftersom jag vet att det inte är rätt att sova i människors hus, jag bara vilade, jag var trött och yr och ville sitta ner”, säger Daniel. Således kontrolleras arbetet även av den utomstående omgivningen. Pauser framstår som någonting opassande hos migrantarbetarna.

Den ständigt pågående rörelsen som Precarias a la deriva (2009, 31) beskriver avgränsas inte bara till det prekära arbetets karaktär utan breder ut sig över hela livet. Informanterna berättar om sina erfarenheter av att ständigt röra sig från en plats till en annan mellan olika uppgifter och sysslor. Tani säger att då människor frågat henne vad hon arbetar med har hon svarat att hon gör det omöjliga. Med andra ord gör Tani någonting hon inte skulle vilja göra, men blir tvungen att göra för att klara sig. Tani berättar att hon har två jobb för tillfället, studier i finska samt försöker få ett studerandes uppehållstillstånd. Hon har varit ett år i Finland och har en komplicerad bakgrund med visum och uppehållstillstånd. Eftersom hon har studerat i Polen har hon haft ett polskt studerandervisum som tillåtit henne att resa inom EU. Hon förklarar att hon även haft rätt till finskakurser för utlänningar i Finland men att denna rätt tagit slut. Hon poängterar dock att hon inte är någon ”illegal immigrant”. Finskakursen är varannan dag tre timmar på kvällen. De slutar klockan åtta och efter det rusar hon för att vakta barn ända fram till midnatt. På morgonen vaknar hon tidigt för att arbeta som personlig assistent, både på veckorna och ibland på veckosluten.

“[D]u vet, det tar mig över en timme att komma till jobbet från mitt hus, jag spenderar mycket tid på vägen, och så oroar jag mig över sakerna jag måste göra [...] så det känns som att jag har alla problem i världen, så jag kan inte sluta, jag måste fortsätta, jag måste göra jobben [...]” – Tani

Prekariteten är med andra ord inget som begränsar sig till arbetes sfär utan en kontinuerlig process som skapa ständig oro. De tunga arbetsförhållandena gör perioden av väntan på det bättre väldigt lång eller till och med omöjlig att se ett slut på, berättar Ama. Det kan handla om att vänja sig vid situationer som är oförutsägbara eller situationen där arbete görs ”ända tills man finner något bättre”. Ama hade vid tiden för intervjun redan varit åtta år i Finland. Hon hade slutfört sin utbildning på yrkeshögskolan och försökt arbeta i Finland. Hon berättar om sin första arbetsplats där hon städade på en fabrik i tre dagar och tre nätter i rad, ett jobb hon fått genom sina sociala nätverk. Senare hade Ama varit med och startat ett företag men hade inte blivit tilldelad någon startpeng och företaget gick i konkurs. Efter det levde hon på korta kontrakt hos olika arbetsgivare men livnärde sig för tillfället på frilansjobb.

“Det är verkligen svårt att hitta en tillsvidareanställning i Finland så till sist hoppar du från ett jobb till ett annat, så ja, för tillfället är jag arbetslös, jag frilansar, hoppas på att frilansen gör mig rik, haha! Men annars så ser jag fram emot att återvända till skolan för att göra en magister eller att utveckla mitt företag. Det är åtta år [sedan jag kom hit], vad ska jag göra med mitt liv?” – Ama

Ama fortsätter med att berätta att åren efter studierna var värre än att studera och försöka arbeta samtidigt. Hon menar att de som ännu studerar har hopp om att det blir bättre då studierna är slutförda. Själv säger hon att hon efter studierna ”gick igenom ett tre års helvete” eftersom hon inte kunde hitta arbete och menar att hon idag är ”tillbaka på ruta ett”. Amas citat beskriver en oförmåga att utveckla en karriär och att det är svårt att komma ur de prekära och lågavlönade arbetena fastän hon redan har en finsk utbildning.

Ständig rörelse är motsatsen till gammaldags styv byråkrati och rutinerna som gick hand i hand med den (Precarias a la deriva 2009, 30) och det som traditionellt förknippats med det fordistiska produktionssättet (General Intellect 2008). Uppehållstillståndet tvingar studerande migrantarbetarna att ta emot prekära jobb och ställer flexibilitetskrav på dem. Rörelsen, flexibiliteten och den kontinuerliga osäkerheten på arbetsplatsen minskar möjligheterna att organisera sig på arbetsplatsen, eftersom arbetsuppgifterna kan förändras, arbetskontraktet kan ta slut eller på grund av att arbetaren inte ens själv vet var gränserna

går för arbetet som skall utföras. Att migranterna måste ge efter för kraven på flexibilitet påvisar migranternas strukturellt ojämlika position på arbetsmarknaden (Näre 2013b, 76).

Forskning visar att arbetsgivare tycks anställa migrantarbetskraft på grund av att de är flexibla (Näre 2013b), effektiva och lättare accepterar arbete på arbetsgivarens villkor (Anderson & Ruhs 2010, 30). Liu-Farrers (2009, 189) forskning om kinesiska studeranden i Japan för fram liknande erfarenheter som mitt material, det vill säga outhärdligt och konstant arbetande. Anderson och Ruhs (2010, 30) visar att arbetsgivarnas tanke om att migranterna mer sällan tillhör fackförbund samt att de har mindre sociala nätverk och ett anti-socialt liv och så tillvida kan göra långa arbetstimmar, leder till att migrantarbetarna ses som lämpliga för anställning. Sandra menar att hon fått helt för lite information om hennes rättigheter på arbetsplatsen. ”Ingen berättar om för dig att du kan gå med i PAM [Servicefacket], fackförbundet” säger hon. Sandra berättar även att man inte får någon hjälp då man klagar på något eller uttrycker ogillande, utan istället börjar arbetsgivaren söka felen hos arbetaren. ”[F]ör en utlänning är kunskap makt”, konstaterar Sandra och syftar till att migranterna borde bli försedda med mer kunskap om migranternas rättigheter i Finland. På grund av antaganden om migranten som ensamlevande och

Anderson & Ruhs (2010, 29) skriver att arbetsgivare i Storbritannien medger att lönen de erbjuder för lågkvalificerade arbetsplatser skulle vara oacceptabla för de inhemska arbetstagarna. Få av mina informanter tar upp lönenivån de blir erbjudna men lägger istället fokus på de tunga arbetsförhållandena. Tani påpekar att det inom arbetsplatsen, mellan arbetarna inte är så stora hierarkier, förutom då det kommer till lönen som är mycket sämre för vissa personer. Daniel är den enda som tar upp någon konkret pengasumma. Då han förklarar att han ibland är tvungen att ta en taxi på natten för att komma till jobbet känns det dyrt i förhållande till lönen.

” [...] att ta bort 15 euro från mitt nattskifte är inte nånting jag föredrar för att per natt, jag vet inte egentligen hur mycket pengar jag får, men kanske mer än 40 euro, och om du tar bort 15 så...” – Daniel

Både Sandras och Daniels uttalanden pekar på att migrantarbetarna ofta finner sig i en ojämlik position i arbetslivet. De får inte tillräckligt med information om arbetsvillkoren och om fackförbunden. Det är någonting arbetsgivarna kan utnyttja vilket även visar sig i det faktum att tillfälliga migrantarbetare ofta har sämre löner än andra arbetare.

Att undvika utvisning

De snäva tidsramarna som går hand i hand med prekariteten är starkt bundna till studerandervisumet och gränserna. Olika typers uppehållstillstånd har olika krav och begränsningar som reglerar positionen på arbetsmarknaden. Upphållstillstånden bestämmer bland annat hur mycket en person får arbeta, hurdant socialskydd personen är berättigad till samt delvis i vilka yrkesbranscher personen i fråga får arbeta. Genom uppehållstillstånden följer gränserna migranten. Detta betyder att migranterna ständigt lever på gränsen, skriver Könönen (2012). Att leva på gränsen innebär att vara delvis inkluderad, att i mina informanternas fall få studera och arbeta, men att det ändå alltid finns en chans för att gå miste om sitt visum och att bli utvisad.

Mitt material visar att arbetsplatsen är en central aspekt för att trygga vistelsen i Finland och att minska risken att bli av med uppehållstillståndet. Men att arbeta kräver även ständig noggrannhet. De tillåtna arbetstimmar (25h/vecka) får inte överskridas och därför är studerande migrantarbetarna tvungna att hitta deltidsarbete och arbetsplatser där det finns viss flexibilitet för att möjliggöra en samtidig skolgång. Flera av informanterna tar upp lagstiftningen som sätter gränser på hur mycket man får arbeta och poängterar samtidigt att det är omöjligt att klara sig på sina besparingar.

“Egentligen är definitionen att du inte överskrider det antal timmar du får göra här, för du vet, vi vill inte orsaka någon sorts problem för oss själva.” – Denis

Patrick berättar att han har det ganska bra ställt. Han städar i ett köpcenter på morgnarna och hinner gå till skolan efter jobbet. Han jämför sig med sina andra kompisar som har instabila arbetsplatser, till exempel de som arbetar via arbetsförmedlingsföretag och blir inringda för att komma och arbeta.

“Människor som arbetar i restauranger tvättar disken och det finns ett företag vid namn [företagets namn], om de har dig [på sin lista] ringer de in dig till Vanda eller Esbo. För studerande betyder det ett dagtidsjobb, studerande som inte har stabila jobb måste gå dit, det tär på dina studier, om de går dit blir de av med sina studier här.” – Patrick

Att aldrig veta när man arbetar är tungt och går dåligt ihop med studierna. För att lyckas leva inom de utsatta ramarna är det viktigt att smidigt kunna röra sig mellan studier och arbete. Som intervjumaterialet visar är detta inte någon lätt uppgift och de flesta tar emot

de flesta typer av arbete de får, bara det någorlunda är möjligt att kombinera studierna med det. Att vara utan arbete utgör för de flesta ett moment av osäkerhet, något studerande migrantarbetarna vill undvika. Detta skapar direkt en högre risk för att gå miste om uppehållstillståndet. Således har migrantens juridiska position som tillskrivits genom uppehållstillståndet inverkar på anställningsmöjligheterna.

Varenda migrantstatus så som arbetsmigranten, studerandemigranten eller säsongsarbetaren tilldelas olika rättigheter och blir subjekt för restriktioner. Restriktionerna som inte angår landets medborgare kan ge upphov till efterfrågan av just sådana migrantarbetare förklarar Anderson och Ruhs (2010). I synnerhet arbetsplatser som annars är mindre populära kan utnyttja den reglerade situationen hos migranter som nyligen anlänt eller som har tillfälligt visum. De som inte över huvud taget har lagenliga belägg för vistelsen, dvs. odokumenterade migranter, har väldigt snäva rättigheter men kan ur arbetstagarens synvinkel framstå som än bättre eftersom de ännu lättare accepterar sämre arbetsförhållanden. (Anderson & Ruhs 2010, 30-31.)

Pengar är en central faktor för att kunna stanna i landet och således något som orsakar ångest, berättar Ama. Det slår en först då pengarna håller på att ta slut och oro för att få ihop pengar till följande uppehållstillstånd uppstår.

“[D]u tänker: Ups! Jag måste förnya mitt uppehåll och jag har inget jobb, hur ska jag få ihop 6000 euro? [...] Du fokuserar inte ens i skolan för att du tänker att jag måste äta, läraren står bara framför dig och allt du kan tänka på är mat, när du hade en ordentlig måltid och så tänker du på att betala hyran...” – Ama

Patrick berättar att han under första året blivit tvungen att låna pengar eftersom han inte hade något jobb vid det tillfället. Genom att ha sparat pengar från det föregående året då han visade upp sitt kontoutdrag och med hjälp av lånade pengar av sin kusin lyckades han skaffa den tillräckliga mängden som krävdes för uppehållstillståndet. Han gör även en antydning på den ojämlikhet de ekonomiska kraven skapar.

“Om jag kommer hit måste jag vara säker på att ha pengar, jag tycker inte utbildningen verkar vara för alla... Utbildning måste vara för alla, de fullgör inte det här.” – Patrick

Att studierna inte är ”för alla” pekar uttryckligen på att det finns ojämlikhet som bygger på ekonomiska resurser eller ekonomisk klass. Daniel förklarar att om han skulle gå miste om sitt arbete skulle han känna sig osäker. Han skulle då bli tvungen att skaffa de krävda

pengarna för uppehållstillståndet på något annat sätt, till exempel genom att låna. Att låna pengar kan ändå vara riskabelt eftersom migrationsverket ofta begär bankkontoutdrag för flera månader. En stor summa lånade pengar kan i dessa fall betyda att migranten har en otillräcklig levnadsstandard i finska mått.

“Om jag blir av med mitt jobb skulle jag definitivt känna mig osäker för att det skulle vara svårt för mig att få 6000 i förskottspeng eller som inkomster.”
- Daniel

På basis av sina erfarenheter, menar Daniel även att det inte alltid behövs en exakt summa pengar utan att ett pågående arbetskontrakt kan fungera istället. ”Då kanske du bara behöver 3000 på kontot”, säger Daniel. Detta pekar på att myndigheterna spelar en stor roll i migrationsprocessen. Lagen fungerar i riktgivande avseende medan det slutgiltiga beslutet om uppehållstillståndet ligger i den enskilda myndighetstjänstemannens händer. Tjänstemannen kan på egen hand besluta om arbetsplatsen en studerande har räcker som grund för vistelse i landet (Könönen 2014, 10).

Eftersom arbetstiderna är varierande och tillgången till arbete osäker kan dessa studerande riskera att bli av med sitt uppehållstillstånd och således riskera att bli utvisade. Mitt material visa att migranterna jag intervjuat aktivt försöker forma sitt liv som självständiga subjekt i Finland. Detta inbegriper att på alla sätt kämpa emot risken att bli utvisad. Att vara *utvisningsbar*, att med andra ord ständigt kunna hitta sig i en situation som skulle kunna leda till utvisning, är någonting som angår alla icke-medborgare (De Genova 2002, 2010). Detta gör migranterna till en ypperlig grupp att exploatera. På det här sättet kan utvisningsbarheten uppfattas som en betydelsefull del av invandringspolitiken och produktionen av en prekär arbetskraft (Könönen 2012; Anderson 2011 m.fl.; Anderson & Ruhs 2010). Dessutom kan den delen av befolkningen som är berättigade socialskydd och välfärdsstatens skyddsmekanism i hög grad undvika oattraktiva jobb och istället leva på socialskyddet. Enligt Wills m.fl. (2010; i Näre 2013a) är det denna mekanism som leder till en migrantbaserad arbetsdelning. Då uppehållstillståndet ses som en form av gräns är det berättigat att som van Houtum och Pijpers (2007) påpeka att även gränser, istället för att fungera som barriärer, reproducerar ett system av internationell uppdelning av arbetet eller ur Mezzadras och Neilsons (2013) snäppet annorlunda vinkling, att gränserna producerar en ett mångfaldigande av arbetet på ett globalt plan. Mångfaldigande av arbetet innebär en mindre statisk uppfattning av ”den internationella uppdelningen av arbetet” där gränserna som gjorts rörliga definierar de olika arbetande grupperna och deras rättigheter. Dessa

artificiellt skapade grupper befinner sig inte heller på olika ställen på jorden utan i hierarkiska förhållanden, men på samma plats (ibid.).

Att undvika utvisning betyder i studerande migrantarbetarnas fall att uppfylla kraven som uppehållstillstånden ställer. Det är att samla ihop tillräckligt med pengar men att samtidigt inte arbeta mer än 25 timmar i veckan och att göra sina studier i tillräckligt snabb takt. Här skiljer sig ett uppehållstillstånd drastiskt från att vara medborgare. Medborgaren inte kan bli utvisad ur landet. Utvisning visar på ett kraftfullt och definitivt sätt att en individ inte passar in som medborgare eller ens kan vistas i samhället i fråga (Anderson m.fl. 2011, 548). Genom att eliminera den som inte passar in befäster utvisningen samhällets och gemenskapens idealiserade bild om vad medlemskap innebär och vad det inte kan innefatta (ibid.).

Eftersom utvisningsbarheten endast angår migranter kan *migrantskap* ses som en social kategori (Näre 2013 a, b). Genom att förstå migrantskap som en klassificerande kategori kan även dynamiken bakom den migrantbaserade arbetsdelningen utforskas menar Näre (2013b, 73). Migrantarbetare blir åtråvärda arbetare specifikt på grund av att de är migranter. Detta beror på sättet arbetsmarknaden, migrationssystemet samt välfärdsstaten är organiserad. Arbetsmarknaden stratifieras på basis av immigrationsstatus samt avsaknaden av tillgång till arbetslöshetspenning, bostadsstöd samt politiskt och medborgerligt deltagande (Näre 2013b). Flera av informanterna poängterar att då de haft ont om pengar och mat har de vänt sig till den lutherska kyrkan. Materialet visar att eftersom migranterna inte omfattas av socialskyddet får andra instanser så som kyrkan istället fungera som social skyddsmekanism.

Upphållstillståndets kontrollerande funktion

Sandras erfarenheter av uppehållstillstånden och migrationsverket exemplifierar utmärkt visumens kontrollerande funktion. Erfarenheterna visar även på den statusmobilitet som berör studerande migrantarbetarnas liv där den officiella grunden för vistelsen byts ut. Sandra var en av de tre migranterna som blivit antagna för att studera på yrkeshögskola i Vasa. Det var dock nästan omöjligt att hitta arbete i Vasa och därför beslöt Sandra sig för att avbryta sina studier inom affärsbranschen och flytta till Helsingfors. I Helsingfors kom hon in på en annan skola yrkesskola för att även där studera affärsrelaterade ämnen men bestämde sig ändå för att avbryta studierna och arbeta emellan. Sandra hittade ett jobb som städare på ett städföretag och blev erbjuden heltidsarbete som hon tog emot.

”Vid den tiden sade min chef (och jag var hushållerska och var till och med lycklig att ens få hushållsarbete) att ’jag kan erbjuda dig ett stadigvarande arbete om du vill’ och jag sa ’okej’, låt mig göra det här en stund innan jag går tillbaka till skolan, och så gjorde jag, 2,5 år och så återvände jag till skolan” – Sandra

Pausen från studierna blev längre än förväntad och drog ut till två och ett halvt år. Som Sandra berättar var hon ”till och med lycklig” med att få arbete som städare eftersom det verkat totalt omöjligt i Vasa även om det inte hade någonting att göra med hennes studier. Samtidigt som Sandra övergick till att arbeta heltid lyckades hon även byta ut sitt uppehållstillstånd. Istället för B-status, som gäller studeranden, fick hon nu A-status eftersom hon arbetade fulltid i ett yrke som motsvarade migrationsverkets regler om arbetets behovsprövning (Intermin 2015) och avbröt studierna till följd av det. Hittills hade det inte varit några problem med migrationsverket och Sandra hade inte heller riktigt förstått hur det hela gick till eller vad hon förväntades göra.

Problemen började först då Sandra skulle återvända till skolan och förnya sitt uppehållstillstånd. Hon hade inte varit medveten om vilka kraven nu var för studerandervisumet och arbetsplatsen verkade vara negativt inställda till hennes återvändo till skolan. Dessutom hade nya chefer kommit in bilden som inte ville lyssna på henne.

”[D]e försökte behandla mig som om jag gjorde någonting fel genom att återvända till skolan, och det fanns inga skiften och jag kände mig marginaliserad på det sättet att, eller [de] satte mig i en position så att jag inte själv kan välja min stig att gå.”– Sandra

På grund av att Sara nu blivit bunden till en arbetsplats inskränkte det hennes möjligheter till att förändra sin situation. Cheferna tog inte i beaktande att Sandra ville fortsätta studera. ”Jag upplever att de är ganska orättvisa”, säger Sandra om cheferna. Sandra fortsätter med att förklara att hon inte hade vetat att hon gjorde någonting fel och att hon skulle ha önskat att någon hade förklarat tydligare för henne vilka krav som fanns för studerandervisumet. Sandras berättelse visar även hur bunden hon blivit till arbetsgivaren och att det snarare var de som styrde hennes liv och inte tvärtom. Sandra säger att hon inte blev given chansen att ”välja sin egen stig” och att det inte fanns något ”öppet fönster” som kunde erbjuda henne möjligheten att välja själv. ”Alla borde ha rätten att välja själv”, menar Sandra i intervjun.

”[...] när jag fick mitt första arbetstillstånd stod det ”städare” istället för bara arbetare, vilket jag tycker på sätt och vis, att det begränsar dig att göra så

många saker. Så jag var verkligen tvungen att bli av med det och då bestämde jag mig för att återvända till skolan.” - Sandra

Sandras berättelse bygger över glappet mellan arbetet som en migrant med studerandervisum kan göra och arbete som någon som har ett arbetsvisum kan göra. Även om Sandra var en vanlig studerandemigrant blev hon plötsligt fastlåst i städaryrket. Enligt finsk lag knyts arbetstillståndet i allmänhet till yrket. Arbetstillståndet ges endast i sådana fall där yrkesbranschen anses vara svår att fylla med arbetskraft i Finland eller på EU/EES-området (Intermin 2015). Detta gäller i regel inte experter, specialister eller andra branscher som kräver hög utbildning.

”Låt mig blir klar och utbildad och sedan göra nånting annat istället för att göra det här resten av mitt liv, om det är det som kommer att stå på mitt visum för alltid. Jag tycker inte det är rätt. Jag tycker det [visumet] borde vara öppet och att du skulle kunna hoppa in i vad du vill för yrke.” – Sandra

I Sandras fall hindrade uppehållstillståndet henne från att forma ett sådant liv som hon ville. Hon kände att hon blivit placerad i en position som var svår att komma ur. Konkret var hennes visum specificerat till städaryrket och känslomässigt var hon låst i hotbilden om att förbli städare för evigt. Vid tiden för intervjun höll Sandra på att försöka återvända till studierna. Hon berättade att det var extremt ansträngande och att ifall hon inte skulle hitta deltidsarbete skulle det innebära att hon skulle vara tvungen att åka tillbaka till Kenya.

Sandras erfarenheter visar på den extremt prekära tillvaron som orsakas genom uppehållstillståndens tillfälliga natur. Det finns en stor ovetskap om vad kraven och villkoren för tillstånden är och hur det inverkar på arbete och studier i landet. Genom uppehållstillstånden utövas således kontroll över migranterna och sätter gränser för deras spelrum.

6. Hierarkierna och diskrimineringen på det sociala fältet

I det föregående kapitalet visade jag hur nations- och unionsgränserna sprider sig innanför samt utöver nationsstatens gränser och följer studerande migrantarbetaren.

Uppehållstillståndet, som jag betraktar som en förlängning av gränserna, bidrar till att forma en arbetskraft som är lätt att exploatera på grund av uppehållstillståndets tillfälliga karaktär samt den tillfällighet och den kontinuerliga prekaritet som blir karaktäristiskt för de studerande migrantarbetarnas liv. Deras erfarenheter präglas av en ständig kamp för att uppfylla kraven ställda av migrationsverket samt för att minska risken att bli utvisad. I kapitlet behandlar jag både gränser som anknyter direkt till uppehållstillståndet och till sociala gränsdragningar som manifesterar sig på basis av antagen om migrantfiguren.

Trots att studerandena är eftertraktade i den globala utbildningsindustrin möter de ändå exkludering och avslag skriver Daniels (2014). Detta kapitel pekar på att studerande migrantarbetskraften inte bara är lätt att utnyttja men att den även rasifieras på arbetsmarknaden och i vardagen. Dessa hierarkier greppar jag som sociala gränsdragningar som formar studerande migrantarbetarnas liv och möjlighet till förflyttning uppåt i arbetshierarkin från de lågavlönade segmenten. Jag visar att då uppehållstillståndet och immigrationsstatusen bidrar till att forma en lättutnyttjad arbetskraft fungerar varierande intersektioner av ”ras” och kön som differentieringsaxlar som leder in personerna i specifika lågavlönade branscher. Samtidigt finns det även andra aktiva mekanismer i processen av arbetssegmentering, så som migrantnätverk samt ålder och religion. Även om dessa är viktiga element framgår de inte tydligt ur mitt material och behandlas inte heller avhandlingen. Jag inleder det första underkapitlet med att behandla olika former av diskriminering och rasism som uppkommer i materialet. Jag hänvisar till sociologisk forskning gällande arbetsmigration och ”ras” samt behandlar den differentiella inkludering studerande migrantarbetarna blir subjekt för.

6.1 De oöverkomliga barriärerna

Då jag inleder diskussionen om det sociala livet och möjliga stereotypier menar de flesta av mina informanter att de stött på nämnvärt lite stereotypier och rasism. Under intervjuernas gång utvecklas ändå tankarna om rasism och resulterar i att de flesta berättar att de nog upplevt någon slags diskriminering eller rasism. De största problemen uppstår i anknytning till arbete berättar informanterna, men även diskriminering i vardagen förekommer. Här

sker det en hårfin skillnad mellan de manliga och kvinnliga informanterna. Medan de manliga tar upp språket och stereotypa antaganden i vardagen, är kvinnorna mer direkta i att döma arbetsförhållandena som rasistiska.

Språket som barriär

Daniel är en av dem som berättar om att det är tungt att stå ut med arbetet, speciellt på vintern då det är svårare än vanligt att stiga upp mitt i natten för att dela ut tidningar. Även om det finns personer på arbetsplatsen som skäller ut honom kämpar han för att orka med det stressfyllda arbetet och skolgången i Finland. ”Jag gratulerar mig själv varje dag för att jobba på nätterna och känna en sådan utmaning speciellt på vintern”, berättar han. Daniel konstaterar att det är sådant man måste tåla, vilket jag tolkar som att han inte tror att han i större utsträckning skulle kunna ändra på den svåra situationen.

De största problemen uppstår oftast då arbetssökaren tar kontakt med arbetsgivaren. Då de tar kontakt formas språkkunskaperna i landets officiella språk, finska och svenska, till en barriär. Språkfrågan är någonting som varje informant tagit upp. Patrick och Ama påpekar uttryckligen att språket blir en barriär i och med att flytande finska eller svenska ofta krävs. Ama menar att det kändes omöjligt och att hon inte kunde förstå att de kräver sådana kunskaper då hon nyss anlänt till Finland.

“Jag tycker inte det är lätt, du måste ringa till många ställen, vissa kräver att du talar flytande finska, jag är lycklig att jag fick det [städjobbet]” – Patrick

“[...] att få ett jobb kräver att du talar finska eller svenska, så att gå från byrå till en annan, från ett städföretag till ett annat, allt vi fick höra var “puhutko suomea, prata svenska”. Vi kom hit för typ två veckor sedan, hur skulle jag kunna tala båda språken? Så det var omöjligt.” – Ama

Eric förklarar att han ansökt om arbete både på nätet och ringt till arbetsgivare inom elektronikbranschen. Vid uppringningarna riktades ofta klagomål mot hans otillräckliga språkkunskaper. Eric upplever det som obegripligt eftersom företagens kommunikationsspråk ofta är engelska.

”Några vänner har varit här ganska länge, det är alltid omöjligt att få en plats eller ett jobb för att det alltid säger ”språket”, så det gör mig rädd ibland, kanske min framtid inte kommer att bli... för jag ser mig inte fortsätta göra ett jobb som inte är del av mina studier. Det är en aspekt jag ständigt talar om för mig själv; jag måste bara ha tid att lära mig språket, kanske det är det de kräver av mig.” – Eric

Eric säger att det är omöjligt att få en arbetsplats som skulle motsvara hans studier och är därför tvungen att arbeta på posten. Efter att ha sett sina kompisar som redan länge varit i Finland och som ännu också sitter fast i de lågavlönade arbetena växer pessimismen för framtiden fram även hos Eric. Känslan av rädsla samt det faktum att han ständigt ”talar om för sig själv” att det är språket det beror på visar att han anar att orsaken kanske inte är språket utan att det finns mer djupgående barriärer som hindrar honom från att få sådant arbete han skulle önska.

Också Sandra upplever de otillräckliga kunskaperna i finska som ett hinder.

Yrkeskunskaper och självsäkerhet räcker inte eftersom språket alltid blir en grund för att inte anställas och på så vis en orsak till att bli placerad på en andra plats eftersom de som kan finska ges förkörsrätt. Dock har Sandra hopp och menar att det finns rum för förbättring och att hon nog kunde satsa mer på att lära sig språket.

“[...] det finns så många jobb jag kan göra och så många jobb jag är säker på och benägen till, men jag talar inte finska eller ”flytande finska” på infödd nivå, de ställer alltid ett hot, jag kommer alltid att bli placerad på andra plats, jo, men det är en plats för förbättring.” – Sandra

Sandra, liksom många av de andra informanterna, lägger ansvaret på sig själv och menar att det är hon som måste kämpa mer, inte att arbetsplatsen gör fel eller har för stränga kriterier. Antero Olakivi framför (2013) att migrantarbetarna inom den finska vårdsektorn kan anse otillräckliga kunskaper i det finska språket vara en rättfärdigad förklaring till arbetsplatsdiskriminering. Kampen emot diskriminering framstår således som en individuell sak och inte en strukturell faktor där arbetsplatsen skulle ha ansvaret (Olakivi 2013, 97).

Lena Näre (2013b) visar att otillräckliga språkkunskaper inte endast blir ett verktyg för diskriminering i anställningen, men att språket även anknyts direkt till etniciteten. Att inte prata flytande finska eller ha ett tillräckligt finskt uttal kan framstå som ett problem, liksom det gjort för både Sandra och Patrick som ombetts att tala flytande eller ”nativ” finska. Otillräckliga språkkunskaper förvandlas lätt hos arbetsgivaren till krav på en specifik, i detta fall finsk, etnicitet. Det innebär att kraven på ordentliga kunskaper i finska lösgörs från kunskaperna och förknippas istället med den ”etniska finländaren”. Krav på språkkunskaper och i synnerhet en felfri accent kan fungera som en form av etnisk diskriminering menar Näre (2013b, 77).

Akhlaq Ahmad (2008, 85-86) visar att svaga språkkunskaper går hand i hand med användandet av personliga kontakter och nätverk för att få ett jobb. Ju bättre

språkkunskaper migranten eller immigranten har desto mindre behöver de förtro sig till personliga kontakter. Det sociala kapitalet, det vill säga kontakter och nätverk, går med andra ord ofta före det mänskliga kapitalet som består av utbildning och kunskap. Liknande slutsatser går att dra ur mitt material i och med att till exempel Eric lyckades få sitt jobb på posten genom en vän som arbetat där i fem år och som Eric uttryckte det ”var en ganska bra arbetare och hade en bra profil inom företaget”. Även Ama har liknande erfarenheter. Eric funderar om det finska systemet baserar sig på förtroende och om det är det som krävs för att få ett jobb, men ifrågasätter inte oförmågan att få önskat arbete som en form av diskriminering på strukturell nivå.

“Systemet för att få ett jobb i Finland är ibland jättesvårt, för enligt mej kan du bara ansöka på nätet eller ringa arbetsgivaren, men det är like olika för någon gång försökte jag ringa några av dem, de säger att kanske språket, så du måste tala finska eller nånting. När min vän tog mig till byrån var det ganska lätt, så jag vet inte.... kanske det finska systemet tror på förtroende eller nånting, så det vara ganska lätt och där fick jag ett jobb” – Eric

Materialet visar att språket blir en central barriär för att få arbete inom de branscher informanterna skulle ha önskat. De flesta av informanterna kan ingen eller mycket lite finska eller svenska. Att avfärda arbetssökarna på grund av språkkunskaper blir således en lätt utväg för arbetsgivaren och en handling som kan vara svår att placera inom en rasistisk diskurs. Ändå kan kraven på flytande ellerativ finska placeras inom ramen för etnisk diskriminering eftersom kunskaper i finska inte verkar räcka till. Det som krävs är en rätt sorts accent från barnsben vilket jag tokkar som krav på att vara ”etniskt finländare” (Näre 2013b). Kraven och tillvägagångssätten framstår som ofattbara för informanterna. Jobben de har sökt behöver i de flesta fall ingen speciell språkkunskap eller fungerar på engelska. Det är något som är vanligt inom den lågavlönade städ- och restaurangbranschen på det helsingforsiska metropolområdet skriver Könönen (2015, 24).

Rasism i arbetslivet

Arbetsmarknaden är en viktig plats för reproduktionen av den sociala ordningen. Arbetsmarknaderna finns i knypunkten av sociala, ekonomiska, politiska och kulturella processer samt regleras politiskt, socialt och kulturellt (Bauder 2008, 316). Mitt material pekar på att informanterna formats till en del av en rasifierad grupp som mött ett segmenterade till arbete som kräver låg utbildning eller lite färdighet.

Det som är karaktäristiskt för intervjuerna är att alla informanter understryker tillståndet av att vara *afrikan*, mer än att endast vara migrant. De antar den generaliserade benämningen ”afrikan” för att beskriva sig själva för mig vilket kan bero på att de upplever ett stort socialt avstånd till mig (Hylland Eriksen 1998) men menar också att de i de flesta situationer även av andra uppfattas som just afrikaner. På basis av stereotypa antaganden hos arbetsgivarna om hurdana ”afrikaner” är ställs migranterna i en skild position gentemot både de som uppfattas som finländare och andra migranter som av arbetsgivarna inte uppfattas som afrikaner. Även Daniels (2014) som forskat i afrikanska studeranden i Malaysia visar att studerandena upplevde att inte blev väl mottagna eller inte fick andra sorters arbeten än lågavlönade servicejobb på grund av att de var afrikaner.

Informanterna beskriver att personer med afrikansk bakgrund av arbetsgivarna uppfattas ha personliga karaktärsdrag som gör dem ”naturligt” lämpliga för vissa arbeten, oftast i den sociala hierarkins lägre ända. Tani beskriver det som diskriminering på systemnivå, det vill säga att etniska eller rasenliga essentialiserade föreställningar fungerar som differentieringsaxlar för att placera arbetarna i en viss position eller leda in dem i vissa branscher. Hon förklarar att ”asiater” ofta gör hemarbete eller hushållning medan ”afrikaner” får ta hand om städjobben eller jobba på posten.

“De som gör hushållsarbete är vanligtvis asiater, de som har städjobb är ofta afrikaner, det är därför posten är... systemet diskriminerar dig på det sättet att då du tittar noga på saker strikt reserverade på specifika personer, för att det tror att människor från det här landet är benägna att arbeta snabbare och bättre [...]” – Tani

Tani gör antydning om specifikt ett företag som påstår sig ha ”jobb för icke-finskspråkiga”. Hon upplever att arbetsgivarna delar upp arbete både för en ”utlänningsgrupp” och mer specifikt i etniska kategorier som anknyts till särskilda jobb. Att arbetsgivaren säger att de har jobb för ”icke-finsktalande” innebär att de ser migranterna som *olika* i förhållande till de etniskt finländska arbetarna. Enligt Rastas (2009, 54) finns det ofta skäl att fråga sig om det finns rasistiska grunder till uttalanden då referenser till en persons hudfärg alternativt kultur görs, eller då det faktum att hen är ”utlänning” sker på ett förolämpande sätt eller ställer personen i fråga sämre ställning än de andra. Migranterna i materialet framstår som misstänksamma vad gäller utbildning och kunskap och placeras således i en viss typs arbeten. ”För de som inte talar finska är det endast hushållning och städning”, säger Tani. Migranter igenkänns med andra ord som *a priori* misstänkta och påvisar ett ”andraskap” som bildar en form av strukturellt misserkännande, bortom individuell växelverkan skriver

Näre (2013). Att vara tvungen att anpassa sig till flexibilitetskrav på arbetsmarknaden understryker den strukturellt ojämlika position migranterna har på arbetsmarknaden, något som förstärks i och med att migranter erkänns som olika i förhållande till finländska medborgare (Näre 2013b, 76-78).

Forskning visar att inte bara migrantskap, men även köns- och etnicitetsbestämda kategorier spelar en roll i om en person bedöms som passande för en arbetsplats. Till exempel har omsorgsarbete ofta ansetts vara ett kvinno specifikt yrke medan andra arbetsuppgifter inom vården ofta ansetts passa en specifik etnicitet eller nationalitet (Olakivi 2013, 92). Naturaliserade förmågor, egenskaper och persondrag som tillskrivs migranter bidrar till att reproducera yrkesmässig segmentering och hindrar mobilitet uppåt i arbetshierarkin eftersom arbetets bedömning baserar sig på differentierade kriterier (Mora & Undurraga 2013). Även Anderson och Ruhs (2010, 27-28) visar att arbetsgivare baserar mycket av sina uppfattningar om arbetstagarna på basis av könade och rasifierade stereotyper eller egna erfarenheter för att förklara beteendet hos olika nationaliteter. Denna så kallade ”identitetspolitik” legitimerar en arbetsuppdelning och kan på så sätt fungera som en kontrollmekanism (Olakivi 2013). Enligt Mora och Undurraga (2013) är arbetsmarknaden en av de främsta och mest avgörande institutioner där det reglerande ramverket och mönstret av sociala relationer bidrar till rasifieringsprocessen som inverkar på migranternas livsförhållanden, med andra ord processer som reproducerar rasbetingade kategorier (Tuori 2007).

Akhilad Ahmad (2010) visar på ett liknande sätt att arbetsrekryteringen är starkt knuten till sociala processer som begränsar och definierar anställningens gång och slutresultat. Istället för att se arbetsmarknaden som en omgivning som baserar sig på endast tävlan menar han att de borde ses som en sociokulturell plats som formar utbudet och efterfrågan. Att se det mänskliga kapitalet som en bestämmande faktor i anställningssituationen är möjlig endast om de sociala och institutionella faktorerna som inverkar på anställningsbarheten åsidosätts (Ahmad 2010, 88-89). Det mänskliga kapitalet, det vill säga utbildning och språkkunskaper leder inte direkt till arbete som motsvarar utbildningen (Ahmad 2010, 74; Bauder 2008). Enligt Favell m.fl. (2007) ger det mänskliga kapitalet ett individualistisk hopp om att det kan gå att ta sig vart som helst oavsett sociala strukturer. Vanlig är även att de högt utbildade kosmopoliterna antas stöta på mindre diskriminering och exploatering i ankomstlandet.

Etnisk diskriminering och rasifiering sker inte bara i kontakten mellan arbetsgivaren och arbetstagaren utan även mellan arbetarna på arbetsplatsen. Bland annat Sandra och Tani berättar om att hierarkier går att finna på arbetsplatsen mellan arbetarna. På rak arm säger Tani att hon inte märkt att sådana hierarkier skulle finnas, men inser samtidigt då hon berättar om sina arbetserfarenheter att det nog finns det. Hon understryker att på hotellet, där hon jobbat, arbetade det väldigt få finska medborgare. Bland de få som arbetar där intar de utan orsak en överlägsen position och beter sig som om de vore i en högre position. Den ena finländska städarens beteende får Tani att tro att hon är förman ända tills någon av de andra arbetarna påpekar att hon inte är det utan borde vara likställd med de andra arbetarna.

“[...] när jag jobbade som städare på hotellet skulle jag säga att där fanns [hierarkier], jag fick höra några anmärkningar från folk – de flesta av städarna är förresten icke-finska – och de väldigt få finländarna, en specifik tjej som skulle vara städare, [...] så den här tjejen, som var chef du vet, och jag antog på riktigt att hon var en av förmännen [...]” – Tani

Åter igen visar materialet att migrantarbetarna ses som olika i jämförelse med de andra arbetstagarna. Sandra poängterar att hennes finska förmän på arbetsplatsen behandlar henne ojämnt.

“Du vet, de behandlar dig som om du var något av en, jag vet inte ens vad jag ska kalla det, det är som om du var så underlägsen, du vet.” – Sandra

Under intervjuens gång och i och med att Sandra berättar om sina erfarenheter inser hon att språkkunskaper i finska inte automatiskt leder till bättre arbetsplatser eller ens en bättre ställning inom arbetsplatsen. En person med afrikanskt ursprung, eller ”från dessa länder” som Sandra säger, som arbetat på samma arbetsplats i tio år blir inte förman eftersom dessa positioner tilldelas arbetare från Estland eller Ryssland.

“Varför inte upphöja personen som har varit där så länge, men de håller dem alltid där, du vet och de [från Estland eller Ryssland] kan inte heller tala finska, så finska är inte problemet. Så när jag ser på de här sakerna är det mycket diskriminering på gång.” – Sandra

Även om de andra arbetstagarna inte kan finska får de ändå direkt en högre position på arbetsplatsen. Sandra grupperar ihop personer från afrikanska och ”de där länderna” och

menar att de befinner sig i samma position. Det uppfattar jag som kontinenter eller länder som befinner sig på långt avstånd från Finland och kunde avse länder som inte uppfattas som västerländska eller vars population uppfattas som ”olik”.

Informanterna upplever således att rasifiering sker på arbetsmarkandes alla nivåer, både i rekryteringsprocessen och på arbetsplatsen. Diskrimineringen sker på basis av stereotypa antaganden om arbetarnas ursprung. Étienne Balibar skriver (i de los Reyes & Mulinari 2005, 6) att förställningar om ”ras” fungerar som en viktig byggsten i gränsdragningen mellan ”oss” och ”dem” och lokaliserar de andra till en färdigt definierad plats. Denna uppdelning gäller dem som får höra till nationen och på så vis är berättigade att kräva välfärdstjänster. Dessa gränsdragningar blir än viktigare då ”de andra” inte finns på platsenliga och tidsenligt avstånd, utan är rörliga och tvingar till ett ofromande av det sociala landskapet.

I fråga om rasifiering skriver De los Reyes och Mulinari (2005, 19) att det i synnerhet i städare och sexarbetares fall är vanligt att de blir tvungna att inte bara sälja sin arbetskraft, utan att sälja sin könade och rasifierade arbetskraft i den kapitalistiska ekonomin. Eftersom mitt material är litet kan jag inte dra slutsatser om någon tydlig könsuppdelning vad gäller arbetsplatserna eller specifika könade effekter ur materialet. Alla kvinnorna jag intervjuat har arbetat inom städbranschen eller med någon form av omsorgsarbete. Männerna har antingen arbetat som städare eller som tidningsutdelare. Det är ändå befogat att anta att kvinnorna i högre grad befinner sig i omsorgsyrken än männen (t.ex. Olakivi 2013, de los Reyes & Mulinari 2005). Att materialet inte uppvisar tydlig könsuppdelning kan även bero på att mina frågor handlat mera om migrantskap, utvsningsbarhet och rasifiering än om könshierarkier. Även om de könsspecifika aspekterna inte markeras tydligt visar materialet klart att rasifiering sker på arbetsmarknaden. Informanterna framstår som lämpliga för städ- och hushållningsarbetena samt för posten på grund av rasenliga föreställningar hos arbetsgivarna. På det här sättet blir migrantarbetarna tvungna att sälja sin rasifierade arbetskraft i det kapitalistiska systemet.

Rasifieringen som sker på arbetsmarknaden pekar i bredare bemärkelse på former av institutionell rasism. Även Jeanette Laurén och Sirpa Wrede (2010, 172) har i sin forskning utvidgat diskussionen om rasism och exkludering till normer och rutiner på den institutionella nivån. Institutionell rasism hänför till sammanhängande system som formar en del av den styrande mekanismen. Institutioner förkroppsligar kulturella värden och rasismen blir ideologiskt förmedlad genom institutioner så som skolan, värden, lagen,

boende och media. Att ta för givet att ”den egna gruppen” har företräde, att de med annan etnicitet eller ”ras” är mindre kompetenta, mindre civiliserade eller utgör ett kulturellt hot innebär att personer på arbetsplatsen eller i institutionerna skapar en situation som är diskriminerande mot medlemmar av etniska minoriteter. Denna form av diskriminering uppstår även om aktörerna inte skulle vara medvetna om sin attityd. På det här sättet skapas en norm som strukturerar sociala hierarkier och inskrivs i migrationssystem, i statsstyret samt i de alldagliga praktiker där de blir inkorporerade erfarenheter. (Essed 2002, 205-06.)

Vardagsrasism

Rasism avgränsas aldrig till institutioner eftersom det vardagliga livet inte heller gör det. De alldagliga upplevelserna av rasism har ofta blivit underskattade och hade länge ingen plats inom den politiska och sociologiska kontexten, menar Essed (2002). Flera av de manliga informanterna tar upp just denna form av rasism och pekar på situationer där de upplevt att de blivit stereotypt behandlade i vardagen.

Patrick menar att han inte upplevt rasism men att det ibland händer att människor inte vill sitta bredvid honom i bussen. Han försöker bortförklara saken genom att säga att det inte gör så mycket och att det inte är någon direkt attack utan ett ”normalt” beteende. Ändå lämnar han meningen fundersamt på hälft.

“Här såg jag inte [rasism], men när jag går till jobbet vill människor ibland inte sitta bredvid mej, det finns en stol men de föredrar att stå, jag inser det, det är inte attackerande, det är normalt, det gör ingen skada, det skadar ingen men på nåt sätt känner jag det, liksom...” – Patrick

Daniel aktar sig inte för orden utan säger rakt ut: ”Det finns mycket stereotypier och missuppfattningar i Finland”. Han förklarar att det är vanligt att i synnerhet kvinnor på gatan tror att han vill ragga även om han bara hinner säga orden ”ursäkta mig” för att fråga om vägen. Innan han hinner ställa sin fråga säger de ”Tyvärr, jag har en pojkvän”, klagar Daniel. Han medger att det är ett vanligt sätt att komma i kontakt med tjejer på gatan, men att man ändå inte skall ta för givet att detta alltid skulle vara fallet då någon säger ”ursäkta mig”.

Även Denis beskriver situationer som då bussen stänger dörrarna framför näsan på honom eller då människor på gatan påstår att de inte talar engelska men samtidigt säger det med

”perfekt engelsk” accent. Han menar att dessa är former av stereotyp eller diskriminerande beteende.

“Du inser då du möter människor på gatan, i köpcentret och du frågar dem en fråga på engelska och så svarar de ”sori jag talar inte engelska” och så går de ut, med en engelsk accent... [...] det är ganska, jag tycker det är ganska mycket [stereotypier] här.”– Denis

Intervjuerna jag analyserar ger uttryck för att det finns situationer då de intervjuade inte vill att de ska urskiljas bland andra som exempelvis i vardagliga situationer på gatan. Materialet visar att personerna i fråga är rasifierade, alltså har tillskrivits en viss ”ras” i det finska samhället, men även könade i och med att denna problematik i vardagen verkar beröra män större utsträckning än kvinnor. Informanterna uppfattas med andra ord de som ”de andra” och deras tillvaro karaktäriseras av det Holgersson beskriver som *andrafierbarhet* (Holgersson 2011, 161). Andrafierbarheten innebär att personen i fråga ständigt riskerar att bli uppfattad som ”den andra” och därför ställs i en annan position än de som inte uppfattas som ”den andra”.

Att just männen upplever ett specifikt andraskap kan förknippas med en stereotyp uppfattning om den utländska mannen. Daniels (2014, 864) forskning visar att de afrikanska männen i vardagen ofta förknippas med en sorts ”rovdjursaktig” maskulinitet. Det intersektionella perspektivet tillåter oss att förstå att stereotypier om ”den svarta mannen” som aggressiv och våldsam aktiveras i dessa möten. Yuval-Davis (2006, 213) poängterar att i synnerhet män ofta ses som ett hot mot den politiska och kulturella gemenskapen. Spivak (1988; i Yuval-Davis 2006) har beskrivit ett mönster av paternalistiska diskurser där ”den vita mannen räddar bruna kvinnor från bruna män”. De utländska mörkhyade männen anses ofta förbise ojämlikhet, till skillnad från det finska samhället där jämlikhet ses som fundamental för kulturen och en del av diskursen som producerar nationen (Tuori 2007, 22-24).

Att bli sedd som den andra kunde även greppas i termer av *främlingen* som Georg Simmel (1971) skrivit om redan år 1908. Sarah Ahmed tar upp konceptet igen under 2000-talet och förklarar att främlingen inte är en okänd figur, utan någon som igenkänns som främmande. Främlingen är en figur som inte hör hemma i det nationella rummet och är således en figur som producerats i förhållande till platsen och gemenskapen. Främlingen blir en central figur för att definiera nationens marginal men även nationen i sig själv. Främlingsfiguren fungerar i det vardagliga sammanhanget som sociala och kulturella stereotypier som

informanterna beskriver. I mötena, skriver Ahmed, aktiveras källor av historiskt-kulturell kunskap som används för att kategorisera personer som främlingar. Enligt Ahmed formar främlingskapet en sorts hierarki där vissa personer ses som mer främmande än andra. Detta beror på etnicitet, ”ras” och nationalitet. (Ahmed 2000, 3-8.)

Jag anser det således viktigt att poängtera hurdana former av rasism informanterna tar upp i intervjuerna. Det handlar inte endast om strukturell, institutionell eller direkt synlig rasism, något som ofta är lättare att beskriva. Den direkta rasismen handlar ofta om att inte få arbete eller bostad samt om fysiskt eller verbalt våld. Den indirekta rasismen söker ofta att tysta ner de rasifierade subjekten och skapa en känsla av hjälplöshet eftersom det är svårare att svara på former av indirekt rasism (Vuolajärvi 2012). Vardagliga situationer kan vara svårare att greppa och definiera som diskriminering på rasistiska grunder. Philomena Essed (2002) förenar genom begreppet *everyday racism*, eller vardagsrasism som jag benämner det, rasismens strukturella och ideologiska aspekter på en makronivå med en alldaglig mikronivå. Begreppet syftar på ett alldagligt ådagaläggande av systemisk ojämlikhet. Vardaglig rasism avser samhälleliga maktförhållanden vad gäller ras och etnicitet som aktiveras i vardagliga situationer och möten. Begreppet vardagsrasism fungerar som ett verktyg för att förstå processer som inbegriper den kontinuerliga och ofta omedvetna maktutövandet som sker då det vita privilegiet, universaliteten av de västerländska kriterierna för mänsklig utveckling samt företrädet av de europeiska kulturerna tas för givna. (Essed 2002, 204-205.)

En vanlig form av vardagsrasism är att undvika kontakt, något bland annat Daniel och Denis beskriver att de upplevt ett flertal gånger. Vardagsrasismen är inte en enskild händelse utan en mångdimensionell upplevelse där olika situationer och tidigare upplevelser knyts ihop. Att bussen stängt dörrarna framför Denis är någonting som skulle kunna hända var och en, oavsett ”ras”. Jag analyserar det som att Denis uppfattar det som rasism eftersom tidigare upplevelser och situationer frammanar en rädsla att bli andrafierad och diskriminerad på rasistisk grund. Vardagsrasismen får således en mening endast i förhållande till ett sammanhang av relationer och praktiker.

Vardagsrasismen är en process genom vilken socialiserade rasistiska uppfattningar förs vidare i vardagssituationer. Eftersom denna process genomsyrar vardagen har denna form av rasism även mycket skadlig inverkan på hälsan, skriver Essed (2002, 208). Hon (2002, 214) hävdar även att det inte finns någon strukturell rasism utan vardagsrasism. Rasismen bör identifieras på alla nivåer i samhället och blottläggas från dess gömda skrymslen samt

analyseras och ifrågasätta det vi anser vara normalt eller acceptabelt.

Att uppfattas som en enhetlig grupp

Samtidigt som informanterna upplevt olika former av rasism och andrafiering i förhållande till de finska medborgarna, menar många av dem att olikheterna både mellan de finska medborgarna och migranterna samt *migranterna emellan* inte tagits tillräckligt mycket i beaktande. Brist på förståelse hos de finska medborgarna resulterar i stereotypa antaganden om migranter som en enda grupp. Dessa upplevelser tar sig i uttryck främst i möten på migrationsverket men även i vardagen.

Sandra är en av dem som efterlyser förståelse av olika kulturer istället för att förlita sig på stereotyper. Sandra förklarar att många finländare tycks hålla fast vid stereotyper utan att ifrågasätta dem eller iaktta verkligheten. Vad gäller migrationsverket berättar Sandra att det ibland känns som om de som arbetar där ”skulle vilja ge dig utvisningspappren direkt”. Att känna tillhörighet eller ens ro i det finska samhället skulle kräva mer förståelse från finländarnas sida, menar Sandra. Hon låter mig förstå att ett fungerande samhälle borde inbegripa en dubbelsidig process där finska medborgare och nykomna migranter skapar ett ömsesidigt förhållande samt utbyter kunskap och erfarenheter och skapar således en motpol till olika former av assimileringspolitik.

“Jag skulle bara vilja se lite mer tillmötesgående av andra kulturer och mer förståelse, om du inte försöker förstå dem, om du förlitar dig på stereotyper, då kommer de alltid att vara den du tror de är, istället för att bara, du vet, det finns som många fantastiska trevliga finländare och så vidare där ute, och jag tror det finns och jag har träffat många av dem, så, jag vill inte ha dem [stereotypierna].” – Sandra

Det Sandra beskriver liknar det Paul Gilroy nämner ”immigrantfiguren” (2004, 165). Immigrantfiguren är en politisk och intellektuell mekanism genom vilken våra tankar och resonemang hålls gisslan och således stabiliserar idén om immigranten som en specifik personkategori. Sådana här personkategorier ligger bakom utformandet av mobilitetshierarkier genom immigrationsstrukturer och ojämlikhet mellan personer i förhållande till rätten att tillhöra eller känna sig som hemma (Back m.fl. 2012). Immigranter är skapade och fungerar som rasbetingat inskrivna former av att vara en person som aktiveras i specifika sammanhang (ibid.).

Ama berättar att hon upplevt att alla migranter ofta placeras inom en enda ”immigrantgrupp”. Det här blir i synnerhet tydligt på migrationsverket. De som arbetar där har ingen aning om till exempel vilka sjukförsäkringar som behövs för vilka personer, berättar Ama. Hon för fram att hon inte tycker att man borde placera alla migranter inom samma grupp och förespråkar något hon på finska benämner ”olika nivåer”. Hon föreslår att migrationsverket skulle ha experter som skulle vara insatta i olika frågor, till exempel de som skulle ta hand om ”afrikanska” ärenden, de som tar hand om ”asiatiska” och så vidare.

“[...] det är väldigt störande då du går och ska förnya ditt tillstånd, jag skulle gå till migrationsverket och damen eller mannen framför mej, man tänker att du har blivit anställd av dem [migrationsverket] du vet vad du gör, men sen frågar man dem en fråga: är försäkringen den rätta? ”Var vänlig och vänta lite... Tarja tiedätkö....” – Ama

Tanken om att identiteten skulle bero på medlemskap i en grupp, eller ”gruppism” (eng. groupism; Brubaker 2004) leder till allt för fastställda antaganden om identiteten. Identitet blir något givet istället för någonting som görs och skapas. Även kön, klass och andra kategoriseringar betraktas som grupper, istället för processer av sociala relationer. Alla former av differentiering och stratifiering inbegriper socialt konstruerade gränsdragningar och hierarkier som organiseras i kategorier och grupper. Då de socialt konstruerade kategorierna reduceras till människor som tillhör grupper bortser man även från de mångfacetterade och genomsyrande olikheter som finns i gruppen, med andra ord intersektionaliteten. Grupperna behandlas som homogena kategorier med likadana behov. (Brubaker 2004.)

Enligt Ama placeras alla utomeuropeiska migranter som kommer till migrationsverket i en och samma grupp. De olika etniska grupperna åtskiljs inte, något Ama menar skulle vara en bättre lösning. Då skulle på migrationsverket också exempelvis kunna anställa några från Afrika med expertis på området, säger hon. Även om grupperingarna Ama föreslår kan te sig grova och där exempelvis kön och ålder skulle kunna utgöra viktiga faktorer att ta i beaktande samt etnicitetens föränderlighet, framstår tyngdpunkten på olikheterna och svårigheten att förstå situationen utan liknande erfarenheter eller bakgrund som intressant.

Ama menar att ta migranternas bakgrund i beaktande kunde ha en positiv inverkan och underlätta förhandlingarna på migrationsverket. Samtidigt säger hon att dessa skillnader kunde utnyttjas som expertiskunskap på arbetsplatser för att förstå olikhet och ta olika etniska bakgrunder i beaktande. Amas uttalande ger resonans för Stuart Hall (1992, 258)

som efterlyser en ny kulturell politik som engagerar skillnader istället för att förtrycka dem. Det handlar om att belysa det faktum att var och en talar från en specifik plats, ur en specifik historisk synvinkel och utifrån specifika erfarenheter.

Likheter går även att finna med det filosofen Rosi Braidotti (2000, 2012, 2013) skriver om *positiv differens*, en tanke som härstammar från filosofen Deleuze och tar fasta på olikheter i en positiv bemärkelse. I termer av tillgång och deltagande fungerar etnicitet och kön ofta som grunder för negativ differentiering. Braidotti (2013) tar idén ett steg längre än vad Ama gör, och menar att vi istället för att inom den politiska debatten fokusera på skillnader *mellan* olika kulturer borde fokus ligga på skillnader *inom* dessa kulturer. Braidotti (2000, 2) citerar Spivak för att understryka att vi bör bryta loss från en fetischartad figur av ”den andra”. Denna tanke är starkt anknuten till idén om centrum och periferi som motsatser, istället för att föra fram mer hårfina och dynamiska uttryck för skillnader. Så länge skillnad blir ett ekvivalent för underlägsenhet tillförs essentialistiska konnotationer till dem som uppfattas som ”de andra”. Dessa är de rasifierade, naturaliserade och könade andra som reduceras till en ställning som mindre human (Braidotti 2012, 15).

Samtidigt påpekar Floya Anthias (2012) att deltagande i en etnisk kontext kan ha en instrumentell aspekt och behöver inte vara ett uttryck för den egna identiteten. Människor knyter inte band endast i enlighet med etnicitet utan även på basis av andra sociala kategorier så som kön, klass, ålder, livssituation eller politisk åsikt. Idéer om etnisk identitet som en primär social markör lägger grunden för mycket av migrationsforskningen idag. Denna tanke fungerar genom kategorisering av önskvärda och icke-önskvärda personer och grupper. Rädslan för fientliga identiteter ter sig i form av rädsla för okvalificerade migranter, asylsökande och flyktingar vars kulturer inte passar in i det västerländska samhället. Att fokusera på identitet, menar Anthias leder bort uppmärksamhet från frågor gällande det sociala utrymmet, så som frågor om klass och kön. (Anthias 2012.)

6.2 Ett utifrån perspektiv på insidan

I detta kapitel fördjupar jag analysen av förlängningen av gränser efter att i kapitel 6.1 redogjort för diskriminering och rasism i form av gränsdragningar mellan ”oss” och ”dem”. Som kapitel fem visat har gränserna i form av uppehållstillstånd direkt inverkan på hur migranterna kan forma sina liv. I det här kapitlet tar jag upp gränser som gräver in sig djupare i den sociala kompositionen. Gränserna, menar jag, formar möjligheterna till

inkludering och integration. Samtidigt frammanas en konflikt mellan nationsgränserna och studerande migrantarbetarna som rörliga subjekt.

Temporära anspråk på integration

Inom den teoretiska diskussionen har integration blivit förklarat som något som i grund och botten är en kontrollfråga om att hantera ”bra” och ”dålig” diversitet (Mezzadra & Nielson 2013). Stort fokus har lagts på etniska och kulturella minoriteter samt sätt att behandla avvikande från den ”kulturella prototypen i nationsstaten” (Saukkonen & Pyykkönen 2008, 50). Tanken är att de olika grupperna ska vara förenliga för att säkra en lyckad framtida social kohesion. Mezzadra och Neilson (2013) förklarar att det är därför som språk, kultur och interkulturell dialog ständigt diskuteras i fråga om migration och integrationsplaner tillsammans med professionella kunskaper. Detta producerar en allt större del av migranterna som prekära subjekt vars legitimitet är misstänksam. I Finland är integration ännu ett centralt medel för att styra immigranter, men även väljandet av dem har blivit viktigt i och med regeringens migrationspolitiska program från år 2006. Idén är att välja ut migranter som antas ha framgång på de finska arbetsmarknaderna (Saukkonen & Pyykkönen 2008).

Integration som begrepp har ofta tagits för givet samtidigt som det inte finns några entydiga kriterier för integrationen (Könönen 2014, 118). Den finländska ”flexibla och effektiva integrationen” som regeringen strävar efter (Saukkonen & Pyykkönen 2008, 55) borde enligt den finska integrationslagen (2§, 2010) ”tillämpas på den som har ett giltigt uppehållstillstånd i Finland enligt utlänningslagen”. Integration har både definierats som ökat deltagande i majoritetens sociala agerande och som en process där invandrarna blir en del av samhällets sociala grupper och institutioner (Forsander 2001, 39). Inkludering kan uppfattas som en form av integration vars mål är förstärkt aktörskap och ökat deltagande (Rudinger & Spencer 2003). Ändå uppstår för mig frågan om för hurdana sorters migranter integrationen egentligen är menad och hur det sker då det är frågan om migranter som vistas tillfälligt i landet?

Mitt material uppvisar ett mönster av komplexa förhållanden till integration och inkludering som jag uppfattar som något som kommer innan den själva integrationen. Å ena sidan söker de flesta av informanterna att integrera sig samtidigt som försöken inte klingar bra med deras livsstilar som inbegriper drömmar om studier och arbete på olika håll i världen under obestämda tidsperioder. Anspråken på integration, hävdar jag, har inte

endast att göra med bakgrund, etnicitet eller ”ras” utan även med uppehållstillståndets tillfälliga karaktär. Tillfälliga uppehållstillstånd som är avhängiga arbetskontrakt av kortvarig natur gör en framtid svårplanerad.

Informanterna berättar att arbete i Finland inte endast fungerar som en grund för att livnära sig och försäkra sig om ett fortsatt uppehållstillstånd. De flesta informanterna poängterar att arbete, vid sidan om en inkomstkälla, är ett sätt att hålla sig själv aktiv och ett utrymme för att komma in kontakt med människor.

“Jag föredrar det som en del av den sociala aspekten eftersom jag har tid att komma åt att träffa människor att tala till...” – Denis

Denis låter förstå att han inte arbetar för att tjäna pengar eller för att försäkra sig om uppehållstillstånd utan att han hellre ser arbetet som ett rum för social interaktion. Han medger ändå senare att han ekonomiskt inte skulle klara sig utan lönearbete.

Eric menar att han har studerat tidigare och att studierna här för tillfället är ganska lätta. Därför behöver han någonting som håller honom igång vid sidan om de enkla studierna. Samtidigt säger han att han nog måste arbeta eftersom han är ”en mogen man” som bör ta hand om sig själv och inte vara beroende av familjens pengar. Han intar således en könad position och lägger bördan på sina egna axlar. Han förknippar det som anses vara manligt med sina möjligheter och resurser att kunna forma sin framtid.

“Jag var tvungen att göra nåt som kan sysselsätta mej, jag har ett jobb och jag gör det deltid medan jag studerar för att hålla mej själv aktiv och för att ha lite extra pengar.” – Eric

Även Tani beskriver arbetet som en integrationsaspekt, något som även framförts av en rad migrationsforskare (t.ex. Forsander 2001, 2008). Att arbeta, träffa vänner, känna till sin omgivning och att gå i kyrkan är vägen till integration även om språkkunskaperna i finska ännu fattas, menar Tani.

“I Finland har jag alltid varit aktiv, jag var studerande och jag arbetade som au pair och jag hade städjobb och gjorde hushållsarbete, gjorde frivilligarbete och jag var aktiv du vet, jag går till kyrkan, träffar vänner, jag skulle egentligen säga att jag är ganska integrerad,” – Tani

Att arbeta upplever informanterna vara ett sätt att bli en del av en gemenskap i Finland. Informanterna menar att de på det sättet inkluderas i det normativa arbetslivet, med andra

ord att bli en del av det sociala och politiska utrymme som ofta, på ett problematiskt vis, går under namnet det nationella samhället eller det nationella rummet (Latham 2010). Kritisk migrationsforskning har ofta understrukt medlen för exkludering som en viktig aspekt där differentiering och ojämlika maktförhållanden äger rum. "Inkludering" som någonting som hjälper till att minska på sociala och ekonomiska ojämlikheter bör ändå ifrågasättas, skriver Mezzadra och Neilson (2013).

Mezzadra och Neilson (2013) menar att även inkludering fungerar som medel för kontroll och disciplin. Östen Wahlbeck (2011) skriver att krav, kontrollåtgärder och begränsningar har blivit vanliga i de nordiska ländernas integrationspolitik. Att få ett uppehållstillstånd och på det viset inkluderas kräver tillräckliga grunder eller rätt sorts sysselsättning i ankomstlandet. De med studerandes uppehållstillstånd bör göra sina studier i god takt samt skaffa sig en tillräcklig ekonomisk bas för vistelsen. Dessutom är tillståndet tillfälligt och leder inte till stadigvarande vistelse. På det här sättet placeras de förlängda nationsgränserna i centrum av livet hos migranterna och gör att de hela tiden är tvungna att leva "på gränsen" och att konfrontera det tillfälliga uppehållstillståndet. Att inkluderas i en sfär säkrar inte en väg till integration, med andra ord strävan efter att möjliggöra invandrades tillgång till kunskap och arbete samt deltagande i samhället samtidigt som det egna språket och de etniska och kulturella dragen behålls (Smeds 2013, 7). Inkludering kan också vara rätt så exkluderande, skriver Robert Latham (2010, 186) och tar som exempel inkludering i en marginaliserad förort. Än så länge är inkluderingslogiken central och definierar inträdet i det nationella rummet i synnerhet vad gäller fattiga eller arbetande migranter (ibid, 187).

Jag anser att dessa aspekter av inkludering och exkludering blir speciellt viktiga då heltids eller pågående arbetskontrakt inte längre utgör normen i det kapitalistiska systemet, utan ersätts av tillfälliga och osäkra arbetskontrakt. Att informanterna beskriver arbetet som en form av inkludering kan endast ses som temporära försök till inkludering och integration då de prekära erfarenheter jag beskrivit i kapitel 5.2 tas i beaktande. Detta leder till ständiga anspråk på inkludering som knyts ihop med tillgången till arbete på de prekära och flexibilerade arbetsmarknaderna. Att säkra sin tillgång till uppehållstillstånd och på vis inkluderas i det nationella rummet beror på tillgången till arbete. Jukka Könönen (2015, 119) skriver att heltidsarbete ännu formar horisonten kring vilken arbetsmigration och integration diskuteras. Att det inte finns en fixerad plats för arbetsmigranten, så som fabriken, skapar problem för en integrationsmodell som bygger på arbete.

Nationsstaten och dess arbetare som den enhetliga referenspunkten destabiliseras på det här sättet och erbjuder inte längre en referenspunkt emot vilken migranter kan ställas. Istället har gränsen mellan inkludering och exkludering blivit suddig. De flertaliga formerna för inträde, uppehåll och residens i landet flätas samman med motstridiga krav på lojalitet och homogenitet. Dessa processer hyser ytterligare differentiering och inramade av migranternas subjektspositioner. (Mezzadra & Neilson 2013, 164.)

Globala rörliga subjekt

Informanternas upplevelser om sin position i det finska samhället varierar från individ till individ. Även om de flesta säger att arbetet är en plats för socialt umgänge och integration känner sig fler av dem stundvis ensamma och utanför på grund av varierande livsstilar och vanor. Denis berättar att han inte dricker alkohol eller röker eftersom det inte går ihop med hans atletiska livsstil vilket gör det svårt för honom att komma i kontakt med folk. Daniel understryker att han inte alls känner sig hemma i Finland.

“NEJ, aldrig, ei, ei, aldrig. Jag känner mig som en gäst. Jag är sedan 3 år och 10 månader i Finland och det känns ännu också som om jag kom igår.” – Daniel

Dessutom menar till exempel Denis att det uppstår mycket missförstånd vilket pekar på svår kommunikation i det finska socio-kulturella klimatet. Att inte tala finska eller i varje fall inte flytande gör att en del finska medborgare betar sig på ett förlöjligande sätt mot migranterna. Andra betonar den sociala vardagen och menar att de finska vännerna alltid är upptagna, planerar allt i förtid och att det är svårt att få till stånd spontana träffar. Daniel uttrycker det som någonting chockerande och säger att han inte är van vid att vänner behandlas som en av flera saker i tidsschemat.

“Det gör mig lite desperat för att oavsett hurdan din tidtabell är skulle du åtminstone kunna göra lite tid för att träffa din vän, att komma och hälsa på och tala, så då du använder ordet tidtabell får det mig att känna som om jag var en sak i din kalender och jag tycker inte om det.” – Daniel

Daniels citat låter mig förstå att han blivit en ”sak”, ett objekt, som inte finner en bekväm plats i det sociala klimatet. Materialet visar att det utanför arbetsplatsen kan vara svårt att upprätthålla kontakter och att skapa stadiga vänskapsband. Intressant är även att ingen av informanterna nämner studierna vad gäller integration eller socialt umgänge. Detta kan uppfattas som att studierna inte är platsen där konflikter eller problem uppstår. Eftersom

informerarna antingen har, har haft eller vill ha ett studerandes uppehållstillstånd kategoriseras de främst som studerande och därför är utbildningsinstansen inte en plats där de känner sig nämnvärt främmande eller exkluderade.

Att den sociala kontakten upplevs vara tung och fylld av missförstånd hos studerande migrantarbetarna är ett problem. Som Nira Yuval-Davis (2006) skriver är tillhörigheten alltid en dynamisk process. Processen knyts ihop med de sociala och ekonomiska platserna i en viss historisk kontext vilka formar makthierarkierna i samhället. Till processen hör både självidentifiering och identifiering av andra. Här uppstår frågan om på vilket sätt studerande migrantarbetarna egentligen har lust att integreras eller ”höra till” och om detta alls sammanfaller med integrationens innebörd ur ett migrationspolitiskt perspektiv.

De flesta av informanterna har inte bestämt sig om de vill bosätta sig i Finland för gott. Det beror på arbete och sociala möjligheter som bland annat Sandra säger. Tani säger att hon ”tänker fortsätta att resa”. Hon tillägger även att hon kanske vill studera någonting annat samt understryker att hon inte vill fortsätta arbeta som städare.

”[D]et beror på vad chanserna är. Bara för att tillägga, ser jag mej inte vara här bara för pengar, att göra städjobben, de stereotypa jobben.” – Tani

Hos Tani blir de multipla gränserna åter igen tydliga. Upphållstillståndet samt de rasistiska sociala gränserna håller henne kvar i de så kallade ”stereotypa” städjobben. Genom att hon begränsas till de prekära arbetsplatserna kommer hon aldrig åt att skapa ett sådant liv hon skulle vilja ha i Finland. På liknande sätt ser Daniel ett professionellt arbete motsvarandes hans studier som den enda orsaken för en längre vistelse i Finland. För ett intressant jobb skulle han vara färdig att åka vart som helst i världen.

”Stanna här? Nej. Den enda orsaken för att stanna är om jag är benägen att få ett professionellt jobb men jag har ingen avsikt att stanna länge [...] om jag fick ett jobb var som helst på jorden, skulle jag vara, jag måste åka iväg.” – Daniel

Materialet ger rum för att förstå migranterna som *globala rörliga subjekt*. Anne McNevin (2013) skriver att det verkar som om migranterna inte alltid stävar efter permanent vistelse utan efter rätten att komma och gå och således en form av ”global mobilitet”. Vidare skriver McNevin att migranten kunde förstås som en ny form av rörligt politiskt subjekt som ställer politiska krav men som inte är igenkännbart eftersom medborgarskapet syftar till specifik juridisk tillhörighet. Inom den finländska forskningskontexten där tyngdpunkten

legat på invandring och antagit stadigvarande vistelse i landet (Könönen 2014) framstår anspråken på global mobilitet utmanande. Dessutom menar Könönen (2014) att det är svårt att i förväg säga om vistelsen är temporär eller inte eftersom uppehållstillstånden kan förändras, förväxlas och byta form. Enrica Rigo (2011) menar att migranterna ställer krav på gemenskapen utifrån. Migranterna begär acceptans och att få bli en del av ”rättigheternas gemenskap” (Rigo 2011, 48) vilket försvåras betydligt då sociala och politiska rättigheter knyts till det nationella medborgarskapet. Informanterna säger att de också har idéer och vilja att förändra på saker och ting i Finland och gör således anspråk på denna politiska rättighet. Ändå erbjuder informanterna inga konkreta förslag på hur det skulle gå till. Till exempel Daniel ser politiken som en kamp för förändring.

”Politik enligt mej är en kamp, en kamp för att skapa ett inflytande, först ett positivt inflytande och sen förändras det, jag skulle älska att vara en politiker om jag har goda intentioner för folket, till exempel om jag blir en politiker under mina år skulle jag försäkra att göra några väldigt positiva och enastående förändringar [...]” – Daniel

Anspråken på global mobilitet strider med det som Latham (2010) benämner för inkorporeringens logik. Enligt logiken indelas migranterna i de som kommer för att stanna och skall bli inkluderade i den sociala fabriken och de som endast kommer för att stanna tillfälligt, vars rätt till att inkluderas förminskas exempelvis genom att nekas tillgång till välfärdstjänster. Inkluderingens eller inkorporeringens logik börjar då steget över gränsen in i en nationsstat skall tas. Vid gränsen fastställs villkoren för uppehållet: turist, studerande, investerare, asylsökare eller tillfällig arbetare. Genast från början ställs migranten under det enskilda nationella medborgarskapets logik och formar migranternas liv avhängiga av staten. Samtidigt kodas migrationen in under medborgarskapets logik som någonting avvikande (Tazzioli 2015). Migranterna står på gränsen för att börja omforma sin exkludering mot att inkluderas in i den sociala fabriken (Latham 2010). Gränsen handlar således inte bara om att komma in utan sträcker sig längre än så efter entrén (Balibar 2004).

Differentiell inkludering

Att ständigt vara bunden till prekära arbetsförhållanden och där ständig rörelse definierar tillvaron gör en målmedveten integration eller inkludering svår. Många av informanterna uttrycker att de på olika sätt upplever sig vara en del av det finska samhället. Denis säger att han i och med studierna han gjort i landet har ett ”socialt ansvar” och att han känner att han måste betala tillbaka det till samhället. Ama säger att hon gärna arbetar även om hon

skulle kunna få någon form av socialbidrag eftersom hon inte vill se ut som ”en social grönsak”.

“Alla har säkert socialt ansvar så du måste veta att åtminstone det är säkert, att betala tillbaka till gemenskapen.”– Denis

Subjekten som ingår i mitt material är således varken fullt inkluderade men inte heller totalt exkluderade ur det politiska utrymmet. De har eller har haft rättsenliga uppehållstillstånd som tillåter dem att vistas i Finland förutsatt att de studerar och håller en tillräcklig hög ekonomisk standard vilket säkras genom lönearbete i informanternas fall. Det tillfälliga uppehållstillståndet tryggar ändå inte politiska och sociala rättigheter även om det verkar skapa känsla av att ha plikter i landet. Shanti Robertson (2014) påpekar att flera migranter med tillfälliga uppehållstillstånd nog uppger att de slagit sig ner i landet ur en social synvinkel, men under pågående prekära och temporära förhållanden. Subjektens mobilitet leder till att vi kan tala om uppbyggnaden av begreppsparet *medborgare-arbetare* som traditionellt placerats i ett nationellt omfång och närt politiska projekt i väst under välfärdsstatens tid (Mezzadra 2015). Det här menar Mezzadra och Neilson (2013) att skapar differentiell inkludering.

Att lyfta fram diverse processer och teknologier av differentiell inkludering innebär att medge att de som bebor världens alla gränsområden inte är marginella subjekt i utkanten av samhället, utan att de är centrala gestalter som bidrar till utrymmets, tidens och det materiellas utformning. De bidrar till att forma den sociala kompositionen (Mezzadra & Neilson 2013, 159). I en värld som karaktäriseras av olika former mobilitet samt nya sammansättningar av rättigheter och auktoritet blir det nationella rummet också uppbrutet av flyttströmmar som undgår den nationalstatens reglering (ibid, 303). Differentiell inkludering som koncept ämnar greppa de spänningsmoment och krockar mellan migranternas praktiker och de olika formerna av regeringsrationalitet som riktas mot migranterna (ibid, 165). Begreppet beskriver även hur inkluderingen i en sfär trots allt kan medföra underordnad, diskriminering och segmentering. Martina Tazzioli (2015) menar, i likhet med den differentiella inkluderingen och mångfaldigandet av gränser, att styrandet av migranter idag inte kan förstås genom begreppsparet inkludering/exkludering.

Då differentiell inkludering behandlas flyttas perspektivet bortom nationsstaten som en sammanhängande enhet. Jag anser detta vara nödvändigt eftersom arbetsmarknaderna är globala och det därför blir svårt att tänka på migrationen på endast ett nationellt plan.

Migranterna skapas som en grupp som hela tiden finns där, färdiga för att sättas i arbete. De är således ständigt en del av arbetsmarknadernas och kapitalismens logik, även om de endast tillfälligt sätts i arbete. I Marx termer kunde detta sägas vara överloppsarbetskraften som den globala kapitalismen behöver eller liksom Näre (2013b) skriver, en servicearbetskraft som finns till förfogande för arbetsmarknaderna i det globala norr. Samtidigt görs försök till att styra och fånga denna arbetskraft genom migrationskontroll.

Upplevelser av att ständigt vara i en gränzon berättar om den differentiella inkluderingen. Ama beskriver att hon efter att ha avslutat sina studier fick ett professionellt jobb, som hon kallar det, men att hon ändå var låst i en situation präglad av väntan på det bättre.

“Jag landade i mitt första professionella jobb, typ i en allt-kommer-att-bli-bättre-situation, så jag är ännu där.” – Ama

Innan Ama kom till Finland intervjuades hon och blev tillfrågad om var hon skulle se sig själv om 10 år. Hon såg sig själv arbetande och gift med barn. Åtta av dem åren är redan förbi. ”Jag har två år kvar, så jag måste skynda”, säger hon sarkastiskt. Ama fortsätter och berättar att professorn som intervjuade dem före de skrev inträdesprovet sade ”om ni tror att ni kommer göra pengar skall ni gå ut från detta tillfälle”. De energiska ungdomarna brydde sig inte om varningen.

”Men nu förstår jag efter 8 år. Jag önskar att jag hade lyssnat på honom [professorn] och möjligen sett in i framtiden. Jag är ledsen att säga, men jag skulle ha gått ut från inträdesprovet, jag skulle inte ha gjort det.” – Ama

Ama visar tydlig ånger för sitt val och menar att om hon visste hur det skulle bli skulle hon inte ha kommit till Finland. Studierna har inte gett henne ett bättre liv, inte något arbete och inte heller har hon hittat någon partner. Hennes framtid är ännu lika osäker instabil som för åtta år sedan. Amas upplevelser pekar tydligt på en fragmentering i tidskontinuiteten och planerade livsprojekt, något som även är utmärkande för prekariseringen (Tsianos & Papadopoulos 2014).

Även rörelsen mellan olika sorters uppehållstillstånd som till exempel Sandra beskriver tillför aspekter till den differentiella inkluderingen och pekar på fragmenterad tid. Det är fråga om en diffus tillvaro där personen en dag kan ha rättigheter till socialbidrag men en annan dag inte längre har det och istället måste uppvisa tillräckliga kontoutdrag. Sandra säger att hon inte riktigt känner sig som hemma och undrar om det kanske beror på henne själv, att hon inte gör tillräckligt mycket för att integreras.

”Jag har levt 7 år i Helsingfors, men det är ännu också svårt att känna att man hör hit [...] Men jag är bekväm så även om jag inte har känslan av att ’oh, Helsingfors är *platsen*’ eller nånting, jag uppskattar nog landet, jag har inte negativa känslor, kanske jag är problemet och den som inte integrerar mig själv så mycket, men jo det kommer långsamt.” – Sandra

Differentiell inkludering innebär även inkludering på villkor som inte passar gruppen i fråga. Mezzadra och Neilson (2013, 160) ger som exempel Carol Patemans arbete där hon kritiserar den patriarkala underkastelsen inom det moderna sociala kontraktet. Genom det inkluderas kvinnor genom lagar och politik som behandlar kvinnor som om de vore män och reproducerar på så sätt den asymmetriska inkluderingen av kvinnorna (Pateman 1988 i Mezzadra & Neilson 2013, 160). På liknande vis kan konceptet skapa rum för att se hur de mobila studerandemigranterna inte kan skapa ett liv på sina egna villkor, eftersom inkluderingens logik behandlar dem som om de vore immigranter som kommit för att bosätta sig i Finland. Även om personer som Sandra och Ama redan varit en längre tid i Finland har situationen inte ändrats eftersom uppehållstillstånden alltid varit tillfälliga och korta.

Fragmenteringen av tiden och uppspijlkade livsskeenden har försvårat integrationen in i det nationella rummet. De tillfälliga uppehållstillstånden producerar således former av prekarisering och differentiell inkludering (Robertson 2014). Tazzioli (2015) påpekar även att fragmenteringen av migranternas tid och liv produceras genom migrationskontrollen som försöker välja ut och styra migranter. Migrationspolitiken representerar idag de mest iögonfallande elementen i försöken att kontrollera mobiliteten och transformera den till värde (ibid., 172). Genom de konstruerade migrationskategorierna görs försök att disciplinera kroppar och beteenden. Migrationskontrollen går ändå inte att se som något enhetligt system utan förblir något av en fragmenterad regim. Detta sammanfaller med prekariseringen och situationer där arbetskraft (både migranter och icke-migranter) ständigt finns till förfogande men bara stundvis sätts i arbete.

Produktionen av nya subjektiviteter

Eftersom migrationskategorierna inte är statiska eller speglar migranternas verklighet kan man säga att migrationen blivit mer fragmenterad och pekar på flera sorters sätt att ”befinna sig” i världen, med andra ord på olika subjektiviteter. Således produceras det flera olika subjektiviteter, än endast medborgaren och arbetaren som varit viktiga inom välfärdsstaternas utveckling. Liksom alla produktionssätt, behöver även det kapitalistiska

produktionssättet lämpliga subjektiviteter för att fungera och utvecklas. Som Marx redan påpekat i *Kapitalet* från år 1867 handlar det kapitalistiska systemet inte endast om att kapitalet exploaterar individer, utan att det utnyttjar subjektiviteternas kollektiva tillstånd (Read 2011, 116). Både Marx och Foucault understryker i sina verk arbetes onaturliga karaktär och menar att mervärde skapas då subjektiviteter sätts i arbete. Arbetsnormen formas inte av genom enkel exkludering av människor som inte kan eller vill arbeta, utan söker att forma subjektiviteterna och kropparna som fixerade vid produktionsapparaturen. Systemet eftersträvar således att naturliggöra arbetet (Tazzioli 2015).

Eftersom de prekära migranternas tillstånd är instabilt tvingar det dem till att ständigt förhandla om sin position på nationalstatens område. Ett aktörskap aktiveras eftersom få aspekter i deras liv är automatiska och problemfria. I kontrast till elitresenärerna utgörs de flesta aspekter i de prekära migranternas liv av kamp och förhandling (Latham 2010, 191). Materialet ger uttryck för processer där informanterna samtidigt underkastas gränsernas kraft samt försöker skapa sig själva som subjekt vilket resulterar i nya subjektiviteter (Mezzadra & Neilson 2013, 252). Gränserna producerar subjekt i det latinska ordets dubbla mening; *sub-iectum* där *sub-* innebär passivitet under någonting och *-iectum* aktivitet (Neilson 2009, 437). Studerande migrantarbetarnas liv karaktäriseras av kamp både om att få ett uppehållstillstånd i syfte att få stanna kvar i landet samtidigt som de kämpar om att skapa sina egna liv enligt deras egna begär.

Daniel förklarar att han upplever sig själv som en ”immigrant” eftersom han inte har finskt medborgarskap. Han menar att inget jobb eller studieplats kan ändra på det. Samtidigt förklarar han att han är mer studerande än arbetare eftersom han studerar en längre tid per dag än vad han arbetar.

“Så nu förblir jag en immigrant eftersom jag inte har finsk nationalitet, ingen skillnad vad jag har för jobb eller studier så är jag en immigrant, om jag inte har finsk nationalitet, kanske nån dag.”– Daniel

För Daniel verkar den finska nationens och medborgarskapets gränser vara en exkluderande maktinstans. Även om han genom arbete och studier skulle kämpa mot denna gräns överkommer han den inte. Det enda som skulle kunna hjälpa är ett juridiskt finskt medborgarskap menar han. Det blir alltså en kamp mellan de reglerande gränserna, både vad gäller det finska medborgarskapet samt uppehållstillståndets begränsande karaktär, och formandet av det egna livet i enlighet med viljan att studera och lära sig för att i framtiden få en bra arbetsplats.

Sandra påpekar att hon inte är en ”illegal immigrant” även om hennes grunder för vistelsen i landet är komplexa och ifrågasättbara ur ett administrativt perspektiv. Genom att motsätta sig gränsen omformar hon det politiska utrymmet. I och med att hon engagerar sig i lönearbete och studier formas hon till en produktiv individ ur kapitalets synvinkel. Utan att vara produktiv minskar hennes möjlighet att stanna kvar i landet eftersom hon då kan bli av med sitt uppehållstillstånd. Robert Latham (2010) förklarar att uttalanden som ”jag är ingen illegal immigrant” innebär att migranternas levda erfarenheter möter riskens och misstänksamhetens logik. På det här sättet utmanar de externa och interna gränserna migranternas subjektivitet. Som Rosi Braidotti (2002) skriver innebär subjektivitet en process vars innebörd finns i att binda samman reaktiva och aktiva maktinstanser under ett fiktivt ”jag”, i det här fallet att *inte* vara en ”illegal immigrant”.

Eric låter förstå att han är studerande, inte någonting annat. Han vill således inte bli reducerad till en spelknapp i ett globalt system. ”Jag vet vad jag söker, det är mitt syfte”, säger Eric. Även Tani menar att hon vill vara, och känner sig själv, som en studerande fastän hon för tillfället inte har en riktig studieplats eller ett uppehållstillstånd för studerande. Hon arbetar och går en finskakurs som erbjuds för invandrare.

“Egentligen, ärligt talat då människor frågat, även om jag inte är studerande för tillfället, anser jag mig själv vara studerande, till exempel på jobbcentret anser jag mej inte vara en del av arbetskraften.” - Tani

Tani ser inte sig själv som en del av arbetskraften fastän hon har två olika arbetsplatser och fullspäckade dagar. Hon vill inte ge upp tanken om att ”vara studerande” och antyder på att det dessutom skulle var svårt att förklara för andra, så det är lättare att bara säga att hon är studerande. Här exponeras de subjektiva aspekterna där migranten aktivt försöker skapa och forma sitt eget liv och inte bli underkastad migrationskontroll eller bredare globala marknadskrafter. Samtidigt visar detta citat uttryckligen att Tani blivit inträngd i ett system där hon mer eller mindre tvingas arbeta även om hon inte skulle vilja det eller i varje fall inte vill identifiera sig själv med de arbetsuppgifter hon har. Även om inte Tani för tillfället har ett uppehållstillstånd för studerande, kan man ändå konstatera att de tillfälliga tillstånden ofta resulterar i statusskiften som får oförväntade följder. Att plötsligt ur administrativ synvinkel bli kategoriserad som migrantarbetare speglar inte hur migranterna i upplever sin position i samhället.

Informanternas erfarenheter visar tydligt att de blivit formade in i en specifik subjektposition där de som migranter studerar och arbetar. Samtidigt tillför informanterna

billig arbetskraft. Därför anser jag det lämpligt att föra fram informanterna som studerande migrantarbetare inom dagens kapitalistiska system som präglas av mångfaldigandet av gränser samt heterogenitet. Att vara studerande migrantarbetare framstår som *subjektivitetens kollektiva tillstånd* som kapitalet försöker utnyttja (Read 2011, 116).

För ytterligare precisering av typen av studerande migrantarbetskraft krävs det att den sociala produktionen av "olikhet" tas i beaktande. Det innebär att möjligheterna hos de som säljer sin arbetskraft strukturellt definieras genom bland annat "ras", nation, geografiskt ursprung och kön. De studerande migrantarbetare det är frågan om i min avhandling skapas i förhållande till hierarkiska uppfattningar om "ras" och klass. Eftersom heterogeniteten är grundläggande för produktionen av subjektiviteterna inom kapitalismen bör denna heterogenitet vara närvarande i varje projekt som avser emancipation från eller kritik av denna kapitalism, menar Mezzadra (2011). Det jag vill understryka är att studerande migrantarbetaren inte är någon statisk subjektivitet utan produceras i enlighet med flexibla gränser samt sociala och således föränderliga hierarkier.

Mezzadra (2011) skriver att den stora heterogeniteten i arbetskraften länge ansågs vara en del av den koloniala och postkoloniala världen som var avsedd att överkommas genom utveckling. På dagens prekära arbetsmarknader har heterogeniteten ändå kommit att bli central i de västerländska metropolerna. Att de idag sida vid sida på ett globalt plan existerar förfordistiska fabriker, kognitivt arbete och finansialisering bland otaliga andra fenomen, pekar på en djup heterogenitet bland subjektiviteterna inom dagens arbetskraft, både på global och nationell nivå (Mezzadra 2011, 162). Genom processer av prekarisering skapas både migranter och icke-migranter som arbetskraft som ständigt står till förfogande Tazzioli (2015). Den industriella platsfixerade arbetssubjektiviteten spjälkas upp genom prekariteten på flera plan. Genom dagens prekära arbete som inte är platsfixerat produceras flera olika subjektiviteter mot vilka de förkroppsligade erfarenheterna av prekaritet levs ut (Tsianos & Papadopoulos 2014).

Mezzadra och Neilson (2013) använder sig av begreppet gränskamper, dels för att beskriva grupper och sociala rörelser som motsätter sig gränser. Här har "papperslösa" migranter blivit protagonister. Vad gäller högkvalificerad migration har gränserna ofta förbisett och istället har fokus legat på anställning och integration (Mezzadra & Neilson 2013, 137). Även om "papperslösas" kamper är det första som kommer i tankarna hänvisar gränskamperna också till vardagliga praktiker som präglas av gränser. Det kan handla om att försöka minska gränsernas effekt eller att förhandla om dem genom nätverksbildning och

transnationella sociala utrymmen. Gränskamperna inbegriper alltid specifika subjektiva positioner och hänför till en bredare diskussion och politisk subjektivitet. Mezzadra och Neilson (2013, 13) menar att gränskamperna öppnar för nya möjligheter och nya politiska subjektiviteter som inte följer medborgarskapets logik. De informanter i mitt material som inte accepterar att bli exkluderade, det vill säga de som påstår att de känner sig integrerade eller som hemma i Finland kan uppfattas som antagonister mot medborgarskapets logik. Genom att kräva medlemskap utmanar de logiken.

På liknande sätt som gränskamperna där migranterna försöker minska på gränsernas effekt använder sig Latham (2010) av begreppet omslutande. Han menar att migranterna aktiverar ett aktörskap genom vilket de väljer att omsluta institutioner eller diskurser, samt att inte göra det och istället distansera sig från en given gestaltning (ibid., 193-94). Ändå underställs aktörskapet övervakningslogiken där stater kan söka att avveckla det som omslutits av migranten (ibid.). Detta skapar i min mening en gränskamp och exemplifieras av tillgången till studier. Informanterna beskriver sig själva som studerande och har således omslutit den institution som för dem innebär att studera i Finland. Då studerande migrantarbetaren inte uppfyller kraven för studerandes uppehållstillstånd och löper risk att bli utvisad försöker staten och dess migrationsregim avveckla migranterna som studerande. På den här punkten går det att identifiera ett motstånd till att bli fräntagen tillgången till studier. Till exempel Tani beskriver sig själv som studerande även om hon inte har någon studieplats för tillfället. Hon försöker således minska på gränsernas effekt genom att säga att hon ”nog är studerande” eftersom hon studerar finska. Ändå räknas hon inte i administrativ mening som studerande eftersom hon inte har något uppehållstillstånd för studerande. Staten kan även hindra migranter från att omsluta någonting, till exempel då tillfälliga arbetare nekas rättigheter till välfärdstjänster eller till praktik. De mest intensiva formerna av att avveckla omslutandet uppstår vid de interna och externa gränserna då inträde nekas, då migranter sätts i förvar eller då de utvisas (ibid., 194).

Att fokusera på produktionen av subjektivitet innebär även att utmana uppdelningen mellan individ och samhälle (Read 2010). Den enskilda studerande migrantarbetaren skapar i likhet med andra studerande migrantarbetare serier av repetition som påminner om varandra. Dessa har först och främst skapats genom gränserna, det vill säga uppehållstillståndet. De arbetar skilt för sig på olika arbetsplatser, men skapar samtidigt ett liknande erfarenhetsmönster hos informanterna. Ur en politisk synvinkel blir problemet för de personer som arbetat isolerat att skapa en gemensam bas, eller skapandet av ett

kollektivt ”vi” istället för att låta dessa förbli enskilda upplevelser. Read (2010) menar att politiken i produktionen av subjektivitet är en fråga om förhållandet mellan subjektet och förutsättningarna för dess produktion.

På basis av mitt material kan studerande migrantarbetare förstås som en av de flertaliga subjektiviteter som utnyttjas i det kapitalistiska systemet idag. Kategorierna studerandemigrant och arbetsmigrant överlappar varandra på flera sätt och öppnar upp rum emellan dessa administrativa kategorier. Detta skapar ett glapp mellan migrationsregimen och de subjektiviteter som aktiveras och produceras under kapitalismen. Studerande migrantarbetarna placeras även inom en social hierarki baserad på ”ras” som ytterligare underlättar ett utnyttjande av dem som arbetstagare. Att migrationskategorierna inte direkt uppfyller kapitalismens behov kan ha en förklaring i att ett studerandes uppehållstillstånd producerar mer flexibel och prekär arbetskraft än ett vanligt arbetstillstånd som anknyts till en viss bransch. Å andra sidan finns det spänningsmoment i hur studerande migrantarbetarna uppfattar sig själva och sitt aktörskap. Genom att aktivt försöka forma sina liv motsätter de sig gränserna och migrationsregimen som försöker kontrollera dem. Detta producerar politiska subjekt som utmanar tillhörighetens och medborgarskapets gränser.

7. Slutdiskussion

I detta avslutande kapitel sammanfattar jag avhandlingens resultat och återknyter dem turvis till mina forskningsfrågor. Jag diskuterar även teman som framgått ur analysen och problematiserar dem inom ett migrationssociologiskt ramverk. Till sist flyttar jag över blickarna mot framtida forskning och erbjuder möjliga infallsvinklar för denna.

7.1 Slutsatser

I inledningen hävdade jag att både migranter med tillfälliga uppehållstillstånd, så som utländska studerande, och gränsernas inverkan på erfarenheterna av migrationen har utforskats i liten skala. Således har jag i denna avhandling analyserat hur de utspridda gränserna i form av uppehållstillstånd påverkar studerande migrantarbetarnas erfarenheter av arbete och vardag i Finland. Jag har även poängterat att det utan gränser endast skulle finnas mobilitet (Tazzioli 2015; De Genova 2013; Green 2012). I och med gränserna uppfattas rörelsepraktiker som migration som bör styras (Tazzioli 2015). Genom att betrakta uppehållstillståndet som tinget som förmedlar gränsen som en social relation har jag även ämnat utmana tanken om gränserna som statiska och pekat på att gränserna finns i centrum av det politiska utrymmet.

Jag har svarat på mina forskningsfrågor och kommit fram till sociologiskt och migrationspolitiskt intressanta slutsatser. Jag har baserat min analys på sju intervjuer som jag gjort med migranter från länder i subsahariska Afrika. Forskningssubjekten har kommit till Finland i syfte att studera och utöka sina kunskaper samt internationella erfarenheter. För att fylla kraven för uppehållstillståndet har samtliga blivit tvungna att arbeta i lågavlönade serviceyrken vid sidan om studierna. Även om dessa migranter formellt har en privilegierad situation som högkvalificerad studerandemigranter finns det ändå ingen orsak att tro att dessa inte skulle bli objekt för exploatering, prekaritet eller rasifiering. Det är därför viktigt att öppna för rum mellan klichéerna ”elit” och ”etnisk” migrant i en polariserad ekonomi (Favell m.fl. 2007, 22).

Avhandlingen har först och främst visat att ett uppehållstillstånd för studerande begränsar livsmöjligheterna. Eftersom krav på ekonomiska resurser ställs leder det till att flera av de utomeuropeiska studerandena binds vid lönearbetet. Det här blir synnerligen synligt hos de utomeuropeiska studerande som inte har anhöriga eller bekanta som kan ge ekonomiskt

stöd. Detta innebär att ju fattigare en migrant är, desto svårare blir gränsöverskridningen (Himanen 2012).

Eftersom migranterna studerar och arbetar är det inte befogat att blint stirra på kategorin studerandemigrant, utan nödvändigt att även ta i beaktande den arbetsinsats de gör i Finland. Liu-Farrer (2009, 186) poängterar att forskning som gjorts kring studerandemigranter, där kompetensflykten understrukits, har undgått att se att dessa studerande har försett byggen, restauranger, matbutiker och andra lågavlönade serviceyrken med arbetskraft och med andra ord försett orten med billig arbetskraft. Jag visar att arbete gjort av migranter med ett studerandes uppehållstillstånd karaktäriseras av prekaritet i och med arbetets udda arbetstider, låga avlöning och outhärdliga omständigheter.

Studerandemigranternas begränsade möjligheter till att arbeta kan analyseras som ett system som ger upphov till en prekär arbetskraft. Studerande migrantarbetarna är tvungna att sälja sin arbetskraft för att kunna leva samt uppfylla uppehållstillståndets krav, men kan sälja den endast inom begränsade ramar. Enligt många arbetsgivare är utlänningar och migranter i allmänhet mer flexibla och bättre arbetare än finska medborgare (Näre 2013b; Anderson & Ruhs 2010). Eftersom ett uppehållstillstånd på basis av arbete är bundet till heltidsarbete inom vissa branscher är det lättare för utlänningar med andra typer av uppehållstillstånd att svara på de snabbt förändrande behoven på arbetsmarknaden (Könönen 2012).

Således utgör migranter med studerandervisum en lämplig grupp för att utnyttjas på arbetsmarknaden och framstår som ”ideala” arbetstagare eftersom de inte har permanent uppehållstillstånd och inte heller rätt till socialbidrag (Könönen 2012). Jag har benämnt informanterna i mitt material som studerande migrantarbetare och anser att detta speglar en kollektiv subjektivitet som blir lämplig för att exploateras i dagens globala kapitalism som karaktäriseras av anspråk på flexibilitet och billig arbetskraft.

För det andra har jag visat att studerande migrantarbetarna rasifieras både i anställningsskedet, på arbetsplatsen samt i vardagliga situationer. Liksom Essed (2002) påpekar, går etnisk diskriminering på arbetsmarknaden, institutionell rasism och vardagsrasism alla hand i hand. Essentialiserade och stereotypa antaganden görs om studerande migrantarbetarnas duglighet och leder in dem i vissa yrken. Otillräckliga språkkunskaper framstår som en barriär för anställning för informanterna. Samtidigt knyts kraven på felfria språkkunskaper inom de inhemska språken till den etniska finländaren vilket kan analyseras som en form av etnisk diskriminering (Näre 2013b).

Avhandlingen har också visat att de som uppfattas som "afrikaner" får ta emot bland annat städjobb, jobb som hembiträde eller jobb på posten. Dessutom har i synnerhet deras geografiska ursprung som "afrikaner" styrt in dem i vissa branscher som arbetsgivarna på ett essentialiserande vis uppfattat som lämpliga för just "afrikaner". Således exploateras specifika segment av den prekära arbetarens existens, inte helheten. I det här fallet handlar det om att uppfattas som "olik" eller som specifikt "afrikan" som styr, medan tidigare utbildning eller kunskap inte beaktas. Genom att endast beslagta bitar av arbetarens existens uppnås kontroll inom de prekära förhållandena skriver Tsianos och Papadopoulos (2014). Att framstå som olik eller som en främling (Ahmed 2000) går även ofta hand i hand med placeringen inom en bred migrantgrupp (Gilroy 2004) som av informanterna upplevs som besvärlig. Braidotti (2013, 2000) påpekar att skillnader, både inom och mellan kulturella grupper, istället borde uppfattas i positiv bemärkelse och att den fetischartade figuren av "den andre" borde överges.

"Ras" och etnicitet tillsammans med migrationsstatusen har jag visat att framstår som ordningsprinciper genom vilka studerande migrantarbetarna formas till en sårbar arbetskraft som är lätt att exploatera. Genom uppehållstillståndet produceras de tillfälliga migranterna som flexibla arbetare och framstår samtidigt genom processer av rasifiering som personifieringen av någon som saknar utbildning och kunskap, något även Näre (2013b) visat tidigare. Migrantarbetarna blir på så vis på förhand suspekta vilket ofta resulterar i etnisk diskriminering. Denna dubbla logik, menar Näre (2013b, 78) skapar en överskottsarbetskraft som kan användas (eller inte användas) vid behov, samtidigt som den fungerar som uttryck för migranternas ojämställda position i samhället.

Rasism blir således en delorsak till migranternas underlägsna samhällsposition. Anna Curcio (2014) menar att kapitalismen delvis bygger på billig arbetskraft hos rasifierade och förtryckta populationer. Att förstå rasismen i dess materiella och strukturella bemärkelse är grundläggande för att blottlägga rasismen som ett verktyg för social kontroll, segmentering och hierarkisering istället för ett så kallat ideologiskt, kulturellt och psykologiskt behov eller social patologi. Det är såtillvida viktigt att förstå rasismen som intimt förknippad med det kapitalistiska produktionssättet. (Curcio 2014.)

För det tredje har jag analyserat den differentiella inkluderingen och de nya subjektiviteterna som produceras i och med gränserna. Genom invandringspolitik försöker nationsstater styra arbetskraftsinvandringen. Detta sker på basis av antaganden om ekonomiska och sociala behov som bygger på statistiska analyser av

arbetsmarknadsdynamik, demografi och politiska målsättningar (Mezzadra & Neilson 2013, 138). I avhandlingen har jag dock poängterat att en analys som konstruerar studerandemigranterna utanför arbetets sfär missar flera punkter. Analysen kring dessa personers ställning på arbetsmarknaden bör inte skiljas från en analys av migrationspolitiken, gränserna och uppehållstillstånden. Dessa subjekt finns varken innanför eller utanför den nationella arbetsmarknaden och dess juridiska regelverk. Deras arbetsliv placeras istället inom en ram där innanför och utanför blandas samt där gränser mångfaldigas inom den nationsstat som en gång ansågs vara enhetlig och homogen (Neilson 2009, 439). Subjekten är således differentiellt inkluderade i och med att de ständigt befinner sig i denna globala arbetets sfär.

Mezzadra och Neilson (2013, 202) menar att det finns en fantasi om tidsspecifik (*just-in-time*) och precis (*to-the-point*) migration som skapar gränsregimens regeringsrationalitet i linje med en neoliberal ekonomisk rationalitet. Då fantasin och verkligheten inte möter varandra behövs andra maktformer för att fylla glappet. Dessa inbegriper ofta åtstramning eller militarisering av gränserna. Precisa kalkyler för migrationen försvåras då de tillfälliga migranternas framtid är odefinierad. Jag har visat att få av studerande migrantarbetarna vet var de kommer att bosätta sig och framstår således som globala rörliga subjekt (McNevin 2013) som gör anspråk på rätten att komma och gå. Här fungerar den differentiella inkluderingen för att förklara hur de mobila studerandemigranterna inte kan skapa ett liv på sina egna villkor, eftersom inkluderingens logik behandlar dem som om de vore immigranter som kommit för att bosätta sig i Finland.

Avhandlingen har även visat på komplexitet i de globala förändringarna gällande arbetets förändring och de nationella idéerna om att vara attraktiv på de globala utbildningsmarknaderna samt att inte förorsaka kunskapsflykt. Att undvika att de nyss utbildade begåvningarna flyr landet går dåligt ihop med den rasism som jag visat att finns både inom arbetets och det sociala livets sfär. Dessutom skapar de fragmenterade livsprojekten som framgått ur avhandlingen osäkerhet och upplevelser av att ha stannat på stället. Att gång på gång fylla kraven för uppehållstillståndet formar ett liv som ständigt levs på *gränsen*. En delvis och temporär inkludering leder inte till en fördjupad integration. Som Könönen (2015, 119) skriver, skapar detta frågor om vad integration spelar för roll i en global värld och var begreppets analytiska relevans ligger om målet är att förstå den verklighet migranterna lever i.

Avslutningsvis har jag visat att studerande migrantarbetarna bryter med kategorier som tagits förgivna inom migrationsforskningen och att det vore fel att per automatik placera studerandemigranter inom ramen för den högkvalificerade migrationen. Mezzadra och Neilson (2013) skriver att det verkar som om de så kallade högkvalificerade och lågkvalificerade migranterna skulle leva totalt skilt från varandra, som om de skulle migrera i skilda universum där de politiska förhållandena och mobiliteten inte har någonting med varandra att göra. Ofta knyts även tanken om kvalifikationer till uppehållstillstånden. Till exempel odokumenterade migranter anses ofta höra till den lågkvalificerade arbetskraften även om så inte är fallet. Den stereotypa bilden av en studerande med fickorna fulla av pengar från en asiatisk överklass (Neilson 2009, 433) utmanas i avhandlingen och ger istället en mer nyanserad bild av vad studerandemigrationen kan innebära. Således pekar forskningsresultaten på att det kan vara missvisande att hålla fast vid en uppdelning i högkvalificerad och lågkvalificerad migration. Istället omdefinierar studerandemigranterna ständigt gränsen mellan hög- och lågkvalificerad arbetskraft samt ifrågasätter dessa kategorier.

Jag har använt benämningen *studerande migrantarbetare* för att understryka komplexiteten i kategoriseringarna och gränsdragningar mellan olika sfärer där de artificiella åtskillnaderna mellan personfigurerna migrant, arbetare och studerande suddas ut. I mitt material framstår studerande migrantarbetarna som en subjektivitet som formats i och med mångfaldigandet av gränserna och erfarenheterna av prekärt arbete. Att begreppsliga dessa som studerande migrantarbetare, med andra ord att ge dem ett namn, innebär att dessa blir verkliga på ett nytt sätt. Samtidigt medger jag att den samtida kapitalismen är föränderlig och i ständig rörelse vilket leder till att försöken att specificera gränserna hos de mest marginella identiteterna alltid resulterar i direkt föråldrande, med andra ord i arkaism (Braidotti 2002, 209). Jag anser det ändå vara viktigt att begreppsliga dessa subjektiviteter för att kunna ta dessa personers erfarenheter och livsförhållande i beaktande i det finska samhället vi lever och med andra ord behandla dem som subjekt, inte som objekt.

7.2 Diskussion och framtidsvisioner

Att få ta del kunskapsproduktionen genom att ha lyssnat på studerande migrantarbetarnas erfarenheter och genom att ha analyserat deras berättelser har jag både fått ett stort ansvar men även en unik inblick i dolda historier. Jag upplever att jag valt rätt sorts metoder och analytiska redskap som kunnat göra rättvisa åt materialet. Som analysen visat försedde

intervjuerna avhandlingen med intressant material. Jag upplevde att informanterna uttalade sig ärligt och var ivriga på att få berätta om sina erfarenheter. Detta gav mig självförtroende som forskare och tyngd för avhandlingens resultat. De feministiska infallsvinklarna på metodiken gav mig redskap för att betrakta erfarenheterna som viktigt undangömd kunskap samt för att undvika att etablera eller framhäva hierarkier mellan forskningssubjektet och mig. Å andra sidan har det varit viktigt att placera kunskapen i den rumsliga och tidsenliga kontexten. Den situation jag och forskningssubjekten lever i är starkt förknippad till det kapitalistiska systemet och i migranternas fall till migrationsadministrationen samt rasistiska strukturer. Uppehållstillstånden och de subjektiviteter som produceras är inte heller bestående utan temporära lägen som går att identifiera just nu. Som Mohanty (2003, 510) skriver är det viktigt att förknippa vardagsupplevelser till bredare sammanhang och att idka kapitalismkritik eftersom systemet bygger på rasistiska relationer bland andra hierarkier.

I den feministiska forskningens ljus (t.ex. Liljeström 2004) är ett syfte med avhandlingen att ta upp ämnen till diskussion samt att förändra på migranternas ställning och rättigheter i samhället. Därför måste migranternas röster bli hörda och vad de berättar bör analyseras i förhållande till strukturella hierarkier. Salla Tuori (2013) skriver om nödvändigheten i att lyssna på migranternas erfarenheter samt att uppfatta informationen som kunskap, inte endast som uttryck av känslor. Tuori föreslår lyssnandet som en form av dekolonisering av kunskapsproduktionen. Detta fick även gehör i mitt material i och med förslag om att beslutsfattarna borde lyssna på migrantgrupper, så som de internationella studerandena, för att förstå migranternas situation. ”Beslutsfattarna måste gå till en gräsrotsnivå, för att få information nerifrån”, sade en av informanterna.

Genom avhandlingen har jag forskat i hurdana nya subjektiviteter som produceras i och med gränserna. Att studera produktionen av subjektiviteter öppnar möjligheter för att förstå hur subjektiviteter kunde produceras på ett annat sätt skriver Read (2010, 114). Under avhandlingens gång har jag ständigt begrundat uppehållstillståndets effekter på subjektet och studerande migrantarbetarna som en typ av subjektivitet. Jag har endast analyserat en del av följderna som manifesterar sig i den sociala sfären. Jag anser det ändå intressant att fundera på om dessa gränser får än djupare konsekvenser i materiellt och kroppsligt avseende. Vad jag avser är sålunda en analys som kombinerar analysen av subjektivitet med forskningsfältet av vetenskap and teknologi och de posthumana aspekter det får (Braidotti 2013, 43). Detta är intressant då gränsbevakningen ständigt utvecklas mot

ett mer teknologiserat och digitaliserat håll. All teknologi har stark bio-politisk inverkan på de förkroppsligade subjekt de samverkar med (Braidotti 2013, 90). Detta ser jag som en möjlighet inom den framtida forskningen kring gränser och migration.

Vid skrivande stund knyts migrationspolitiken ännu till nationsstatens logik vilket försvårar överkommandet av glappet mellan vistelse på nationalstatens område och tillgången till medborgerliga rättigheter. Även om arbetskraften i stor utsträckning rör sig på ett globalt område anknyts rättigheterna till nationalstaten (Näre 2012) och fastän allt fler migranter vistas i landet på tillfällig basis dominerar tankemönstret om migranter som permanent slår sig ner (Robertson 2014). Jag anser det därför finnas skäl att tänka om integrationens innebörd och dess roll i en global värld samt vad en officiell tillfällig vistelse egentligen får för följder i migrantens liv. Det är idag ännu för tidigt att säga på vilket sätt det skulle vara möjligt att skapa en struktur som accepterar flera boendeplatser, det vill säga ett liv placerat på flera skalor över gränserna. Än så länge finns det inte någon struktur som skulle privilegiera mobila subjekt framom stabila liv (Latham 2010).

De resultat jag diskuterat har i hög grad åskådliggjort studerande migrantarbetarnas inramade positioner och deras begränsade valmöjligheter på grund av de krav uppehållstillståndet ställer och den rasism som de berörs av. Ur en dagspolitisk synvinkel har ändå de med studerandervisum nyligen getts en lite mer spelrum. I februari 2015 trädde en ny lagförändring i kraft vilket ger nya utexaminerade möjlighet att ansöka om ett års uppehållstillstånd, istället för sex månader, för att hitta arbete (Intermin 2015). Detta går väl ihop med motviljan att orsaka kunskapsflykt. Å andra sidan betyder detta inte att arbete inom den egna branschen skulle bli alls lättare att få eller att bredare sociala och politiska rättigheter skulle tryggas.

I framtiden krävs det mer forskning kring migranter som vistas med tillfälliga uppehållstillstånd i landet. Det finns även behov för mer forskning kring utländska studerande som tar gränserna och uppehållstillstånden i beaktande. Dessutom finns det en rad obesvarade frågor kring studerande migrantarbetarna. Hurdana skillnader går att iakttä mellan de som studerar på universitetsnivå och de som studerar på yrkeshögskola? I hur stor grad är det just gränser och rasism som leder till prekära livsförhållanden? Hur skiljer sig erfarenheterna mellan utländska studeranden från länder innanför och utanför EU? Genom att besvara dessa frågor kommer vi som forskare och medmänniskor närmare studerande migrantarbetarnas verklighet och kan blottlägga de spänningar och problem som dolts bakom förenklade migrationspolitiska kategoriseringar.

Litteratur

Aaltonen, Milla, Joronen, Mikko & Villa, Susan (2008). *Syrjintä Suomessa 2008*. Ihmisoikeusliitto.

Ahmad, Akhlaq (2010) ””Voin tietysti palkata heitä, mutta...” Työmarkkinoiden sosiokulttuurinen sidonnaisuus” i verket *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. (red.) Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla. Helsinki: Gaudeamus.

Ahmad, Akhlaq (2005) Getting a Job in Finland. The Social Networks of Immigrants from the Indians Subcontinent in the Helsinki Metropolitan Labour Market. Helsinki: Helsinki University Press.

Ahmed, Sara (2000) *Strange encounters. Embodied Others in Post-Coloniality*. London: Routledge.

Anderson, Bridget; Gibney, Matthew J. & Paoletti, Emanuela (2011) ”Citizenship, deportation and the boundaries of belonging”, *Citizenship Studies*, 15(5), 547-563

Anderson, Bridget & Ruhs, Martin (2010) *Who Needs Migrant Workers? An introduction to the analysis of staff shortages, immigration and public policy*. Oxford: OUP.

Andersson, Li (2014) ”Mätä marjateollisuus...”, I verket (red.) Eija Niskanen. *Ihmisoikeudet Aasiassa*. Helsinki: Into Kustannus, 106-119.

Anthias, Floya (2012) ”Transnational Mobilities, Migration Research and Intersectionality. Towards a Translocal frame”, *Nordic Journal of Migration Research* 2(2), 102-110.

Back, Les; Sinha, Shamser & Bryan, Charlynn (2012) ”New hierarchies of belonging”, *European Journal of Culture Studies* 15 (2), 139-154.

Back, Les & Puwar, Nirmal (2012) ”A manifesto for live methods: provocations and capacities”, *The Sociological Review* 60(S1), 6-17.

Balibar, Etienne (2004) *We the people of Europe? Reflections on Transnational Citizenship*. Princeton NJ: Princeton University Press.

Balibar, Etienne (1998) ”The borders of Europe” I *Cosmopolitics: Thinking and Feeling Beyond the Nation*, (red.) P Cheah, B Robbins. Minneapolis/London: Univ. Minn. Press

Baláz, V.. & Williams, A (2004) ”Been there done that”: international student migration and human capital transfers from the UK to Slovakia” *Population, Space and Place* 10(2), 217-237.

Bauder, Harald (2008) ”Citizenship as Capital: The Distinction of Migrant Labor”, *Alternatives* 33, 315-333.

Bauman, Zygmunt (1998) *Globalization: The Human Consequences*. Cambridge: Polity.

Blackman, Lisa; Cromby, John; Hook, Derek; Papadopoulos, Dimitris & Walkerdine, Valerie (2008) ”Creating subjectivities”, *Subjectivity* 22, 1-27.

Braidotti, Rosi (2013) *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.

- Braidotti, Rosi (2012) "Afterword" *Angelaki: Journal of the Theoretical Humanities* 17(2), 169-176.
- Braidotti, Rosi (2004) "Gender and Power in a Post-National European Union", *Nora* 3(12), 130-142.
- Braidotti, Rosi (2002) *Metamorphoses. Towards a materialist theory of becoming*. Cambridge: Polity Press.
- Braidotti, Rosi (2000) "Difference, Diversity, and Nomadic Subjectivity" online document, <http://women.ped.kun.nl> .
- Brubaker, Rogers (2009) "Ethnicity, Race and Nationalism", *Annual Review of Sociology* 35, 21-42.
- Brubaker, Rogers (2004) *Ethnicity without groups*. Harvard: Harvard University Press.
- Cai, Yuzhuo & Kivistö, Jussi (2013) "Tuition fees for international students in Finland: where to go from here?", *Journal of Studies in International Education* 17(1), 55-78.
- Cai, Yuzhuo; Hölttä, Seppo & Kivistö, Jussi (2012) "Finnish higher education institutions as exporters of education—are they ready?" I verkke S. Ahola & D. Hoffman (red.), *Higher education research in Finland: Emerging structures and contemporary issues*. Jyväskylä: Finnish Institute for Higher Educational Research, University of Jyväskylä.
- Castles, Stephen (2012) "Cosmopolitanism and freedom. Lessons of the global economic crisis". *Ethnic and Racial Studies* 35(11), 1843-52.
- Castles, Stephen (2010) "Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36 (10), 1565-1586.
- Castles, Stephen & Miller, Mark J. (2003) *The Age of Migration*. New York: Guilford Press.
- CIMO, Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus (2014) "Mitä tiedämme ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden taloudellisista vaikutuksista?", *Faktaa Express* 4A.
- CIMO, Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus (2012) "Jäävätkö ulkomaalaiset korkeakouluopiskelijat Suomeen valmistuttuaan?", *Faktaa Express* 2.
- Conti, A; Curcio, A; De Nicola, A; Do, P; Fredda, S; Emiletti, M; Orazi, S; Roggero, G; Sacco, D; Visco, G. (2007) "The anamorphosis of living labour". *Ephemera. Theory and Politics in Organization* 7(1), 78-87.
- Crenshaw, Kimberlé Williams (1991) "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color", *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299.
- Curcio, Anna (2014) "Paths of Racism, Flows of Labor: Nation-State Formation, Capitalism and the Metamorphosis of Racism in Italy", *Viewpoint Magazine* 4.
- Daniels, Timothy P. (2014) "African international students in Klang Valley: colonial legacies, postcolonial racialization, and sub-citizenship", *Citizenship Studies* 18:8, 855-870.

De Genova, Nicholas (2013) “‘We are of the connections’: migration, methodological nationalism, and ‘militant research’”, *Postcolonial Studies*, 16(3), 250-258.

De Genova, Nicholas (2010) *The Deportation Regime*. London: Duke University Press.

De Genova, Nicholas (2002) ”Migrant ‘illegality’ and deportability in everyday life.” *Annual Review of Anthropology* 31, 419-47.

De Genova, Nicholas; Mezzadra, Sandro, Pickles, John (2014) ”New Keywords: New Keywords: Migration and Borders”, *Cultural Studies* 10.

Düvell, Francj & Jordan, Bill (2003) ”Immigration control and the management of economic migration in the United Kingdom: organisational culture, implementation, enforcement and identity processes in public services”, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 29(2), 299-336.

Eskelä, Elina (2013) “Migration decisions of skilled migrants: International degree students in an offbeat destination”, *Nordic Journal of Migration Research* 3(3), 145-152.

Essed, Philomena (2002) “Everyday Racism”, i verket *A Companion to Racial and Ethnic Studies*, red. Goldberg, David Theo & Solomos, John. Massachusetts: Blackwell Publishers.

Fawell, A., Feldblum, M & Smith, MP (2007) “The human face of global mobility: a research agenda” *Society* 44(2), 15-25.

Findlay, Allan M. (2011) “An assessment of supply and demand-side theorizations of international student mobility”, *International Migration* 49, 162-190.

Finlex (2010) ”Lag om främjande av integration”.
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101386/> läst 3.2.2015

Finlex (2013) ”Sisäministeriön asetus Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta.”
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130872?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=872%2F2013> läst 12.2.2015

Forsander, Annika (2008) “Integration through the Nordic welfare state— Does work make you into a real Finn?” I Helena Blomberg, Annika Forsander, Kristian Kroll, Perttu Salmenhaara och Matti Similä (red.) *Sameness and Diversity. The Nordic Welfare State Model and the Integration of Immigrants on the Labour Market*. Helsinki: Research Institute Swedish School of Social Science University of Helsinki.

Forsander, Annika (2002) *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Helsinki: Väestöliitto.

Forsander, Annika (2001) “Etnisten ryhmien kohtaaminen”, I verket *Monietnisyys, yhteikunta ja työ* red. Forsander, Annika; Ekholm, Elina; Hautaniemi, Petri. Helsinki: Yliopistopaino.

Ekholm, Elina & Forsander, Annika (2001) “Maahanmuuttajat ja työ”, I verket *Monietnisyys, yhteikunta ja työ* red. Forsander, Annika; Ekholm, Elina; Hautaniemi, Petri. Helsinki: Yliopistopaino.

Garelli, Glenda & Tazzioli, Martina (2013) "Migration discipline hijacked: distances and interruptions of a research militancy", *Postcolonial Studies* 16(3), 299-308.

General Intellect (2008) *Vasemmisto etsii työtä*. Helsinki: Like.

Gilroy, Paul (2004) *After Empire: Melancholia of Convivial Culture*. London: Routledge.

Gilroy, Paul (1994) "Urban Social Movements, 'Race' and Community" i verket *Colonial Discourse and Postcolonial Theory: A Reader*. Red. P. Williams and L. Chrisman, New York: Columbia.

Green, Sarah (2013) "Borders and the Relocation of Europe", *Annual Review of Anthropology* 42, 345-361.

Green, Sarah (2012) "A sense of border", i Thomas M Wilson & Hastings Donnan (red.) *A Companion to Border Studies*. Malden, Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Hall, Stuart (2003) *Monikulttuurisuus*. i Lehtinen, Mikko & Löytty, Olli (red.): *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 233–281.

Hall, Stuart (1992) "New Ethnicities", i verket *Race, Culture & Difference*, Donald, James & Rattansi, Ali (eds.) London: Sage Publications Ltd.

Harvey, David. (2012) *Rebel Cities. From the Right to the City to the Urban Revolution*. London: Verso.

Haraway, Donna (1988) Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14:3, 575–599.

Helander, Mika & Saksela-Bergholm, Sanna (2012) "Ulkomaalaisten kausityöntekijöiden kokemukset maataloustyöstä", *Maaseudun uusi aika* 20(3), 29-36.

Himanen, Markus (2012) Pysyvä tilapäisyys – Huomioita paperittomuuden, ulkomaalaisuuden ja prekaarin työn suhteista. In I. Vuorikuru (eds.) *Maahanmuutto harmaan talouden kysymyksenä*. Helsinki: Kalevi Sorsa säätiö, 45-66.

Himanen, Markus & Könönen, Jukka (2010) "Pako ja pakko – turvapaikanhakijoiden kokemuksia prekaarista työstä" i verket *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Red. Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2011) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Holgersson, Helena (2011) *Icke-medborgarskapet urbana geografi*. Göteborg: Glänta.

Hylland Eriksen, Thomas (1998) *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa.

Infopankki (2015) "Olika uppehållstillstånd" <http://www.infopankki.fi/sv/flytta-till-finland/information-for-dig-som-flyttar-till-finland/olika-uppehallstillstand> läst 24.3.2015

Intermin (2015) "Mediatiedote: Suomessa tutkintonsa suorittaneiden työnhaku helpottuu" http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/1/1/suomessa_tutkintonsa_suorittaneiden_tyonhaku_helpottuu_58196 läst 10.2.2015

- Intermin (2015) ”Maahanmuuton linjaukset hallitusohjelmassa”
http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka/maahanmuuton_linjaukset_hallitusohjelmassa läst 12.2.2015
- Jaakkola, Magdalena (2005) ”Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003”. *Työpoliittinen tutkimus* 286, Työministeriö Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti, Inga; Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina (2002) *Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Junka, Vilja (2012) *Loputon muutos. Selviytyminen, liminaalisuus ja turvapaikkajärjestelmä pääkaupunkiseudulla elävien turvapaikkasiirtolaisten kokemuksissa*. Pro-gradu, Helsingfors universitet.
- King, Russel (2012a) *Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer*. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations 3/12. Malmö: Malmö Institutie for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM).
- King, Russel (2012b) ”Geography and migration studies: retrospect and prospect”, *Population, Space and Place* 18(2), 134-153.
- Krippendorff, Klaus (2004) *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. California: Sage Publications.
- Kulometsä, Joel (2014) *Siirtotyöläiset ja Lännen kapitalismi – työläissubjektivisuus ammattiliitto Industrial Workers of the Worldissä*. Pro-gradu, Helsingfors universitet.
- Könönen, Jukka (2014) *Tilapäinen elämä, joustava työ: rajat maahanmuuton ja työvoiman prekarisaation mekanismina*. University of Eastern Finland Faculty of Social Sciences and Business. Dissertation.
- Könönen, Jukka (2012) ”Prekaari työvoima ja uudet hierarkiat metropolissa. Ulkomaalaiset matalapalkkaisilla palveluilla”. *Sosiologia* 49(3), 190-205.
- Könönen, Jukka (2011) ”Palvelualan työnantaja ja joustavat ulkomaalaiset työntekijät. Maahanmuuttohallinnon merkitys prekaarin työvoiman tuottamisessa”, *Janus* 19(1)
- Könönen, Jukka & Himanen, Markus (2011) ”Prekaarisuuden tuotanto-turvapaikanhakijoiden kokemuksia työstä”. I Mika Helander (red.) *Totta toinen puoli? Työperäisen maahanmuuton todelliset ja kuvitellut kipupisteet*. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Laitinen, Ilkka (2011) ”Keeping up with Schengen”
<http://capmigrationpanel.org/page33693.html> läst 7.12. 2014
- Latham, Robet (2010) ”Border formations; security and subjectivity at the border”, *Citizenship Studies*, 14(2), 185-201.
- Laurén, Jeanette & Wrede, Sirpa (2010) ”Työkäytännöt ja institutionaalinen rasismi – lähihoitajien työ”. I Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (red.) *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Liempt, Ilse Van & Bilger, Veronica ed. (2009) *The Ethics of Migration Research Methodology*.

Dealing With Vulnerable Migrants. Eastbourne: Sussex Academic Press.

Liljeström, Marianne (2004) ”Feministinen metodologia – mitä se on?”, I Marianne Liljeström (red.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino.

Liu-Farrer, Gracia (2009) ”Educationally channelled international labour mobility: contemporary student migration from China to Japan”, *International Migration Review* 43, 178-204.

Majakulma, Arja (2011) ”Enhancing the employability of international graduates during education - a case study based on Finnish universities of applied sciences”, *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 2.

Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (2013) ”Suomi muuttuu kun Suomeen muutetaan” I Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (red.) *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus.

Martikainen, Tuomas (2009) ”Eettisiä kysymyksiä maahanmuuttotutkimuksessa”, *Elore* 16(2).

Migrationsverket (2014) b) Ansökningsblankett för studerandervisum
http://www.migri.fi/download/15089_OLE_OPI_Fi.pdf?20f87142bd5dd188 läst 09.10.2014

c) Tilastokatsaus, Maahanmuuttoyksikkö: *Oleskeluluvat 1.1 – 30.6 2014*.

http://www.migri.fi/download/54704_mamu_tilastokatsaus_tammi-kesa_2014_VALMIS.pdf?4c890250ccddd188 läst 7.12.2014

d) Tilastokatsaus, Maahanmuuttoyksikkö: *Oleskeluluvat 1.1 – 31.12. 2013*

http://www.migri.fi/download/50381_Tilastokatsaus_Oleskeluluvat_2013_pdf.pdf?a6ec0b50ccddd188 läst 7.12.2014

e) Muistilista opiskelijan oleskeluluvan hakijalle

http://www.migri.fi/asiointi/asiakastiedotteet/tiedotteet_opiskelu/1/0/muistilista_opiskelijan_oleskeluluvan_hakijalle_53895 läst 7.12.2014

f) Tilastograafit

http://www.migri.fi/download/57701_2014_tilastograafit.pdf?866d4c72b0fed188 läst 19.01.2015

Mezzadra, Sandro (2015) ”The proliferation of borders and the right to escape”, i Y. Jansen, R. Celikates och J. de Bloois (red), *The Irregularization of Migration in Contemporary Europe. Detention, Deportation, Drowning*. London, New York: Rowman & Littlefield, 121-135.

Mezzadra, Sandro (2011) ”Bringing capital back in: a materialist turn in postcolonial studies?”, *Inter-Asia Cultural Studies* 12(1), 154-164.

Mezzadra, Sandro & Neilson, Brett (2013) *Border as Method or, the Multiplication of labor*. Durham, London: Duke University Press.

Mezzadra, Sandro & Neilson, Brett (2012a) ”Between Inclusion and Exclusion: On the Topology of Global Space and Borders”, *Theory and Culture Society* 29(58).

Mohanty, Chandra Talpade (2003) *Feminism Without Borders: Decolonizing Theory, Practicing*

Solidarity, Durham: Duke University Press.

Mora, Claudia & Undurraga, Eduardo A. (2013) "Racialisation of Immigrants at Work: Labour Mobility and Segmentation of Peruvian Migrants in Chile", *Bulletin of Latin American Research* 32 (3), 294–310.

Mäihönen, Tuuli-Anna & Jasinskaja-Lahti, Inga (2013) "Etniset ryhmäsuhteet ja maahanmuuttajien akkulturaatio" I Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (red.) *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus.

Neilson, Brett (2009) "The world seen from a taxi: student-migrants-workers in the global multiplication of labour", *Subjectivity* 29, 425-444.

Nieminen, Suvi (2010) "Neuvotteluja ammatillisesta jäsenyydestä. Maahanmuuttajasairaanhoitajat terveydenhuollon työyhteisöissä", i Sirpa Wrede & Camilla Nordberg (red.) *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Helsinki: Gaudeamus.

Nordeberg, Camilla (2010) "Tutut vieraat - Suomen romanit, työelämän marginaalissa?", i Sirpa Wrede & Camilla Nordberg, (red.). *Vieraita työssä: Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 254-273.

Näre, Lena (2013a) "Ideal workers and suspects: Employers' Politics of recognitions and the Migration Division of Care Labour in Finland", *Nordic Journal of Migration Research* 3(2), 72-81.

Näre, Lena (2013b) "Migrancy, gender and social class in domestic and social care labour in Italy – an intersectional analysis of demand", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 39(4), 601-623.

Näre, Lena (2012) *Moral Economies of Reproductive Labour. An Ethnography of Migrant Domestic and Care Labour in Naples, Italy*. SSKH Skrifter 31, Helsinki: University of Helsinki Press.

Näre, Lena; Wrede, Sirpa & Zechner, Minna (2012) "Työn globalisaatio", *Sosiologia* 49(3), 185-189.

Näre, Lena & Vaittinen, Tiina (2014) "Ihmisoikeusnäkökulma työperusteiseen muuttoon: Filippiiniläiset hoitajat ja siivoojat Suomessa", i (red.) Eija Niskanen. *Ihmisoikeudet Aasiassa*. Helsinki: Into Kustannus, 120-141.

Oinas, Elina (2004) "Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa", i Marianne Liljeström, (red.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino.

Olakivi, Antero (2013) "'In case you can speak Finnish, there's no problem'. Reconstructing problematic identity-positions in migrant care workers' organisational discourse", *Nordic Journal of Migration Research* 3(2), 91-99.

Paasi, Anssi (2009) "Bounded spaces in a 'borderless world': border studies, power and the anatomy of territory", *Journal of Power* 2 (2), 213-234.

Papadopoulos, Dimitris, & Sharma, Sanjay (2008). "Race/Matter: Materialism and the politics of racialization". *Darkmatter Journal* 2.

Papadopoulos, Dimitris; Stephenson, Niamh & Tsianos, Vassilis (2008) *Escape Routes: Control and Subversion in the Twenty-First Century*. London: Pluto Press.

Papadopoulos, Dimitris, & Tsianos, Vassilis (2007) "The autonomy of migration: The animals of undocumented mobility", i A. Hickey-Moody & P. Malins (red.), *Deleuzian encounters. Studies in contemporary social issues*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 223-235.

Peiper, Marainne; Panagiotidis, Efthimia & Tsianos, Vassilis (2008) "Performing the Context – Crossing the Orders", *Darkmatter Journal* 2.

Precarias la deriva (2009) *Hoivaajien kapina - tutkimusmatkoja prekaarisuuteen*. Övers. Laura Böök, Riie Heikkilä, Eeva Itkonen, Anna-Reetta Korhonen ja Eetu Viren. Helsinki: Like.

Purokuru, Pontus (2014) *Kapitalismin käsite. Delenzen ja Guattarin Marx-luenta ja autonomiset liikkeet*. Pro-gradu, Jyväskylän yliopisto.

Puuronen, Vesa (2012) "Huomioita saamelaisiin kohdistuvasta rasismista.", i Lehtola, Veli-Pekka; Piela, Ulla & Snellman, Hanna (red.) *Saamenmaa: kulttuuritieteellisiä näkökulmia*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 229-243.

Pöllänen, Pirjo (2013) "Venäläisten naisten arki ja hoivasuhteet Pohjois-Karjalassa", *Lähi-idän tutkimus* 2/2013.

Raghuram, Pravati (2013) "Theorising the Spaces of Student Migration", *Population, Space and Place* 19, 138-154.

Rastas, Anna (2009) "Rasismin kiistäminen suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa", i Keskinen, Suvij; Rastas, Anna & Tuori, Salla (red.) *En ole rasisti mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino ja Nuorisotutkimusverkosto.

Rastas, Anna (2005) "Rasismi", i Rastas, Anna; Huttunen, Laura; Löytty, Olli (red.) *Suomalainen vieraskirja: kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 69–116.

Rastas, Anna (2002). Katseilla merkityt, silminnähdet erilliset. Lasten ja nuorten kokemuksia rodullistavista katseista. *Nuorisotutkimus* 3, 3–17.

Read, Jason (2011) "The Production of Subjectivity: From Transindividuality To The Commons", *New Formations* 70(19), 113-131.

De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005) *Intersektionalitet: kritiska reflektioner over (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber.

Riessman, Catherine Kohler (2008) *Narrative Methods for the human sciences*. Los Angeles; London; New Delhi; Singapore: SAGE Publications.

Rigo, Enrica (2005) "Citizenship at Europe's Borders: Some Reflections on the Post-colonial Condition of Europe in the Context of EU Enlargement", *Citizenship Studies* 9(1), 3-22.

Robertson, Shanti (2014) "Time and temporary migration: The case of temporary graduate workers and working holiday makers in Australia", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 40(12), 1915-33.

Robertson, Shanti (2011) "Cash cows, backdoor migrants, or activist citizens? International students, citizenship, and rights in Australia", *Ethnic and Racial Studies* 34(12), 2192-2211.

Robertson, Susan (2010) *Globalising UK Higher Education*. Centre for Learning and Life Chances in Knowledge Economies and Societies: London.

Rudiger, Anja & Spencer, Sarah (2003) "Social integration of migrants and ethnic minorities. Policies to combat discrimination", Konferensmaterial; Europeiska kommissionen och OECD. <http://www.oecd.org/migration/mig/15516956.pdf> 27.3.2015

Rynkänen, Tatjana & Pöyhönen, Sari (2010) "Eri-ikäisinä muuttaneet venäjänkieliset nuoret: suhde kielen ylläpitämiseen, kielenoppimiseen ja integroitumiseen", i Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (red.) *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 175-192.

Samers, Michael (2010) "The Socioterritoriality of Cities. A Framework for Understanding the Incorporation of Migrants in Urban Labour Markets" i Glick Schiller, N. & Caglar, A. (red.), *Locating Migration: Rescaling Cities and Migrants*. Ithaca: Cornell University Press.

Sassen, Saskia (2006) *Territory, Authority, Rights: From Medieval to Global Assemblages*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Sassen, Saskia (2001) *The Global City*. New York, London, Tokyo: Princeton University Press.

Saukkonen, Pasi & Pyykkönen, Miikka (2008) "Cultural policy and cultural diversity in Finland", *International Journal of Cultural Policy* 14(1), 49-63.

Schreier, Margit (2010) *Qualitative content analysis in practice*. London: SAGE Publications Ltd.

Simmel, Georg (1971) "On individuality and social forms", i Janowitz, Morris (red.) *The heritage of Sociology*. Chicago, London: The University of Chicago Press.

Smeds, Charlotta (2013) *Vem skall jag vara? – Somaliska kvinnor berättar om sina strategier under anpassningen till det finländska samhället*. Pro gradu-avhandling. Helsingfors universitet.

Standing, Guy (2011) *The Precariat: The New Dangerous Class*. London: Bloomsbury Academic.

Tazzioli, Martina (2015) "Troubling Mobilities: Foucault and the Hold over 'Unruly' Movements and Life-Time", i Martina Tazzioli, Sophie Fuggle and Yari Lanci (red.) *Foucault and the History of Our Present*. Palgrave Macmillan.

Tsianos, Vassilis & Papadopoulos, Dimitris (2014) "DIWY! Precarity in embodied capitalism", i A. Dimitrakaki & K. Lloyd (red.), *Economy: Art, production and the subject in the 21st Century*. Liverpool: Liverpool University Press, 123-139.

Tuori, Salla (2007) "Erontekoja – Rodullistetun sukupuolen rakentaminen monikulttuurisessa naispolitiikassa", i Kuortti, Joel; Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (red.), *Kolonialismin jäljet, Keskustat, periferiat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 156–174.

Tuori, Salla (2013) "Enabling and disabling spaces within multicultural projects", *Nordic Journal of Migration Research* 3(1), 36-39.

van Houtum, H. & Pijpers, R. (2007) "The European Union as a Gated Community: The Two-faced Border and Immigration Regime of the EU". *Antipode* 39(2), 291-309.

- Vaittinen, Tiina & Näre, Lena (2014) "Ihmisoikeusnäkökulma työperustaiseen muuttoon: Filippiiniläiset hoitaja ja siivoojat Suomessa" I Eija Niskanen (red.) *Ihmisoikeudet Aasiassa*. Helsinki: Into Kustannus.
- Valtonen, Kathleen (2004) "From the Margin to the Mainstream: Conceptualizing Refugee Settlement Process", *Journal of Refugee Studies* 17(1), 70–96.
- Wahlbeck, Östen (2011) "Skandinavisk invandringspolitik och välfärd" (bokrecension), *Sociologia* 48(3), 13.
- Wahlbeck, Östen (2003) *Mångkulturalism i Finland - en kritisk litteraturoversikt*. Meddelanden från ESF, A 532. Åbo: Åbo Akademi University.
- Waters, Johanna L. (2006) "Geographies of capital: education, international migration and family strategies between Hong Kong and Canada", *Transactions of the Institute of British Geographers* 31, 179-92.
- Wills, J, May, J, Datta, K, Evans, Y, Herbert, J & McIlwaine, C (2010) *Global cities at work: migrant labour in low paid employment in London*. Pluto Press: London.
- Viren, Eetu & Vähämäki, Jussi (2011) *Perinnöttömien perinne: Marx ilman marxismia*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Woodward, Keith & Jones III, John Paul (2005) "On the Border with Deleuze and Guattari" i verket *B/ordering Space*, Henk van Houtum, Olivier Kramsch, and Wolfgang Zierhofer, eds. Aldershot: Ashgate.
- Von Herten-Oosi, Nina; Harju, Henna; Haake, Niina & Aro, Timo m fl. (2009) *Ulkomaalaisten tilapäinen työnteke Suomessa*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 37/2009.
- Wrede, Sirpa (2012) "Työn globalisaatio ja eriarvoisuus" *Sociologia* 3(49).
- Wrede, Sirpa (2010) "Educating generalists: flexibility and identity in auxiliary nursing in Finland", i Kuhlmann, Ellen & Saks, Mike (red.) *Rethinking professional governance. International directions in healthcare*. Bristol: The Policy Press.
- Vuolajärvi, Niina (2012) "Kansakunnan kunniattomat tyttäret", *Kulttuuritutkimus* 29, 17-30.
- Vuolajärvi, Niina (2014) "Rotu etnisten suhteiden tutkimuksessa", i Irni, Sari; Meskus, Mianna & Oikkonen, Venla (red.) *Muokattu elämä. Teknotiede, sukupuoli ja materiaalisuus*. Tampere: Vastapaino, 264-301.
- Yuval-Davis, Nira (2006) "Belonging and the Politics of Belonging", *Patterns of Prejudice* 40(3), 197-214.

Tidningsartiklar

- Yle (28.11.2014) "Foreign graduates struggle in Finnish labour market"
http://yle.fi/uutiset/foreign_graduates_struggle_in_finnish_labour_market/7656719 läst 21.01.2015

Bilagor

Bilaga 1: Information för informanten

Information for the interviewee

I am a master level student in sociology at the Helsinki University. I am doing my master thesis about international students coming from non-European countries and working in Finland.

The idea of my thesis is to study how students work and on what kind of conditions. Are you obliged to work to meet the requirements of the Immigration Office and how do you feel about it? How can student migration be conceptualized and how does working and studying at the same time produce new subjectivities?

These are the kind of questions I am interested in. The aim of the study is to show the changes that have happened regarding work life and migration. This means that I also want to find out how hierarchies and injustice are produced and how those could be deconstructed regarding work and society in larger scale.

For the interview I will ask you some questions that we can develop and freely discuss. The interview we are going to do should be as free as possible. This is both so that you don't feel forced to give me answers and so that I will stay open for things and topics I didn't think of on beforehand. The interview will take less than one hour.

I will record the interview, but only I will listen to it and it will be destroyed after finishing the research. The material will be transformed into a text document where the interviewed is kept anonym.

From the interviews I will pick information that will be interesting in my analysis, but it will be completely anonymous and intertwined with other information and interviews. As this is a research, no information will be used for other purposes than for this research. Information is not given to any authorities.

Olivia Maury
olivia.maury@helsinki.fi
[telefonnummer]

Bilaga 2: Intervjuguide

Background information of participants

- Describe yourself (age, family, living area)
- Studies
- Work
- Have you studied or worked before? What? Degree?

Arrival in Finland

- Why? When?
- Why Finland? Why studies?
- How? Trajectory?
- Did you know anybody in Finland before coming? Communities?
- How about economic resources for leaving to live in Finland?
- Do you have a family somewhere? Do you stay in contact with them?

Study and work

- Can you tell me about your studies? How did you choose studying place and subject?
- How did you apply?
- Can you tell about your work?
- What describes you best: migrant, student, worker or something else?
- Does it vary in different situations?
- How do you combine your studies and work? How do you feel about it?
- How long are you planning to study in Finland?
- What kind of employment agreement do you have? (Short term, staffing company, part time..)
- What do you think about your work and your tasks?
- What are your working hours like?
- Do you feel that you can talk to the others at work?
- Can you influence your working tasks?
- Do you feel respected at work?
- Have you noticed any hierarchies at work or elsewhere you go?
- Do your study mates also work?

Bureaucracy and residence permit

- Was it easy or hard to get a place to study at in Finland?
- What do you think of the immigration system?
- Have you met officials from the migration office? What do you think about them and their behaviour? Have you been in contact with Finnish officials? If yes, can you tell me about those encounters? Is it easy to meet the requirements of the immigration office?
- Do you feel secure about your stay in Finland or do you sometimes feel that it is threatened?

Everyday life and relationships

- How do you live? With others/alone? High or low rent?
- Is the public transport from where you live well organised? Can you move easily?
- What is your living area like?
- How about social network and friends? Do you have a partner? (married, country, family?) Wishes?
- How about friends? Are they Finnish or foreigners?
- Are you involved in some communities?
- Do feel at home in Helsinki?
- Do you feel safe in Finland?

Future and aspirations

- Are there things you would like to change? In life or in society?
- Do you feel you could change or influence something? Are you already doing it?
- Do you follow politics? Are you/ Would you like to be political?
- What would you like to do in the future? Stay in Finland or not? Doing what?
- Would you like to add something?